

Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg

- første halvår 2017

Nortura
bondens selskap

Styrevedtak i Nortura - 24. oktober 2016

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe økes med kr 0,80 per kg til kr 60,00 per kg for første halvår 2017.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam reduseres med 3,00 kroner per kg til kr 64,60 per kg for første halvår 2017.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med 0,20 kroner per kg til kr 18,80 per kg for første halvår 2017.

Offentliggjøring av vedtak:

Aktørene i kjøttbransjen ble orientert om vedtaket umiddelbart etter at styrets beslutning er fattet. For øvrig vises det til Nortura Totalmarked sine nettsider: <http://totalmarked.nortura.no>

Markedsordningen skal bidra til at det norske markedet tilbys riktige mengder av kjøtt av storfe, sau/lam og egg til rett tid og med rett kvalitet. Prisfastsettingen vil være det viktigste verktøyet for å lykkes med denne oppgaven. Engrosprisen skal settes slik at det både på kort sikt (først kommende prisperioder) og mellomlang sikt (2 – 3 år) gir grunnlag for en optimal markedsdekning, der både tilførsler fra innenlands produksjon og vedtatt tollfri import tas hensyn til. Innenfor de rammer som dette til enhver tid vil sette for prisfastsettingen, skal prisen settes slik at markedsinntektene sammen med offentlige virkemidler og generelle rammevilkår bidrar til økonomisk bærekraft i hele varekjeden fram til engrosprispunktet. Nortura skal som markedsregulator forvalte denne oppgaven på en transparent og konkurransenøytral måte.

Innholdsfortegnelse

PRISVURDERING STORFE	3
PRISVURDERING SAU/LAM.....	3
PRISVURDERING EGG.....	4
1. I GRUNNLAGSDOKUMENTET GJENNOMGÅS FORHOLD SOM HAR BETYDNING FOR FASTSETTING AV GJENNOMSNITTLIG PLANLAGT ENGROSPRIS	5
2. EN REKKE MAKROFORHOLD PÅVIRKER MULIGHETSOMRÅDET	6
2.1 INDIKATORER FOR NASJONALØKONOMIEN TILSIER AT DET FORVENTES HØY BOLIGPRISVEKST, ØKT KONSUMENTTILLIT OG FORTSATT LAV RENTE SOM VIL BIDRA TIL Å TREKKE KONSUMET OPP, MENS SVAK UTVIKLING I HUSHOLDNINGENES KJØPEKRAFT DEMPER OPPGANGEN	6
2.1.1 Fortsatt god kjøpekraft, høyere prisvekst, lav lønnsvekst og styrket norsk økonomi.....	6
2.1.2 Innvandring viktigere for befolkningsveksten enn fødselsoverskuddet.....	8
2.1.3 Svekket vekstsutsikter for våre handelspartnere etter Storbritannia sin utmelding av EU.....	8
2.2 PRODUKSJON AV KJØTT OG EGG MÅ TILPASSE SEG ENDRINGENE I SPISEVANER – MEN SAMTIDIG MÅ MAN TA HØYDE FOR AT MAN MÅ FÅ AVSETNING FOR HELE DYRET.	10
2.2.1 Kjøttforbruk per innbygger – vridning mellom kjøttslag.....	10
2.2.2 Volumutvikling på varegruppenivå	11
2.2.3 Utvikling i Norske Mattrender	12
2.3 IMPORT OG INTERNASJONALE BETINGELSER, GRENSEHANDEL.....	14
2.3.1 Importvernet er avgjørende for norsk produksjon av kjøtt og egg.....	14
2.3.2 Kjøtt er en viktig vare i grensehandelen.....	14
2.3.3 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt.....	15
3. OVERORDNET OM NORSK JORDBRUK OG NÆRINGSMIDDELINDUSTRI.....	18
3.1 MARKED OG PRIS – PROGNOSE	18
3.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet i 2016 - overskudd for svinekjøtt og sau/lam. Fra overdekning til balanse for egg. 18	
3.1.2 Prognosen for 2017 viser fortsatt stort overskudd av sau/lam og også overdekning for gris. For egg prognoseres det tilnærmet balanse, mens det for storfe ventes fortsatt underdekning.	19
3.2 PRISDANNELSEN FOR KJØTT OG EGG.....	20
3.2.1 Engrospris.....	20
3.2.2 Avregningspris	20
3.3 PRISENE I FORBRUKERMARKEDET UTVIKLER SEG IKKE PÅ SAMME MÅTE SOM ENGROSPRISENE.....	23
3.1 NORSK NÆRINGSMIDDELINDUSTRI	26
3.1.1 Status og utviklingstrekk i industrien	26
3.1.2 Produksjonsverdi.....	26
3.1.3 Sysselsetting	27
3.1.4 Handel med mat og drikkevarer	27
3.1.5 Driftsmargin.....	28
4. STORFE.....	31
4.1 MARKED OG PRISER.....	31
4.1.1 Storfe 2016 – underdekning av norsk vare.....	32
4.1.2 Storfe 2017 – prognosen viser fortsatt underdekning	32
4.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift	34
4.1.4 Import av storfe må til for å dekke underskuddet i det norske markedet.....	35
4.1.5 Importvern for stykningsdeler begrenser handlingsrommet.....	36
4.1.6 Tilførsler av storfe i EU økes betydelig pga. avvikling av melkekvoten	38
4.2 PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET	40
4.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer	40
4.2.2 Forbrukerprisene utvikler seg annerledes enn engrospris og produsentpris	41
4.3 PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	42
4.3.1 Økende besetningsstørrelser i både melkeku- og ammekuproduksjonen	42
4.3.2 Referansebruk nr. 8 viser at lønnsomheten per ammeku har økt	43
4.3.3 Ammekuproduksjon er fortsatt avhengig av tilskudd.....	44
5. SAU OG LAM.....	46
5.1 MARKED OG PRISER.....	46

5.1.1	Sau og lam i 2016 – god kvalitet og lettere lam	47
5.1.2	Sau og lam i 2017 – krevende markedssituasjon.....	49
5.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift	50
5.1.4	Det er prognosert ett overskudd av sau/lam i 2016 på 1 400 tonn og videre en overdekning i 2017 på 1 900 tonn.....	51
5.1.5	Økt produksjon av sau og lam i EU og fallende priser i inneværende år	52
5.2	PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET SAU OG LAM.....	54
5.2.1	Faktiske butikkpriser sau og lam.....	54
5.3	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	56
5.3.1	Antall gårdsbruk med sau har økt de siste to årene, det er økning i antall vinterforede sauer og økningen sees i de største besetningene.....	56
5.3.2	Referansebruk 3 viser at vederlag til arbeid og egenkapital har økt.	59
5.3.3	Produksjonen av lam er avhengig av tilskudd.....	59
6.	EGG	61
6.1	MARKED OG PRIS.....	61
6.1.1	Egg 2016 – godt salg og balanse i løpet av året	62
6.1.2	Egg 2017 – tilnærmet balanse.....	63
6.1.3	Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift	63
6.1.4	Import av egg innenfor importkvotene	65
6.1.5	Produksjon og prisutvikling internasjonalt – prisene i EU har stabilisert seg	65
6.2	PRISER OG PRISDANNELSE ETTER ENGROSPRISPUNKTET FOR EGG.....	67
6.2.1	Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser	71
6.1	PRODUKSJON, STRUKTUR OG PRODUKSJONSØKONOMI.....	73
6.1.1	Besetningsstørrelsen styres av konsesjonsgrensen.....	73
6.1.2	Produksjons økonomi på referansebruk 6 – egg og korn.....	73
6.1.3	Lønnsevnen per time er fortsatt lav, men betydelig forbedret siden forrige grunnlagsdokument.	74
7.	VEDLEGG	77

Sammendrag

Prisvurdering storfe

Prognosen fra oktober viser et underskudd av storfe på ca. 13.200 tonn i 2017 etter at alle importkvotene er utnyttet. Reguleringslageret var så og si tomt ved inngangen av året og det har vært administrert nedsatt tollsats fra begynnelsen av året til 12 september. Det er lagt inn ca. 21 tonn store storfe på reguleringslager i 2. halvår. Det forventes markedsdekning ut året og minimalt med innlegg på reguleringslager.

Den politiske målsetningen om å øke norsk produksjon av storfekjøtt tilsier at økonomien i denne produksjonen må løftes. Kvalitetstilskuddet som ble innført i 2014 ble i årets jordbruksoppgjør økt med 3 kr for klasse O+ til 7 kr. Det registerets nå stor interesse for å etablere produksjon med ammeku og interesse for å utvide produksjonen hos eksisterende produsenter. Dette signalet viser at tiltakene og prisøkningene de senere årene har hatt effekt og løftet økonomien til ett nivå som øker ammeku bestanden. Dette tilsier at engrosprisen bør økes noe mindre enn tidligere for å se hvordan den videre utvikling blir.

Som signalisert i tidligere grunnlagsdokument, er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst ved at de største prisøkningene gjennomføres i nettopp første halvår.

I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 59,20 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)).

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe økes med kr 0,80 per kg til kr 60,00 per kg for første halvår 2017.

Prisvurdering sau/lam

Ved fastsetting av engrospris skal Nortura som markedsregulator legge betydelig vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Prognosen fra 12. oktober viser en overdekning av norsk sau/lam i 2017 på ca. 1.900 tonn. Ved inngangen til 2016 var det ca. 1400 tonn sau og lam på reguleringslager. Prognosert reguleringslager ved inngangen til 2017 er 2 800 tonn.

Det prognoseres en økning i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på 2 prosent fra 2016 til 2017. Det er også registrert en økning i antall produsenter med sau de siste to årene og besetningsstørrelsen er økende. Det er stor etableringsvilje i næringen og signaler om planlagte og pågående nyetableringer og utvidelser tilsier at det er utsikter til at produksjonen vil øke ytterligere fremover.

Samtidig som produksjonen har økt, har salget gått tilbake eller stagnert de siste 3 årene. Sau/lam er relativt høyt priset sammenlignet med andre kjøttslag samtidig som salget i høysesongen til en viss grad er drevet av kjedenes kampanjer og lokketilbud. De to siste årene har forbrukerprisen økt i motsetning til tidligere, hvor forbrukerprisen har gått ned selv om engrosprisen har økt. Denne endringen i dynamikken må hensyn tas ved vurdering av

engrosprisfastsetting. Det er nødvendig at pris brukes aktivt for å stimulere salget av sau og lam tydelig.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam er mye av årsaken til økt etableringsvilje i næringen. Signalene gjennom kvalitetstilskudd og prisøkning har gitt økt produksjon. Sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Prisreduksjonen i 2. halvår 2016 gir en liten nedgang i vederlag til arbeid og kapital, men markedssituasjonen tilsier likevel at det er nødvendig å dempe produksjonsviljen gjennom ytterligere reduksjon i prisen. Økning i omsetningsavgiften som følge av økte reguleringskostnader vil også gi utslag i svekket produksjonsøkonomi.

Kombinasjonen av økning i produksjonen samtidig som salget flater ut eller går tilbake, økende mengde på reguleringslager og utsikter til fortsatt økning i bestanden tilsier at prisen må reduseres.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam reduseres med 3,00 kroner per kg til kr 64,60 per kg for første halvår 2017.

Prisvurdering egg

Etter flere år med betydelig overkapasitet og store reguleringskostnader har markedet for egg gått mot tilnærmet balanse gjennom 2016.

Forbruket av egg har økt med 3 prosent i 2016 i forhold til året før. I forbrukermarkedet er det ikke alltid at forbrukerpris følger engrospris. Etterspørselen av egg fra høner i miljøinnredning eller frittgående høner varierer. Det er likevel en tydelig trend at egg fra frittgående løsninger etterspørres i større grad.

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid er svært presset på grunn av reduserte priser. I andre halvår 2016 er økonomien i eggproduksjonen noe bedret.

Det er forventet en betydelig reduksjon i omsetningsavgiften for egg fra årsskiftet 2016-17. Dette gir en nødvendig og etterlengtet bedret produsentøkonomi. Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det likevel vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en nå unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med 0,20 kroner per kg til kr 18,80 per kg.

1. I grunnlagsdokumentet gjennomgås forhold som har betydning for fastsetting av *gjennomsnittlig planlagt engrospris*

Den volumbaserte markedsordningen for storfekjøtt ble vedtatt i Stortinget den 19. juni 2009, som en del av Stortingets behandling av St.prp. nr. 75 (2008 -2009) Om Jordbruksoppjøret 2009. I Jordbruksoppjøret 2013 ble det avtalt at også sau/lam og egg legges over i volummodellen, jfr. Prop. 164S (2012-2013).

I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura som markedsregulator fastsette *planlagt gjennomsnittlig engrospris på representantvaren for kommende prisperiode*. Datoen for fastsetting og kunngjøring av planlagt gjennomsnittlig engrospris skal være innen 30. mai og 30. oktober hvert år. Som et grunnlag for den interne og eksterne prosessen fram mot beslutning, blir det utarbeidet et *grunnlagsdokument*.

Grunnlagsdokumentets hovedfunksjon er å dokumentere og vurdere alle relevante forhold før Nortura fastsetter planlagt gjennomsnittlig engrospris. Det vil være viktig å peke på faktorer som har karakter av å være ekstraordinære. Det grunnlagsdokumentet du leser nå, omtaler forhold som er relevante for fastsetting av engrosprisen på storfe, sau/lam og egg for prisperioden 1. januar 2016 – 30. juni 2017.

Dokumentet du leser nå er slik dokumentet foreligger etter styrebehandling.

I kapittel 2 ses det på makroforhold, forbrukertrender og rammevilkår ellers som påvirker mulighetsområdet, mens det i kapittel 3 ses nærmere på de forhold som er mer spesifikke for jordbruket og næringsmiddelindustrien. I kapittel 4, 5 og 6 gjennomgås de produksjonsspesifikke forholdene for henholdsvis storfe, sau/lam og egg.

2. En rekke makroforhold påvirker mulighetsområdet

Både tilbuds- og etterspørselssida påvirkes av den generelle økonomiske og sosiale utviklingen og de politiske rammevilkårene. I dette kapitlet peker vi på noen sentrale områder av nasjonaløkonomien generelt. Forhold som forbruks- og befolkningsutvikling, utviklingen i BNP, lønns- og kostnadsvekst og konsumprisutvikling vurderes. I tillegg omtales kort noen viktige trender i forbrukermarkedet og indikatorer på tilstanden hos våre viktigste handelspartnere.

2.1 Indikatorer for nasjonaløkonomien tilsier at det forventes høy boligprisvekst, økt konsumenttillit og fortsatt lav rente som vil bidra til å trekke konsumet opp, mens svak utvikling i husholdningenes kjøpekraft demper oppgangen¹

Det forventes en moderat vekst i konsum som knyttes til høy boligprisvekst, økt konsumenttillit og fortsatt lav rente. Mens den svake utvikling i husholdningenes kjøpekraft demper oppgangen i konsumet. Lønnsveksten øker moderat, men konsumprisen antas å øke mer enn lønnsveksten i 2016 og dermed legges det til grunn en nedgang i real lønnen. Lønnsveksten forventes å øke noe mer i 2017 og prisveksten er forventet å avta noe. Arbeidsledighet forventes å holde seg på dagens nivå ut 2017. De makroøkonomiske forholdene totalt sett tilsier at prisøkninger bør være moderate.

2.1.1 Fortsatt god kjøpekraft, høyere prisvekst, lav lønnsvekst og styrket norsk økonomi.

Produktivitetsveksten har i norsk økonomi som i flere andre land vært lav de siste årene. Nye reviderte tall viser at produktivitetsveksten i fastlandsøkonomien har økt betydelig i fjor og i første kvartal i år. I andre kvartal var produktivitet veksten 1,7 prosent høyere enn samme periode i fjor. Oppgangen gjenspeiler trolig både at bedrifter har tilpasset bruken av arbeidskraft til ett lavere produksjonsnivå og at arbeidskraften utnyttes mer effektivt i bedrifter hvor det nå går bedre. I tråd med tidligere anslag ventes det moderat vekst i produktiviteten fremover.

I august var tolv månedersveksten i konsumprisene (KPI) 4 prosent, mens veksten i konsumprisene justert for avgiftsendringer (KPI-JAE) var 3,3 prosent. Den uventede høye prisveksten gjennom sommeren kan dels skyldes midlertidige forhold som blant annet mindre

¹ Pengepolitisk rapport 3/16 hvor ikke annet er nevnt <http://www.norges-bank.no/Publisert/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport-med-vurdering-av-finansiell-stabilitet/316-Pengepolitisk-rapport/>, 23. september 2016

tilbudsaktivitet enn vanlig i enkelte næringer. Andre faktorer bak prisveksten vil trolig ved vare noe lengre. Kronesvekkelsen de siste årene har bidratt til å trekke prisveksten opp gjennom økte priser på både importerte konsumvarer og importerte innsatsvarer. Det kan se ut til at gjennomslaget fra kronesvekkelsen til konsumprisene har vært sterkere enn tidligere antatt.

Tolvmånedersveksten på norskproduserte varer og tjenester var 2,8 prosent i august ned fra 3,2 prosent i juli. Prisveksten har vært høyere enn anslått og anslagene fremover er oppjustert. Det forventes likevel på lengre sikt at prisveksten avtar sett i lys av moderat lønnsvekst og ledige ressurser i norsk økonomi. Det forventes at prisveksten (KPI) øker med 3,6 prosent i år og med 2,6 prosent i 2017.

Pengepolitiske signaler fra sentralbanken har vært viktige for bevegelsene i valutamarkedet siden juni. Den norske kronen, målt ved importveid kursindeksen I-44, svekket seg markert fra 2013 til begynnelsen av 2016 i hovedsak som følge av fallet i oljeprisene og svakere vekstutsikter for norsk økonomi. Gjennom 2016 har kronen styrket seg og styrkingen siden juni har vært litt større enn anslått i forrige rapport.

Lønnsveksten for i år anslås til 2,5 prosent uendret fra tidligere anslag. Anslagene innebærer en nedgang i reallønnen i år. For 2017 forventes det en økning i årslønnen med 3,2 prosent. Veksten i husholdningenes konsum har vært moderat de siste årene og det forventes en økning i 2016 på 1,9 prosent. For 2017 forventes konsumet å øke noe mer med 2,1 prosent. Bakgrunnen for dette er at konsumet økte i andre kvartal med 0,4. Det var god vekst i tjeneste konsumet, mens varekonsumet holdt seg om lag uendret. Det forventes høy boligprisvekst, økt konsumtillitt og fortsatt lav rente som vil bidra til å trekke konsumet opp, mens svak utvikling i husholdningenes kjøpekraft demper oppgangen. Reviderte tall viser at husholdningens sparerate i fjor ble trukket uvanlig høyt opp på grunn av høyt uttak av aksjeutbytte. Utenom aksjeutbytte har sparingen de siste årene vært lavere enn tidligere lagt til grunn. Det forventes at husholdningene reduserer sin sparing ytterligere i år for å kunne opprettholde veksten i forbruket.

Boliginvesteringen har økt betydelig det siste året og det forventes en fortsatt vekst fremover. Det har vært en svak utvikling de siste årene i foretaksinvesteringene i fastlands-Norge, men det tok seg noe opp i andre kvartal i år. Det forventes at lave renter og noe høyere vekst i økonomien gir moderat økning i foretaksinvesteringene også de neste kvartalene. Det

forventes en økning i foretaksinvesteringene i 2016 og 2017 på henholdsvis 2,1 og 5,5 prosent.

Arbeidsmarkedet har de siste årene vært preget av lavere aktivitet i petroleumssektoren og svak vekst i norsk økonomi. Nye nasjonalregnskapstall viser at sysselsettingen var lavere i fjor enn tidligere tall viste og at det har vært en nedgang de siste to kvartalene. Samlet sett var det 0,6 prosent færre sysselsatt i andre kvartal enn det som ble lagt til grunn i forrige rapport. Med noe høyere vekst i økonomien ventes det at sysselsettingen tar seg opp i løpet av høsten. Arbeidsledigheten har økt de siste årene. Målt ved den registrerte arbeidsledigheten fra NAV har oppgangen vært moderat, mens økningen er mer markert i Arbeidskraftundersøkelsen (AKU). Som andel av arbeidsstyrken var ledigheten 3 prosent i august som er uendret fra juli. Frem til og med 2017 forventes det at både den registrerte ledigheten og AKU vil være om lag uendret.

Kapasitetsutnyttelsen har falt de siste årene og har vært lavere enn normalt nivå. Det anslås at kapasitet utnyttelsen avtok videre i første halvår, men mindre enn det som ble lagt til grunn i forrige rapport.

Endringer i Norges Banks styringsrente vil normalt ha innvirkning på de mest kortsiktige rentene i pengemarkedet og for bankenes innskudds- og utlånsrenter. Renten settes med sikte på at inflasjonen over tid skal være nær 2,5 prosent. Hovedstyret i Norges Bank besluttet i møtet 21. september å holde styringsrenten uendret på 0,5 prosent.

2.1.2 Innvandring viktigere for befolkningsveksten enn fødselsoverskuddet.

Befolkningsveksten er den viktigste driveren i utviklingen i forbruket. Ved inngangen til 2016 var folketallet i Norge på 5,21 millioner. Tilveksten var på drøyt 48 200 i 2015, eller 0,9 prosent. Nettoinnvandring er i dag viktigere for befolkningsveksten enn fødselsoverskuddet. Nettoinnvandring vil ifølge prognosene til SSB også være viktig for befolkningsveksten fremover også².

2.1.3 Svekket vekstutsikter for våre handelspartnere etter Storbritannia sin utmelding

² <https://ssb.no/befolkning/nokkeltall/befolkning>, 23.09.2016

av EU.³

Samlet sett anslåes det en BNP-vekst hos våre handelspartnere på 2,1 prosent i inneværende år. For neste år forventes det en vekst på 2 prosent. Forskjellen i vekst fremgang i industrialiserte land og fremvoksende økonomier ventes å øke. Veksten i global handel har avtatt siden 2012 og importveksten hos handelspartnerne er nedjustert mer enn det endringene i anslagene for BNP veksten skulle isolert tilsi. Det skyldes veksten i eksport og investeringer, som har høyt importinnhold, ser ut til å bli svak i Storbritannia, euroområdet og Kina.

Det har vært en moderat oppgang i veksten i industrialiserte land og dermed hos Norges handelspartnere samlet sett. Veksten hos handelspartnere har avtatt så langt i som er tråd med tidligere anslag.

Veksutsiktene for flere europeiske land er svekket etter at den britiske folkeavstemningen i juni viste ett flertall for å forlate EU. Denne endringen kan dempe veksten i investeringer og sysselsetting. I euroområdet og i Sverige kan lavere forventet etterspørsel fra Storbritannia og økt usikkerhet blant husholdninger og foretak redusere veksten fremover.

Den økonomiske veksten i USA har vært om lag 2 prosent de siste årene og det forventes at veksten tar seg opp igjen etter en kortere periode med nedgang og blir på rundt 2 prosent.

I Asia rammes flere industrialiserte land av svakere etterspørsel etter varer og tjenester de eksporterer. Ekspansiv økonomisk politikk bidrar til at veksten allikevel holdes oppe. Kina hadde en økt vekst i andre kvartal en forventet på grunn av myndighetenes tiltak for å stimulere økonomien. Men fall i investeringene gjennom sommeren bidrar til usikkerhet rundt den videre utviklingen i Kina vedvarer. For Russland og Brasil er det fortsatt nedgang i aktiviteten, men vekstutsiktene har bedret seg for begge landene de siste månedene.

³ Pengepolitisk rapport 3/16 hvor ikke annet er nevnt <http://www.norges-bank.no/Publisert/Publikasjoner/Pengepolitisk-rapport-med-vurdering-av-finansiell-stabilitet/316-Pengepolitisk-rapport/>, 23. september 2016

2.2 Produksjon av kjøtt og egg må tilpasse seg endringene i spisevaner – men samtidig må man ta høyde for at man må få avsetning for hele dyret.

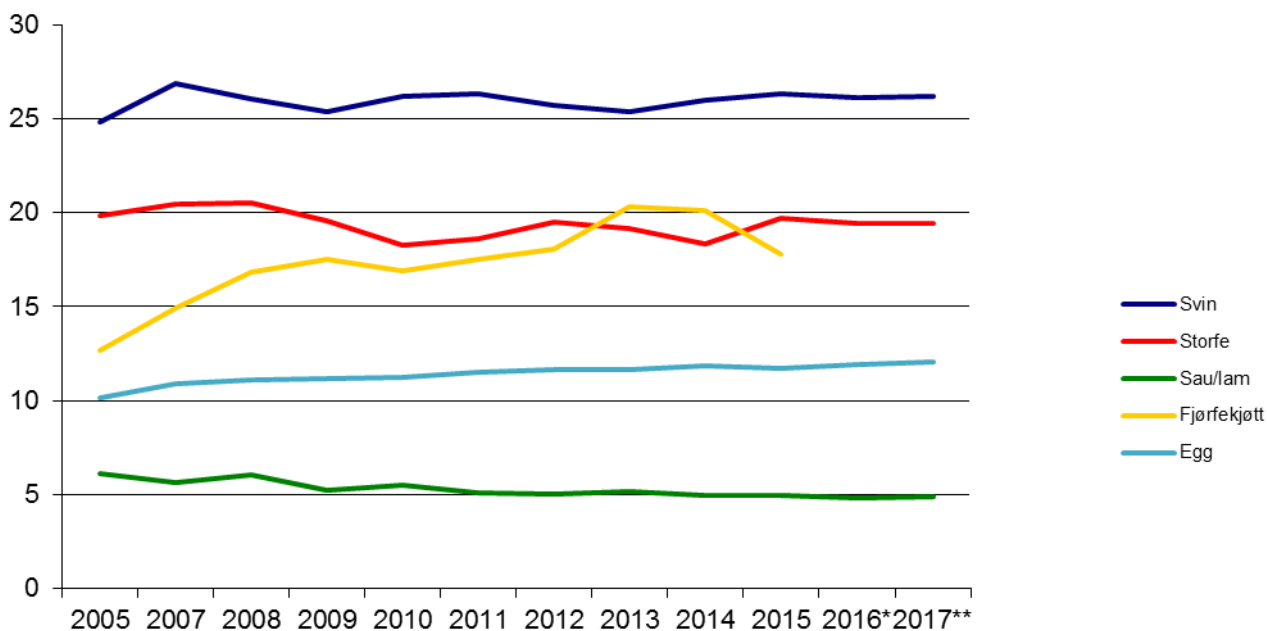
Per capita forbruk kjøtt er stabilt, kanskje noe nedadgående. Forbruksøkningen sett under ett vil derfor primært være drevet av befolkningsveksten. Hittil i 2016 har forbruket av hvitt kjøtt økt til nivået før nedgangen i 2014/2015. I klimadebatten har konsumet av storfekjøtt fått mye oppmerksomhet og det er usikkert hvordan dette vil påvirke forbruket i årene fremover. Det ligger ingen indikasjoner på betydelig reduksjon i forbruket i prognosene.

Forbruket av egg har økt noe de siste årene, men veksten har stagneret. Forbruksøkning framover vil trolig følge befolkningsveksten.

2.2.1 Kjøttforbruk per innbygger – vridning mellom kjøttslag

Kjøttforbruket per innbygger har vokst relativt kraftig gjennom nittitallet og fram til 2008.

Veksten er i stor grad i form av økt forbruk av hvitt kjøtt - kylling. Figur 2-1 viser utviklingen fra 2005-2015, basert på engrossalg og folketall. Kjøttforbruket i 2016 og 2017 er basert på prognosen for engrossalg per september 2016 og befolkningsveksten i 2016, hvor det har vært en økning på 0,9 prosent fra 2015⁴.

Figur 2-1 Kjøtt- og eggforbruk per innbygger. Prognose for 2016 og 2017.

⁴ Befolkningsveksten er hentet fra Totalmarkeds markedsprognose fra september 2016 som baserer seg på SSB statistikk over folketall.

Figuren viser en utflating av forbruket av svin, sau/lam og egg⁵. For storfeforbruket har det variert i perioden mellom 18-19 kg per innbygger siden 2009. Det har vært jevn og høy vekst i forbruket av fjørfekjøtt fram til 2014. Det kom en signifikant reduksjon av fjørfeforbruket i 2015, men hittil år har forbruket økt til nivået før reduksjonen. Nå er det stort fokus på klima og reduksjon av klimagassutslipp. I denne forbindelse blir storfe trukket frem pga. at den er drøvtygger og dermed slipper ut metangass. Det blir skrevet og snakket mye om å redusere kjøttforbruket og da spesielt rødt kjøtt. Det ligger ingen indikasjoner i redusert forbruk i prognosene, men det vil være knyttet noe usikkerhet til om dette blir en trend som får utslag for forbruket av storfekjøtt.

2.2.2 Volumutvikling på varegruppenivå

Tall fra Nielsen på varegruppenivå for området kjøtt og egg hittil i år (pr. uke 35, 2016) viser at totalmarkedet målt i verdi har økt med 3,6 prosent sammenlignet med samme periode i fjor. Tabell 2-1 nedenfor viser omsetningsutviklingen for noen sentrale produktgrupper så langt i år.

Tabell 2-1 viser verdi- og volumutvikling hittil i år (til og med uke 35 2016) med endring fra samme periode i fjor. Viktige varegrupper kjøtt / egg.⁶

Varegruppe	Totalmarked hittil i år			
	Verdi (1 000)	Endring i %	Volum (tonn)	Endring i %
RENT KJØTT	2 997 836	1,6 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.
DEIGER/FARSER	2 032 599	4,8 %	21 581	-2,5 %
FERSK FJÆRKRE KATEGORI	2 018 261	14,7 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.
KJOETTPAALEGG FERSK	1 631 964	2,3 %	8 977	0,1 %
FERSKE PØLSER	1 816 298	-0,5 %	26 337	-0,8 %
FORMET BEARBEIDET KJØTT	953 060	3,0 %	9 557	4,4 %
EGG	1 391 187	-0,9 %	31 324	3,9 %
SPEKEPOELSE	1 197 092	4,4 %	4 798	0,4 %
SPEKEMAT	684 553	5,7 %	2 072	2,4 %
FERSK BACON/FLESK	695 484	1,3 %	4 245	2,9 %
FERSK POSTEI	307 428	4,1 %	2 525	-5,9 %
DYPFRYST BEARB. KJØTT	333 303	3,7 %	2 723	1,9 %
SUM KATEGORIER	16 059 064	3,6 %	ikke tilgj.	ikke tilgj.

⁵ Engrossalg tallene inkluderer varer til eggproduktfabrikken og til annen industri.

⁶ Nielsen (2015).

Ferskt fjørfe har en betydelig oppgang med 14,7 prosent i verdi. Noe av denne verdiøkningen kan nok tillegges overgang til narasinfri kylling. Spekemat, spekepølser, deiger/farser, formet/bearbeidet kjøtt og fersk posteil har hatt størst verdi økning. Det har i en lang periode vært ferskt rent kjøtt som har vært vinnerne, men hittil i år er det ferskt bearbeidet kjøtt som kommer best ut. Pølser og egg har hatt en verdi nedgang. Det er formet/bearbeidet kjøtt og egg som har hatt størst økning i volum etterfulgt av spekemat og bacon/flesk. Fersk posteil, deiger/farser og pølser har hatt en volum nedgang. Fryst bearbeidet kjøtt har hatt økning i både pris og volum.

2.2.3 Utvikling i Norske Mattrender⁷

Sunnhet

- Fortsatt en megatrend, men nå litt nedgang i interesse for helse riktig kosthold.
- Etter flere års oppgang er nå færre opptatt av kunstige tilsetningsmidler, og flere vektlegger smak på bekostning av sunnhet.
- Stigende fokus på å unngå salt.
- Protein er ungdommens viktigste næringsstoff.
- Økende andel som ikke vil spise for mye kjøtt (fra 14% til 19%). Vi har fått en ressurssterk, liten, men økende gruppe av idealistisk drevne kjøttvegrere.
- Økende skepsis til ferdigmat. Skepsis til innhold, og ønsker følelsen av å lage mat selv (ikke bare varme opp).
- Kyllingens sunnhetsprofil har falmet – mister popularitet til fisk (sterkt påvirket av narasindebatten).

Lettvinthet

- Nedgang over flere år i andel som vektlegger raskt/lett å tilberede.
- Lettvinthet fortsatt en megatrend pga. «tidsklemma» i hverdagen.
- Godt levert.no, Adams Matkasse, Kolonial.no og Marked.no er i vekst. På to år har andelen som har fått levert matkasser på døren økt fra 3% til 12%.
- Salget av ferske ferdigretter øker fortsatt (+11% i volum 2015 – Kilde: Nielsen), mens ferdigmat i hermetisk og pulverform faller kraftig.
- 1 av 5 spiser mellommåltider jevnlig. Dette påvirkes av at vi spiser middagen stadig senere.

⁷ Norske Spisefakta 2016, Ipsos MMI. Markedsrapporten 2016, Nielsen.

Opprinnelse og matkultur

- Økende salg av lokalmat (+10% i dagligvare 2015).
- Tilliten til utenlandsk mat synker, mens norsk opprinnelse blir stadig viktigere. 75% er helt/delvis enig i at de foretrekker kjøttvarer som er produsert i Norge (økning fra 37 til 40% som er helt enig).
- Nedgang for hjemmemiddagen etter flere år med økning (unntatt for barnefamilier der daglig spising av middag hjemme stadig øker).
- Flere planlegger nå innkjøpet av middagen tidligere enn før (flere dager i forveien – ukesplanlegging).
- Det ønskes god mat på en enkel og ujallete måte - gjerne røff mat basert på "glemte" stykningsdeler, og litt mer avanserte former for burger og tacomåltider.
- Forbruket av meksikansk mat (taco, burrito) stiger fortsatt kraftig. Også økning for amerikansk (burgere, spareribs) og japansk mat (sushi).

Etikk, miljø og bærekraft

- Vekst for økologisk (+15% i dagligvare 2015).
- Økende interesse for kortreist mat.
- Stadig flere får dårlig samvittighet av å kaste mat, og kjedene har kommet med konsepter som skal bidra til mindre kasting (bl.a. "snål" frukt/egg, mindre brød)
- Bedriftene blir stadig mer bevisste på å forbedre sin miljøpåvirkning og bærekraft. Flere dagligvarekjeder profilerer seg nå på bærekraftparametere og tar mer ansvar for hele verdikjeden.
- Det har begynt å vokse frem et premium segment basert på bærekraft med elementer av høyere produktkvalitet (og høyere pris) mer miljøvennlig, mindre tilsetningsstoffer og gjerne lokalt.
- Økende fokus på dyrevelferd, men 4 av 5 nordmenn mener at husdyra våre har det bra (mye høyere tillit enn i Sverige/Danmark).
- Når det gjelder bærekraft og miljøvennlighet er mange nordmenn mer usikre på om norsk matproduksjon er så mye bedre enn utenlandsk. Mange er usikre – behov for mer informasjon.

Nøkternhet

- Pris har fått økende betydning ved valg av dagligvarekjede.
- Andelen lavpriskjeder fortsetter å øke.
- Økende andel av kjedenes egne merkevarer (EMV), og særlig innen kjøtt/egg (EMV 36% verdiandel i 2015, +2,5%-poeng).
- Vi er blitt noe mer forsiktig med pengene – og særlig på Vestlandet. Fall i oljepris og økende arbeidsledighet påvirker.
- Tendens til prispolarisering – både mer premiumvarer og mer billigvarer.

2.3 Import og internasjonale betingelser, grensehandel

Siden WTO-avtalen i 1994 har importvernet blitt gradvis svekket på grunn av høyere prisvekst i Norge enn i aktuelle øvrige markeder. Enkelte husdyrprodukter står utsatt til for import med full toll. Handlingsrommet for en særnorsk prisutvikling er derfor sterkt avtakende, og for alle de sentrale husdyrproduksjonene er importvernet nå så svakt at norsk prisutvikling vil påvirkes av valutavariasjoner og internasjonal prisutvikling. Med fallende prisnivå internasjonalt er det begrenset med muligheter for prisøkning for storfe og sau/lam.

Import av egg/kjøtt til Norge kan grupperes i tre/fire hovedgrupper:

- import innenfor fastsatte kvoter med redusert eller ingen toll,
- import til full toll
- import til administrativt nedsatt tollsats i perioder
- grensehandel.

2.3.1 Importvernet er avgjørende for norsk produksjon av kjøtt og egg

I Statsbudsjettet for 2013, framlagt høsten 2012, ble det foreslått prosenttoll for biffer og fileter av storfe og for hele og halve skrotter av sau/lam. Dette ble vedtatt med virkning fra 1. januar 2013. Det økte mulighetsrommet for nasjonal prising.

En gjennomgang av tollvernet i inneværende år viser at det er lite å gå på for hel/halv slakt av storfe, mens det er noe bedre på biffer og fileter. Hele slakt av sau og lam har god beskyttelse. Bearbejdede produkter av egg, som tørkede og konserverte egg, har også begrenset tollbeskyttelse.

2.3.2 Kjøtt er en viktig vare i grensehandelen

Nordmenn handlet for 14 milliarder kroner på dagsturer til utlandet i 2015. Dette er en økning fra 2014 på 1,7 prosent⁸. Veksten i verdi har avtatt og andelen dagsturer har gått ned. Dette skyldes trolig at den svenske kronen har styrket seg noe i forhold til den norske.

SSBs grensehandelsundersøkelser fra 2011 viser at man hovedsakelig handler mat når man er på grensehandel.⁹ Av alt vi grensehandlet i 2010 var hele 47,3 prosent matvarer og det er kvinner som handler størst andel mat.¹⁰ I perioden juli 2011 – juni 2012 ble det handlet omtrent 17 000 tonn kjøtt og kjøttvarer fra Sverige. Kjøtt står får en betydelig andel av grensehandelen. Prisene på kjøtt i Sverige er omtrent 12 prosent billigere enn i Norge i 2014,

⁸ SSB Tabell: 05678 29.03.2016

⁹ <https://www.ssb.no/varehandel-og-tjenesteyting/artikler-og-publikasjoner/mest-mat-i-handlekurven>, 29.03.2016

¹⁰ Grensehandelen i 2010 var 10,53 mrd kroner og av dette var 4,98 mrd kroner mat.

frukt, grønt og potet omtrent 1 prosent billigere og meieriprodukter over 30 prosent billigere¹¹.

Tabell 2-2 viser forbrukerprisnivåer for diverse matvarer, drikkevarer og tobakk i noen utvalgte europeiske land, målt i indekser.

Tabell 2-2 Prisnivåindekser i andre land. EU28=100 (2014).¹²

	Norge	Sverige	Danmark	Finland	Island	Tyskland	Polen
Matvarer	163,6	127,1	141,8	122,8	119,9	104,2	62,8
Brød og kornprodukter	160,5	134,4	162,6	128,9	124,6	100,2	61,6
Kjøtt	162,7	132,6	134,3	127,5	123,6	117,0	55,8
Fisk	119,9	113,7	128,3	113,4	93,9	108,8	65,1
Melk, ost og egg	184,3	117,5	130,3	122,5	124,5	93,9	66,2
Matoljer og – fett	168,5	130,7	147,3	102,0	90,9	107,4	79,3
Frukt, grønnsaker og potet	151,1	137,1	132,3	132,1	117,4	110,7	64,0
Andre matvarer	186,7	121,9	166,8	116,5	138,7	95,9	68,5
Alkoholfrie drikkevarer	186,5	112,6	173,1	126,0	113,4	101,5	79,7
Alkoholholdige drikkevarer	268,9	144,3	141,9	177,5	220,0	85,4	87,2
Tobakk	235,5	121,4	110,7	98,3	145,4	101,6	62,5
Mat og alkoholfrie drikkevarer	165,7	125,4	144,8	123,1	119,1	103,8	64,2

Tabellen viser blant annet at vi har et prisnivå for matvarer totalt sett som ligger 64 prosent over gjennomsnittet i EU27. Dette er 10 prosent lavere enn året før, trolig som følge av en svakere norsk krone. For kjøtt er forskjellen “bare” 63 prosent. For kjøtt har faktisk prisforskjellen til EU27 blitt noe redusert hvert år fra 2011 til 2014¹³.

2.3.3 Produksjons- og markedsutvikling internasjonalt¹⁴

Fra 2014 til 2015 økte verdens kjøttproduksjon med 1,1 prosent. Det er samme veksten som foregående år. Fjørfe er produksjonen med størst vekst med svin like etter. Svin er fortsatt den største sektoren, men fjørfe forventes å ta over som største sektor i løpet av få år. Veksten i storfeproduksjonen var beskjeden. Veksten i kjøttproduksjonen fremover mot 2024 er

¹¹ Landbruksdirektoratets rapport “Omverdenrapport 2014; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri”, utgitt mars 2016. Figur 29. De har omregnet dette fra kjøpekraftsparitet beregnet av Eurostat.

¹² Eurostat, hentet fra BFJ Resultatkontrollen, april 2016; tabell 9.3

¹³ Sammenlignet tall fra BFJ Resultatkontrollen fra 2013, 2014, 2015 og 2016 Tabell 9.3.

¹⁴ Der annet ikke er oppgitt, så er informasjonen i dette avsnittet hentet fra Landbruksdirektoratets rapport “Omverdenrapport 2015; Omverdenen til norsk landbruk og matindustri”, utgitt februar 2016, samt tidligere års utgaver.

forventet av FAO og OECD til å bli lavere enn de siste ti årene, hvor økningen har vært nær 20 prosent. De siste årene har trenden vært produksjonsvekst i utviklingsland og stagnasjon i industrialiserte land. Handelen av kjøtt utgjør omtrent 10 prosent av den globale produksjonen. Etter å ha økt med 3 prosent i 2014, sank den noe i 2015.

De internasjonale prisene på kjøtt sank noe i 2015 etter å ha nådd et historisk høyt nivå i 2014. FAOs prisindeks for kjøtt lå i gjennomsnitt 15 prosent lavere i 2015 enn i 2014 og lavest siden 2010.

EU- Short term Outlook 2016-2017:

Den avkjølte verdens økonomien med lav vekst, avskrivninger i konkurrerende valuta og lave energipriser drar generelt ned prisen på jordbruksprodukter. Samtidig er det rikelig med tilgang på kjøtt- og melkeprodukter i EU som gir lavere priser og mye eksport. På den positive siden går eksporten godt både av storfekjøtt og levende dyr som letter noe av trykket i markedet for storfe. Det er avviklingen av kvotesystemet i EU som er årsaken til de store tilførselene av storfe til markedet. Eterspørsel etter svinekjøtt i Kina påvirker prisene for svinekjøtt positivt og en får noe økning i prisene i EU. Fjorfekjøtt produksjonen er forventet å ha en svak økning med påfølgende utfordringer med sterk konkurranse på verdensmarkedet og prispress. Produksjonen av sau/lam øker på tross av lavere priser¹⁵.

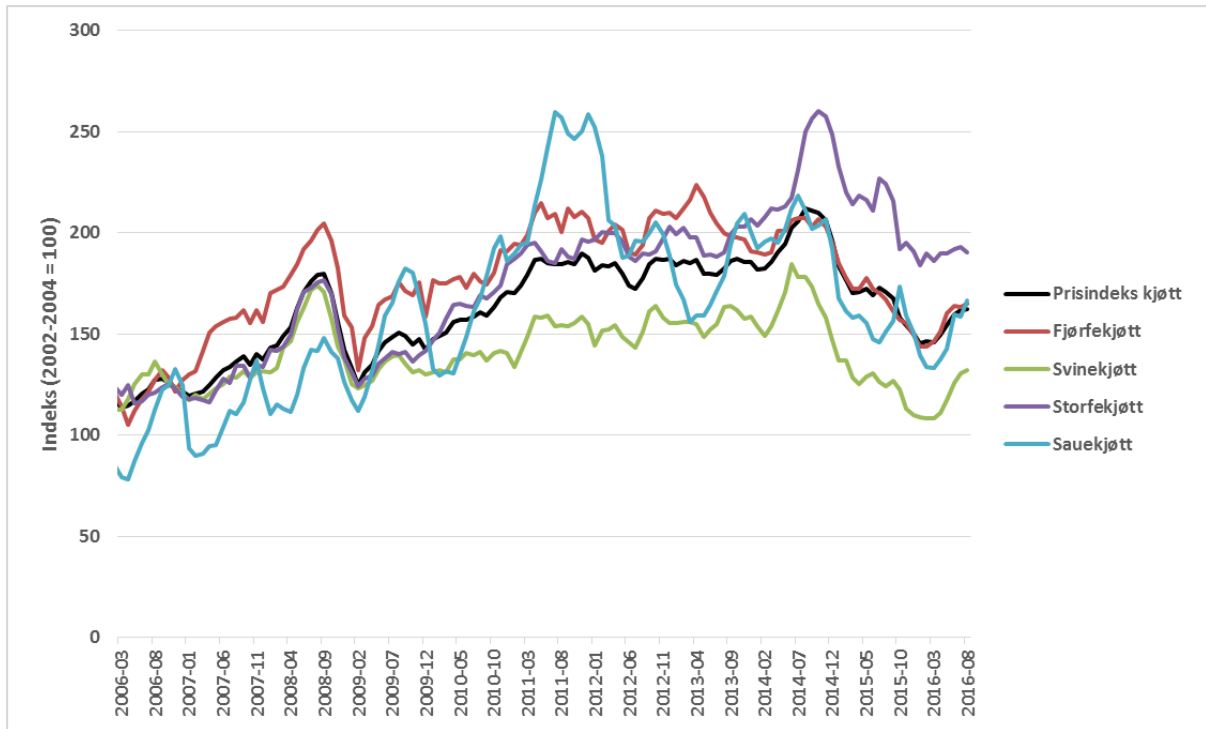
FAOs kjøttprisindeks¹⁶

FAOs indeks for kjøttpriser (sort graf i figur 2-2) har økt med 3 prosent fra juli til august i år, men på tross av en liten øking er kjøttprisen 5 prosent lavere enn i august i fjor. Internasjonale priser for småfe, gris og fjørfe har styrket seg noe, mens storfekjøtt har flatet ut noe.

Begrenset eksport av sau/lam fra Oseania og svinekjøtt fra EU gav noe høyere priser, mens sterk etterspørsel etter fjørfe, spesielt fra Asia, støtter oppom prisnivået for fjørfe. For storfe derimot har økningen i produksjon i USA etter sykdomsutbrudd redusert behovet for import og dermed bidratt til noe lavere priser.

¹⁵ EU kommisjonen (2016) *Short Term Outlook for EU arable crops, dairy and meat markets in 2016 og 2017* http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/index_en.htm

¹⁶ <http://www.fao.org/economic/est/est-commodities/meat/en/> , 13.09.2016

Figur 2-2 FAOs kjøttprisindeks

Sett over en 10 års periode, så har svin hatt den svakeste prisutviklingen, mens storfe har hatt kraftigst prisvekst. Prisoppgangen fram mot juli 2014 var i stor grad drevet av økte priser på nettopp storfe.

3. Overordnet om norsk jordbruk og næringsmiddelindustri

3.1 Marked og pris – prognoser

Prognosene utarbeides av Totalmarked kjøtt og egg. Prognosen som legges til grunn ble lagt fram den 12. oktober 2016.

Hovedtrekkene i prognosene for 2017 er: Stort overskudd og svært krevende markeds-situasjon for sau og lam. Overskudd og utfordrende marked også for gris. Prognosen viser tilnærmet balanse for egg og fortsatt underdekning av storfe.

3.1.1 Kjøtt- og eggmarkedet i 2016 - overskudd for svinekjøtt og sau/lam. Fra overdekning til balanse for egg.

Tabell 3-1 nedenfor viser salgsproduksjon og salg av kjøtt og egg i 2016 basert på oktober prognosen 2016.

Tabell 3-1 Prognose for total produksjon og salg av kjøtt og egg i 2016

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	%		tonn	%	
Storfe/kalv	82 000	103	7 570 ¹⁾	103 100	100	-13 500
Sau/lam	25 100	101	1 006 ²⁾	24 800	97	1 350
Gris	137 000	102	1 550 ³⁾	136 000	100	2 600
Egg *	61 500	101	540 ⁴⁾	62 100	103	-100

*Det er beregnet tatt ut 740 tonn gjennom førtidsslaktning i 2016

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO- kvoten på 1084 tonn, EU-kvotepå 900 tonn og GSP-kvotepå 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.

2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 200 tonn SACU m/ben.

3) Inkludert spekk på 800 tonn og 150 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvotepå 600 tonn.

4) Forutsetter i prognosen inntak av EU-kvoten på 290 tonn egg og 250 tonn av WTO-kvotepå.

Totalmarkedet for kjøtt og egg i 2016 preges av overskudd for svinekjøtt og sau/lam. Det er balanse for egg og fortsatt underskudd av storfe med et importbehov i tillegg til de faste kvotene på om lag 13 500 tonn. For egg er overskuddet de siste årene snudd til tilnærmet balanse. Detaljer for hvert dyreslag følger i senere kapitler.

3.1.2 Prognosen for 2017 viser fortsatt stort overskudd av sau/lam og også overdekning for gris. For egg prognoseseres det tilnærmet balanse, mens det for storfe ventes fortsatt underdekning.

Vurderingene av **markedsutsiktene** bygger på prognoser for kjøttproduksjon og engrossalg, justert for import. Tabell 3-2 viser prognosen for 2017.

Tabell 3-2 Prognose for 2017 per 12. oktober 2016.

	Salgsproduksjon		Import- kvoter	Engrossalg		Balanse
	tonn	%		tonn	%	
Storfe/kalv	82 100	100	7 570 ¹⁾	102 900	100	-13 200
Sau/lam	26 400	105	1 006 ²⁾	25 500	103	1 900
Gris	137 300	100	1 550 ³⁾	136 700	101	2 100
Egg	62 500	102	290 ⁴⁾	62 700	101	50

1) For storfe er det inkludert en antatt SACU-import av 4.921 tonn storfekjøtt m/ben. Videre er WTO- kvoten på 1084 tonn, EU-kvotepå 900 tonn og GSP-kvotepå 665 tonn biffer og fileter (omregnet til storfekjøtt m/ben) tatt med.

2) Importen inkluderer WTO-kvoten på 206 tonn, import av 600 tonn fra Island og 200 tonn SACU m/ben.

3) Inkludert spekk på 800 tonn og 150 tonn av WTO-kvoten på 1.381 tonn. Inkluderer også EU-kvotepå 600 tonn.

4) Forutsetter i prognosen inntak av EU-kvoten på 290 tonn egg.

Se kap. 5, 6 og 7 for nærmere beskrivelse og analyse av den enkelte varegruppe.

3.2 Prisdannelsen for kjøtt og egg

Storfe har hatt en underdekning og en positiv utvikling i engros- og avregningspriser. Det har så langt ikke medført at produksjonen har økt så mye at det dekker markedet, og det er derfor nødvendig å benytte prissetting til å stimulere til økt produksjon.

For produksjoner preget av overskudd må man i prissettingen ta hensyn til produsentenes behov for å dekke kostnader, samt vederlag til arbeid og egenkapital, men samtidig må prissettingen gjennomføres slik at det ikke stimuleres til økt produksjon.

3.2.1 Engrospris

Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes av markedsregulator med sikte på at en i gjennomsnitt for året (prisperioden) oppnår målpris eller gjennomsnittlig planlagt engrospris.

Engrosprisen kan betraktes som balansepunktet i verdikjeden for egg og kjøtt. Engrosprisen danner utgangspunkt for prisen både forover og bakover i verdikjeden. Engrosprisen spiller i tillegg en avgjørende rolle i forvaltningen av importvernet.

3.2.2 Avregningspris

Avregningsprisen til bonde (Norturas produsenter) avledes av engrosprisen via "Nettonoteringen". Nettonoteringen er en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for helt slakt /egg. Verdi av andre produkter fra slaktet som for eksempel hud, skinn og innmat legges til engrosprisen, mens kostnader ved slakting inntransport og offentlige avgifter trekkes fra. Når enkeltelementer i kalkylen endres, endres dermed også avregningsprisen.

Nettonoteringen har følgende prinsipielle oppbygging for kjøtt:

- Notert engrospris**
- Kjøttkontrollavgift
- Forskningsavgift
- = **Engrospris justert for offentlige avgifter ***
- + Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull)
- Slaktekostnader
- Inntransportkostnader
- Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.)
- Omsetningsavgift
- = **Veiledende avregningspris for slaktedyr fra Nortura**
- + Norturatillegg

+ Eventuell etterbetaling
= **Utbetalingspris til produsent**

I tillegg kommer grunntilskudd (sau/lam og geit/kje), kvalitetstilskudd for storfe og sonedifferensiert distriktstilskudd

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Nettonoteringen for egg er litt annerledes enn den for kjøtt:

Engrospris

- Forskningsavgift

= **Engrospris justert for offentlige avgifter *)**

- Sorteringskostnader

- Inntransportkostnader

- Finansiering av plastbrett

- Omsetningsavgift

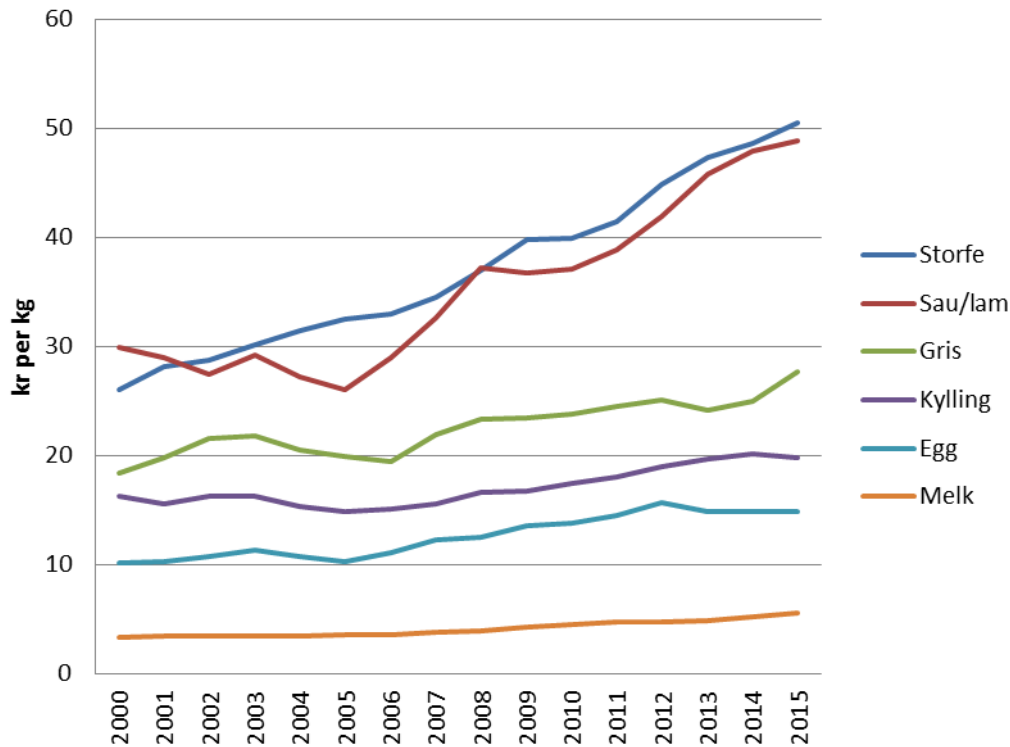
= **avregningspris egg fra Nortura**

+ Kvantumstillegg

= **Utbetalings pris til produsent**

*) Det er denne prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot planlagt gjennomsnittlig engrospris

Figuren under viser utviklingen i gjennomsnittlig utbetalingspris for kjøtt, egg og melk fra 2000 til 2015¹⁷.

Figur 3-1 viser utvikling i utbetalingspris (avregningspris) til bonde for ulike husdyrprodukter

Utviklingen i utbetalingspris for storfe og lam har vært betydelig sterkere enn for de øvrige husdyrproduktene. Gris har økt noe igjen i 2014 og 2015, da markedssituasjonen bedret seg etter flere år med produksjonsoverskudd. For lam er det nå overproduksjon og prisen ble i forrige halvår satt ned, slik at prisen på lam for 2016 vil være lavere enn i 2015.

¹⁷ BFJ - Totalkalkylen

3.3 Prisene i forbrukermarkedet utvikler seg ikke på samme måte som engrosprisene

Prisutviklingen i forbrukermarkedet gjenspeiler ofte ikke utviklingen i engrospris. Prisøkninger på engrosnivå over veltes ufullstendig videre i verdikjeden. På sikt er det likevel prisuttaket i forbrukermarkedet som skal dekke kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Det siste året målt i fra august har det vært en positiv utvikling i pris i forbrukermarkedet for alle dyreslag utenom for egg som har hatt en nedgang på 3,8 prosent.

KPI økte med 4 prosent fra august 2015 til august 2016. Matvareprisene steg med 3,3 prosent de siste tolv månedene. Meierivarer og kjøtt økte i pris med henholdsvis 1,5 prosent og 2 prosent, mens det var en nedgang for egg med 3,8 prosent¹⁸. Egg er inkludert i meierivarer og trekker nok ned prisøkningen for denne gruppen.

Det er prisuttaket i forbrukermarkedet, i dagligvare, storkjøkken eller KBS¹⁹, som i sum skal gi dekning av kostnader og fortjeneste gjennom verdikjeden. Sisteledet står likevel fritt til å sette forbrukerprisen. Dette er grunnen til at butikker i perioder tilbyr enkeltvarer som ligger betydelig under produksjonskostnaden. Dette gjelder spesielt produkter fra lam som er sesongvare, som fårrikålkjøtt, men vi har også sett “ribbekrig” på gris fram mot julesesongen. Langvarige kampanjer og priskriger på populære varer, kan medføre at forbrukerne venner seg til et kunstig lavt prisnivå. Det er risiko for at dette kan forplante seg og påvirke prisuttaket bakover i verdikjeden.

Figur 3-2²⁰ viser prisindeksen for matvarer og matvaregrupper for perioden 1998 – august 2016, med 1998 som referanseår. Figuren viser at alle varegrupper har hatt en prisøkning som følger den generelle prisøkningen utenom kjøtt. Prisen for kjøtt har ikke økt i perioden, men har hatt noe variasjon i prisnivå. I perioden 2016 til 2011 hadde kjøttvarer en høyere pris før prisen falt til samme prisnivå som i 1998. De siste tre årene har det vært en svak økning i prisen for kjøtt. Det er interessant at meieriprodukter og annet inkl. øl fulgte prisutviklingen til kjøtt frem til og med 2006. Etter dette har disse to varegruppene hatt en prisstigning som sammenfaller med de øvrige gruppene. Fra 2008 har prisstigningen for egg skilt seg ut og

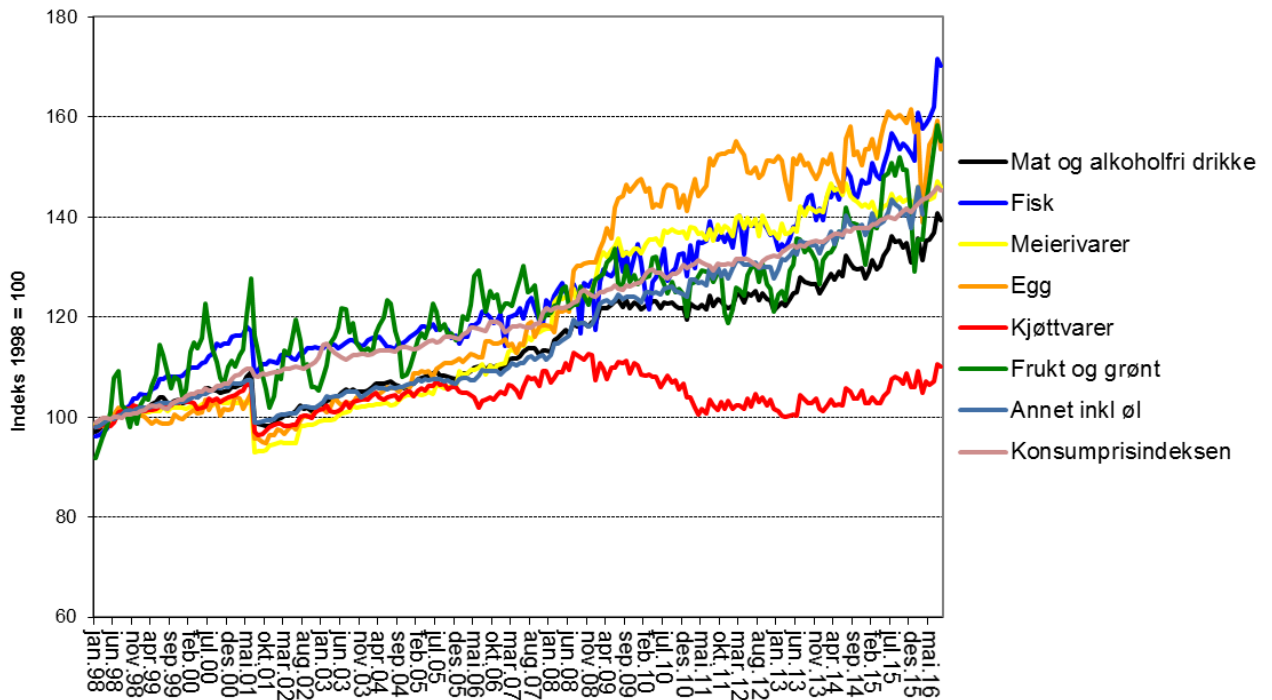
¹⁸ <http://ssb.no/priser-og-prisindekser/statistikker/kpi>, 21.09.2016

¹⁹ KBS= kiosk og bensinstasjoner

²⁰ SSB data hentet fra NILF,

http://www.nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_hovedgrupper_av_matvarer-tabell, 21.09.2016

vært betydelig bedre enn de øvrige gruppene. Denne forskjellen har jevnet seg ut i løpet av de to-tre siste årene.

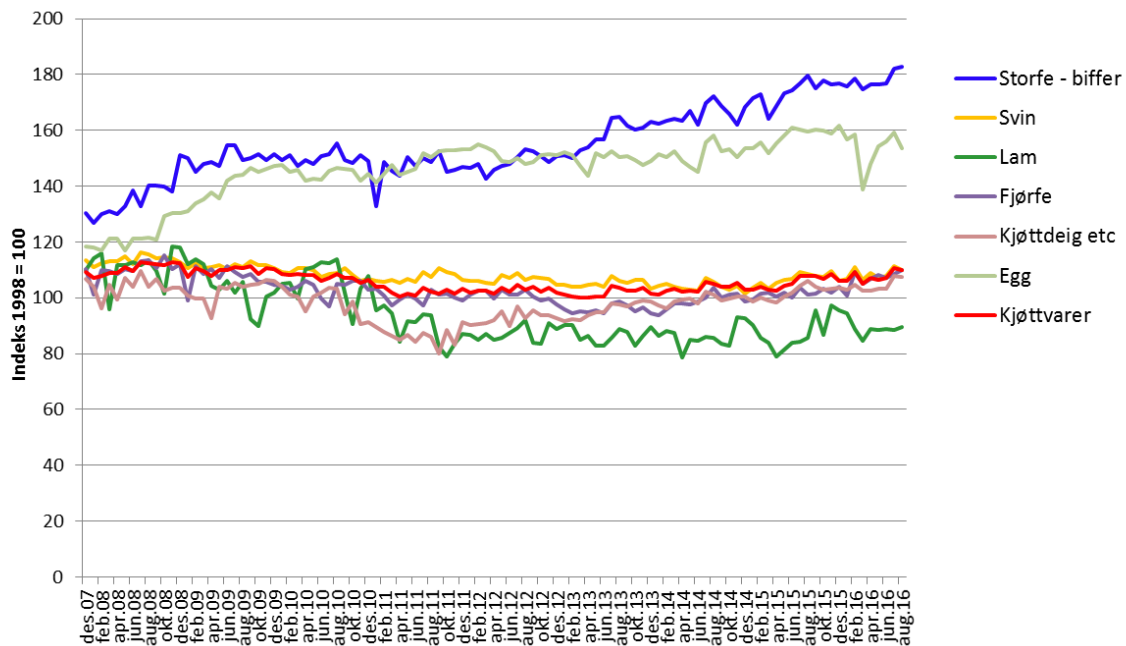

Figur 3-2 viser utvikling i matvareprisindekser.

Figur 3-3 under viser utviklingen i forbrukerpriser for kjøttvarer og egg siden 2008²¹.

Indeksene for storfe, lam, svin og fjørfe dekker produkter av rent kjøtt, som biffer og fileter. Indeksen for ”kjøttdeig etc.” dekker bearbejdede kjøttvarer, som kjøttdeiger, kjøttkaker mv. Indeksen består av bearbejdede kjøttvarer fra flere dyreslag, men storfe veier klart tyngst i indeksen.

²¹ 1998 = 100

Figur 3-3 viser konsumprisutvikling for kjøtt og egg

Det har vært en moderat prisutvikling på alle grupper det siste rullerende året. I perioden har det vært en betydelig sterkere prisutvikling for biffer og fileter av storfe og egg enn for de øvrige kjøttslagene. Prisutviklingen for kjøtt som gruppe har vært stabil i denne perioden og som figuren viser ligger prisen på svin, fjørfe og kjøttdeig inkl. bearbeide produkter på samme nivå som prisindeksen for kjøtt. Lam har hatt noe dårligere prisutvikling enn kjøtt generelt og øvrige typer kjøttslag. Den store nedgangen i pris for egg i mars i år gjenspeiler effekten av priskrigen på egg som var rett før påske²².

Prisene for biffer og fileter har vært stabile i perioden fra 2009 til årsskifte 2012-2013. Etter dette har det vært en økning i prisene for biffer og fileter som begynte omtrent samtidig med omleggingen av tollvernet.

Se kapitel 5, 6 og 7 for en nærmere beskrivelse av priser og prisfastsettelse for hhv storfe, sau/lam og egg.

²² Det er metodiske utfordringer mht utvalg for indeksen for lam. Tallene på aggregert nivå kan derfor være noe misvisende.

3.1 Norsk næringsmiddelindustri

Kjøttindustrien står for 22 prosent av produksjonsverdien innenfor matindustrien. Det var en nedgang i antall sysselsatte i perioden 2008 til 2011 som følge av strukturendring og nedbemanning. Antallet sysselsatte i kjøttbransjen økte imidlertid med 6,6 % fra 2011 til 2012.

Kjøttindustrien har lavere driftsresultat enn matindustrien totalt sett. Behovet for økte marginer i kjøttindustrien må vektlegges ved fastsetting av engrosprisen for kjøtt og egg.

3.1.1 Status og utviklingstrekk i industrien

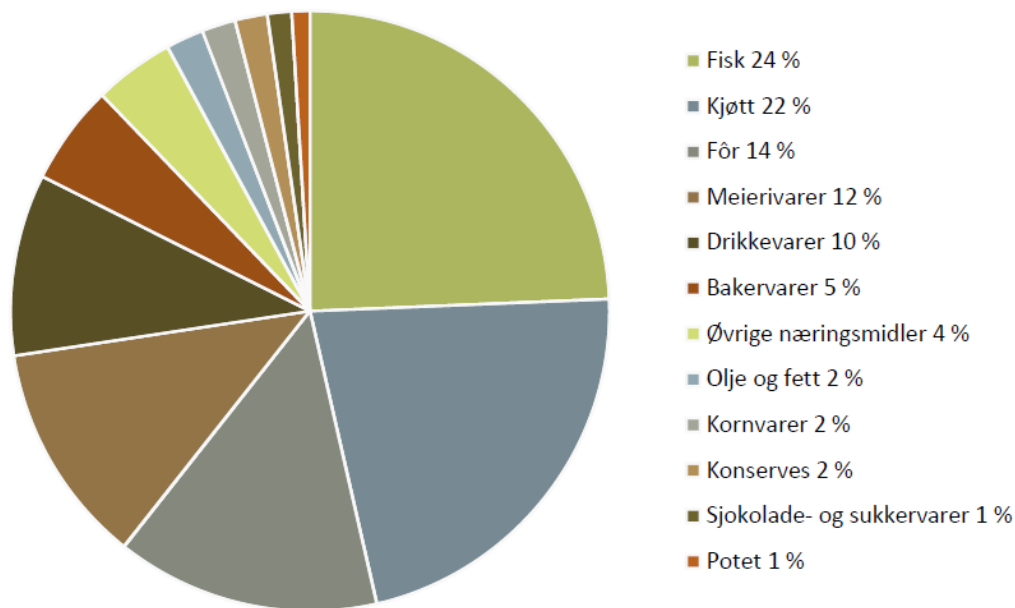
Norsk matindustri er en av de største industrigrenene i Norge, både i sysselsetting og målt i verdiskaping. Grovt regnet utgjør matindustrien om lag 20 % av både den samlede sysselsettingen og produksjonsverdien i norsk industri samlet.

En stor andel av både sysselsettingen og verdiskapingen i matindustrien foregår i distriktene. Fylkene med flest sysselsatte innenfor matindustri er Oslo og Akershus, Rogaland, Trøndelagsfylkene samt Østfold og Hedmark. Både den landbruksbaserte delen av industrien og RÅK industrien, som har høyest foredlingsgrad, bruker norske råvarer. Det er derfor et gjensidig avhengighetsforhold mellom matvareindustrien og primærlandbruket. Uten en sterk innenlandsk landbruksbasert matvareindustri ville den norske landbruksproduksjonen vært betydelig mindre. På den andre siden er også store deler av matindustrien avhengig av norsk landbruksproduksjon og den tollbeskyttelsen landbruksvarene har.

3.1.2 Produksjonsverdi

Norsk industri hadde en samlet produksjonsverdi på om lag 819,6 mrd. kr. i 2014²³, av dette utgjorde matindustrien 185,3 mrd. kr., eller 22,2 prosent. Figur 5.1 viser de ulike bransjenes andel av produksjonsverdien innenfor matindustrien (eks. tobakk) i 2013. Kjøttindustrien har en andel på 22 prosent. Produksjonsverdien i kjøttindustrien økte med 6,4 % fra 2012 til 2013. Produksjonsverdien i olje- og fettbransjen økte mest med 10,4 % fra 2012 til 2013.

²³ Mat og Industri 2015

Figur 3-4 viser andelen av produksjonsverdien i matindustrien i 2013²⁴

3.1.3 Sysselsetting

Norsk matindustri sysselsatte 48 029 personer²⁵ i 2014, av totalt 229 941 sysselsatte i norsk industri samlet. Det betyr at ca. 21 % av industrisysselsettingen er i matindustrien.

Kjøttindustrien er den største bransjen innenfor matindustrien og antall sysselsatte var 11 710 i 2013²⁵. Det har de siste årene vært gjennomført omfattende struktur- og nedbemanningstiltak i kjøttbransjen og antall sysselsatte har i perioden 2008 til 2011 blitt redusert fra 12 750 til 11 000. Det betyr en reduksjon på om lag 14 %. Etter å ha den største veksten i antall sysselsatte på 6,6 prosent i perioden 2011 til 2012, var det ingen vekst fra 2012 til 2013. Det har over tid vært en strukturrasjonalisering på anleggssiden.

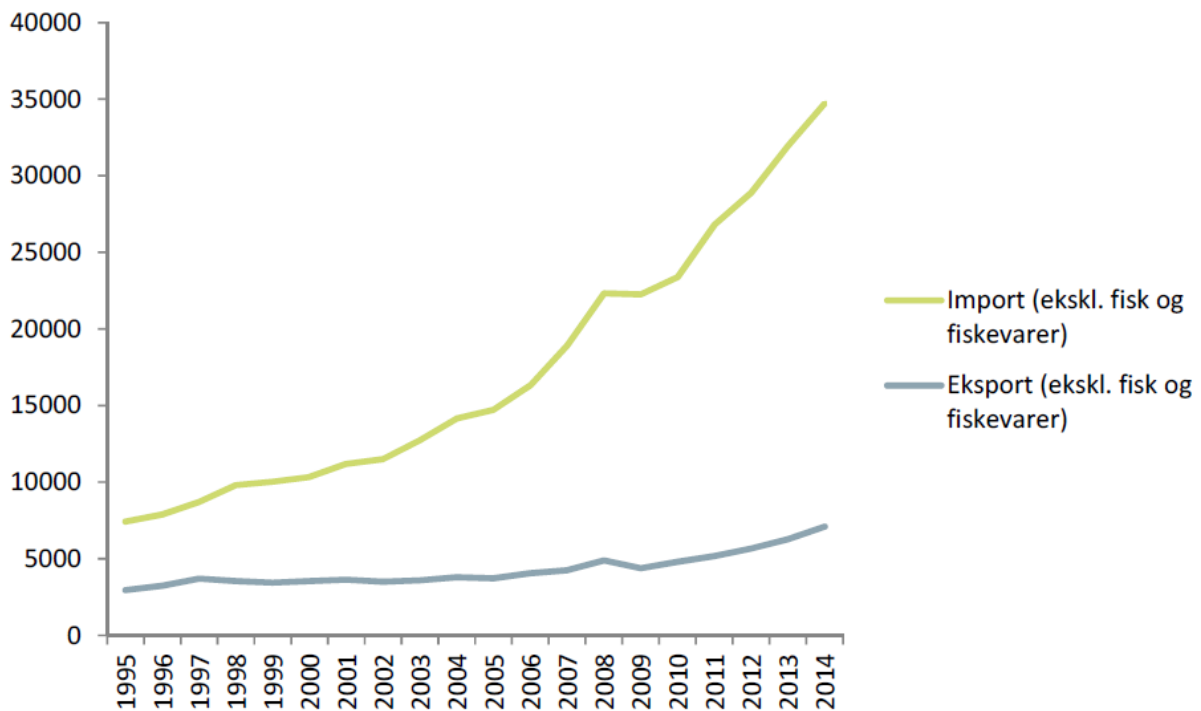
3.1.4 Handel med mat og drikkevarer

Det er en rekke definisjoner og inndelinger av handelsstatistikken. I figuren nedenfor vises import og eksport av næringsmidler og drikkevarer, eksklusiv fiskevarer²⁶. I 2014 var importen på 34,7 mrd. kr. Fra 2013 til 2014 økte importverdien med 8,7 %. Eksporten har i all hovedsak vært stabil lenge, fra 2013 til 2014 økte den med 13 prosent til 7,1 mrd. kr.

²⁴ Figuren er hentet fra Mat og Industri 2015, figur 2.11 side 31.

²⁵ Mat og Industri 2015

²⁶ Mat og Industri 2015, kapittel 2.4.

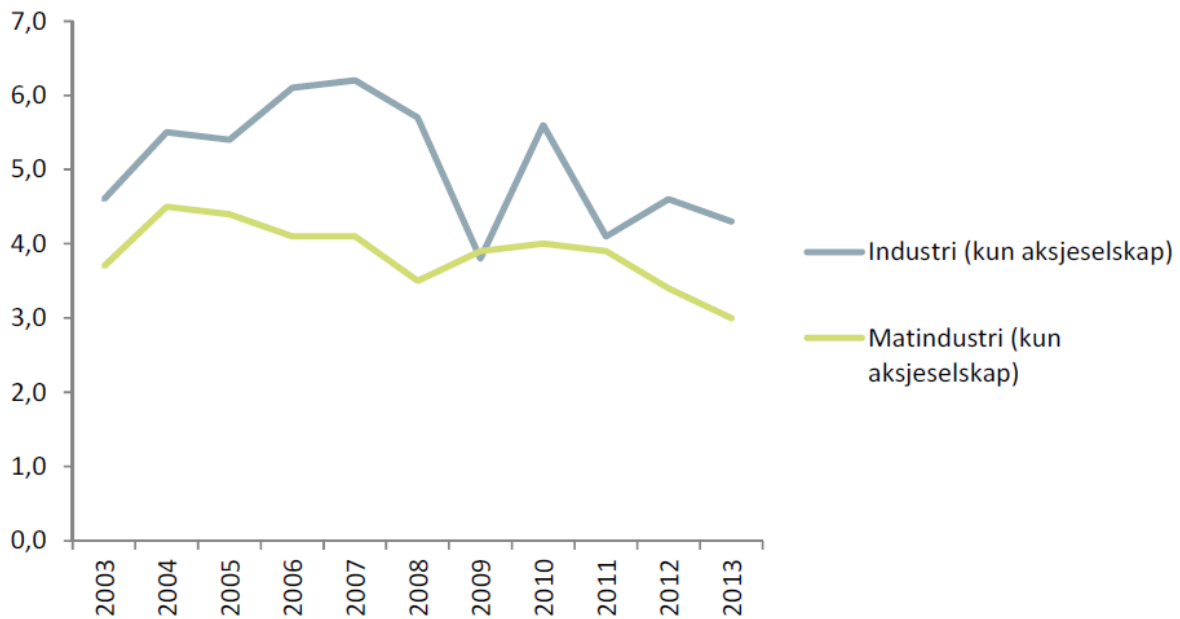

Figur 3-5 viser utvikling i handel med næringsmidler og drikkevarer i mill. kroner i løpende priser (eksklusiv fiskevarer)²⁷

3.1.5 Driftsmargin

Driftsmargin viser forholdet mellom driftsresultat og omsetning/driftsinntekter. Tall for driftsresultat i matindustrien og industrien samlet, for årene 2003-2013, er framstilt i figur 3-6 under. Tallene viser at matindustrien har hatt en annen utvikling enn hva industrien samlet har hatt. Fra 2011 til 2013 har driftsmargin i matindustrien (ekskl. samvirke) falt og det siste året falt driftsmarginen med 0,4 prosentpoeng til 3,0 %. For hele industrien økte driftsmargin med 0,5 prosentpoeng til 4,6 %.

²⁷ Figuren er hentet fra Mat og industri 2015, figur 2.20 side 49.

Figur 3-6 viser utvikling i driftsmargin (i prosent) for matindustrien og industrien totalt, 2000-2012 (i %)²⁸

Tabell 3-3 viser videre driftsresultatene for et utvalg av de største bedriftene i norsk kjøttindustri. Tallene viser at kjøttindustrien i flere år har hatt et driftsresultat som ligger lavere enn matindustrien samlet og betydelig under gjennomsnittet for industrien generelt. Samtidig viser tallene at driftsmarginen, for dette utvalget av foretak i kjøttindustrien, ligger noe høyere i perioden 2010-2013, sammenlignet med perioden 2006-2009.

Tabell 3-3 viser driftsinntekter, -resultat og -margin i kjøttindustrien

År	Driftsinntekter i kr	Driftsresultat i kr	Driftsmargin
2006	22 130 383 000	274 511 529	1,2 %
2007	24 090 222 000	455 909 000	1,9 %
2008	25 730 212 000	338 940 000	1,3 %
2009	26 919 716 000	522 060 000	1,9 %
2010	27 904 958 000	830 422 000	3,0 %
2011	28 703 243 000	717 049 000	2,5 %
2012	30 298 349 000	896 767 000	3,0 %
2013	31 833 006 013	821 056 000	2,6 %

²⁸ Figuren er hentet fra Mat og Industri 2015, figur 2.15 side 40.

Bedriftene som inngår i tabell 3-3 er: Nortura, SpisGrilstad, Fatland, Furuseth, Nordfjord Kjøtt, Finsbråthen, Prima Jæren, Cardinal Foods (Jærkylling f.o.m. 2013), Matbørsen, Leiv Vidar, Aron Mat, Alf Strøm Larsen, Helle Slakteri (tom 2009) og Jens Eide.

4. Storfe

Prognosen fra oktober viser et underskudd av storfe på ca. 13.200 tonn i 2017 etter at alle importkvotene er utnyttet. Reguleringslageret var så og si tomt ved inngangen av året og det har vært administrert nedsatt tollsats fra begynnelsen av året til 12 september. Det er lagt inn ca. 21 tonn store storfe på reguleringslager i 2. halvår. Det forventes markedsdekning ut året og minimalt med innlegg på reguleringslager.

Den politiske målsetningen om å øke norsk produksjon av storfekjøtt tilsier at økonomien i denne produksjonen må løftes. Kvalitetstilskuddet som ble innført i 2014 ble i årets jordbruksoppgjør økt med 3 kr for klasse O+ til 7 kr. Det registerets nå stor interesse for å etablere produksjon med ammeku og interesse for å utvide produksjonen hos eksisterende produsenter. Dette signalet viser at tiltakene og prisøkningene de senere årene har hatt effekt og løftet økonomien til ett nivå som øker ammeku bestanden. Dette tilsier at engrosprisen bør økes noe mindre enn tidligere for å se hvordan den videre utvikling blir.

Som signalisert i tidligere grunnlagsdokument, er det ønskelig å styre mer av slaktingen mot første halvår når etterspørselen er størst ved at de største prisøkningene gjennomføres i nettopp første halvår.

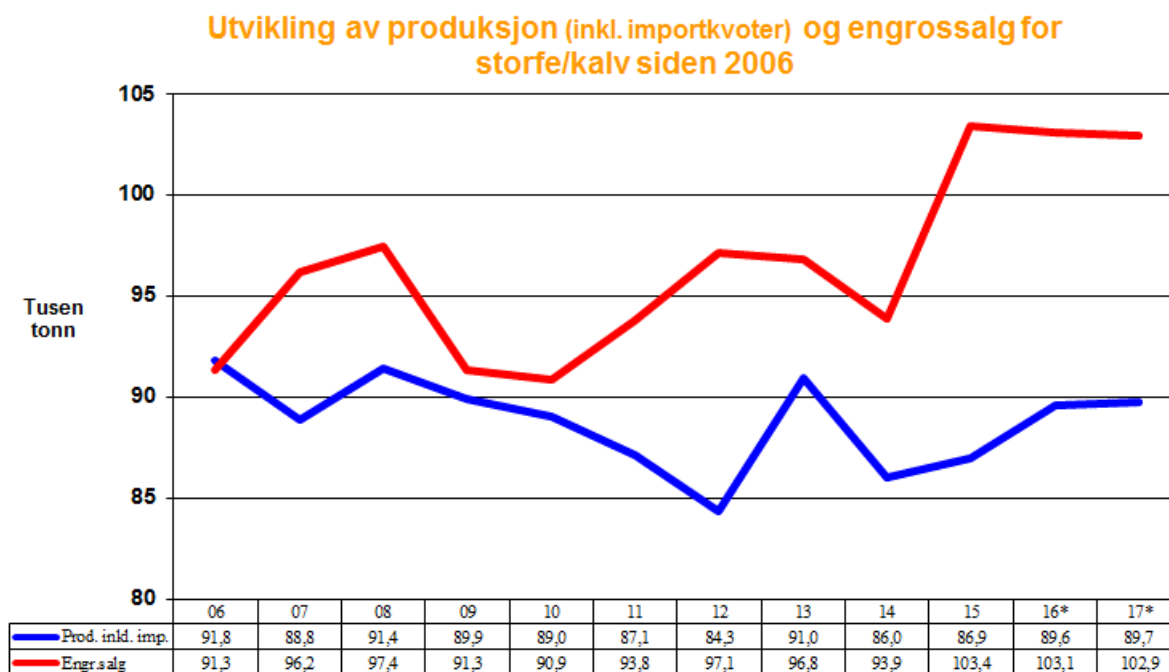
I inneværende prisperiode er planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfekjøtt på kr 59,20 per kg for representantvaren for storfe (ung okse, alle klasser R og O unntatt R+ (fettgr. 2-, 2 og 2+)).

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for storfe økes med kr 0,80 per kg til kr 60,00 per kg for første halvår 2017.

4.1 Marked og priser

Det har vært underdekning av norsk vare og tilhørende administrering av tollsatsen for storfe fra 24. november 2015 til og med 12. september 2016. Det er behov for økt produksjon og prisingen må gjenspeile dette. For 2017 indikerer prognosene fortsatt underdekning.

Figur 4-1 viser utviklingen i produksjon inkl. importkvoter og engrossalg av storfe og kalv fra 2006. Som det fremgår av figuren har det de siste 10 årene vært en sammenhengende periode med underdekning av norsk storfe, og trenden er at differansen mellom engrossalg og norsk produksjon inkl. de faste importkvotene er stabil.

Figur 4-1 Utvikling i produksjon inkl. kvoteimport og engrossalg av storfe/kalv siden 2006. Importkvoter 2016 og 2017: SACU-4.921 tonn, WTO-1084 tonn, EU-900 tonn og GSP-kvote på 665. Til sammen 7.600 tonn.

4.1.1 Storfe 2016 – underdekning av norsk vare

Tilførslene av storfe ventes å øke med om lag 3 % fra 2015. Dette som følge av både høyere slaktevekter og flere okser og kyr til slakt. Engrossalget forventes å bli uendret. Til sammen gir dette en underdekning av norskprodusert storfe og kvoteimport på om lag 13.500 tonn.

Med bare 3 tonn på reguleringslager ved inngangen til året var det åpning for import med administrative tollnedsettelse fram til og med 12. september.

Prognosen for 3. tertial 2016 viser en liten underdekning, men det har likevel vært overskudd et par uker og så vidt litt innfrysing til reguleringslager. Det ventes bare moderate mengder til innfrysing utover høsten. Mot slutten av året ventes igjen underdekning.

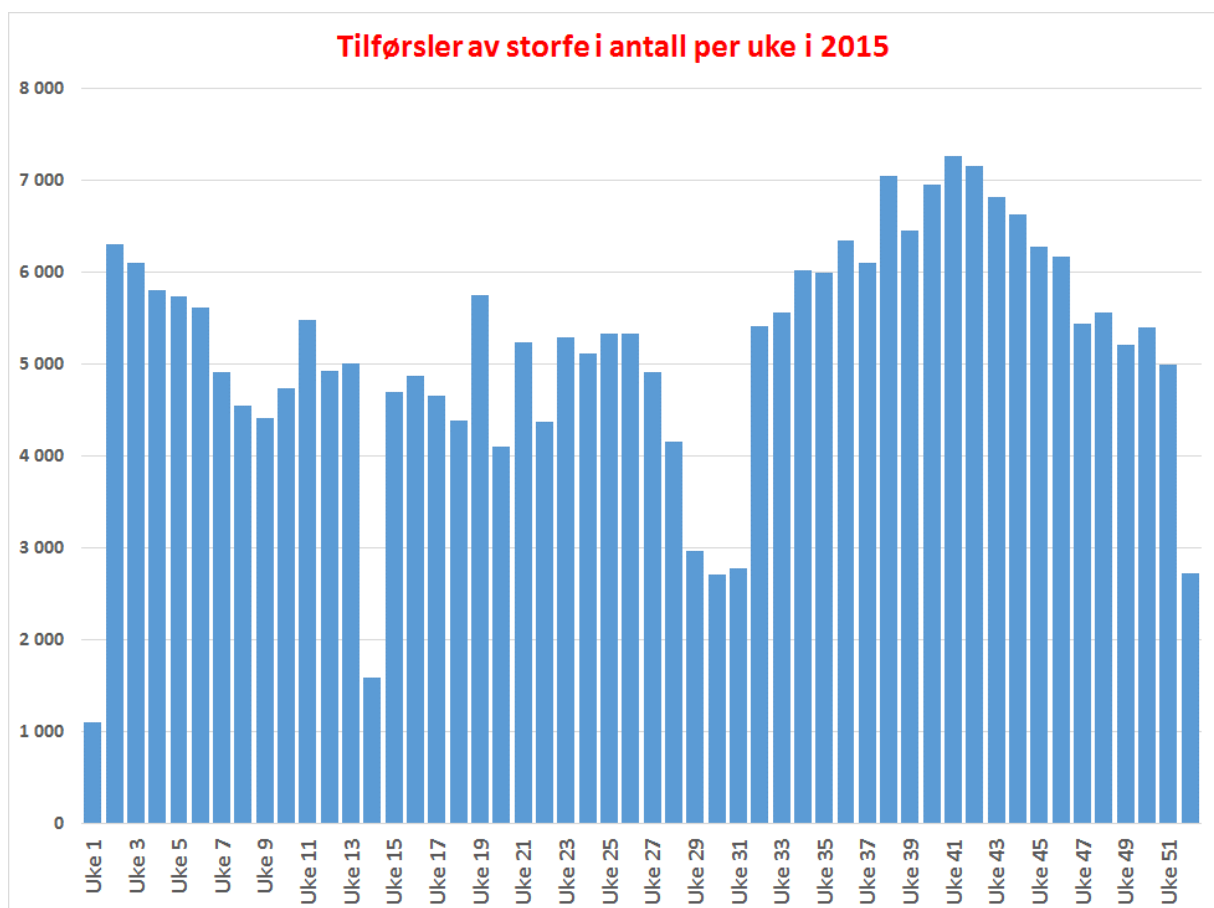
4.1.2 Storfe 2017 – prognosen viser fortsatt underdekning

Prognosen viser en om lag uendrede tilførsler fra 2016. Med forutsetning om uendrede melkekvoter prognoseres det en nedgang i kuskalkingen, mens slaktingen av okse er prognosert å øke ytterligere. Etter en stor økning i slaktevektene i 2016 forventes en fortsatt, men dog noe mindre, økning i oksevektene i 2017. En økning i kvalitetstilskuddet for de beste

klassene kan bidra til det. Et prognosert engrossalg også på samme nivå som året før gir følgelig om lag uendret importbehov i tillegg til de faste kvotene; ca. 13.200 tonn.

Kvoteimport er på 7.570 tonn – dette inkluderer import fra SACU på 4.921 tonn, WTO-kvotepå 1.084 tonn, GSP kvote på 665 tonn biffer og fileter og 900 tonn fra EU. Alle kvotene er omregnet til helt slakt, altså med ben.

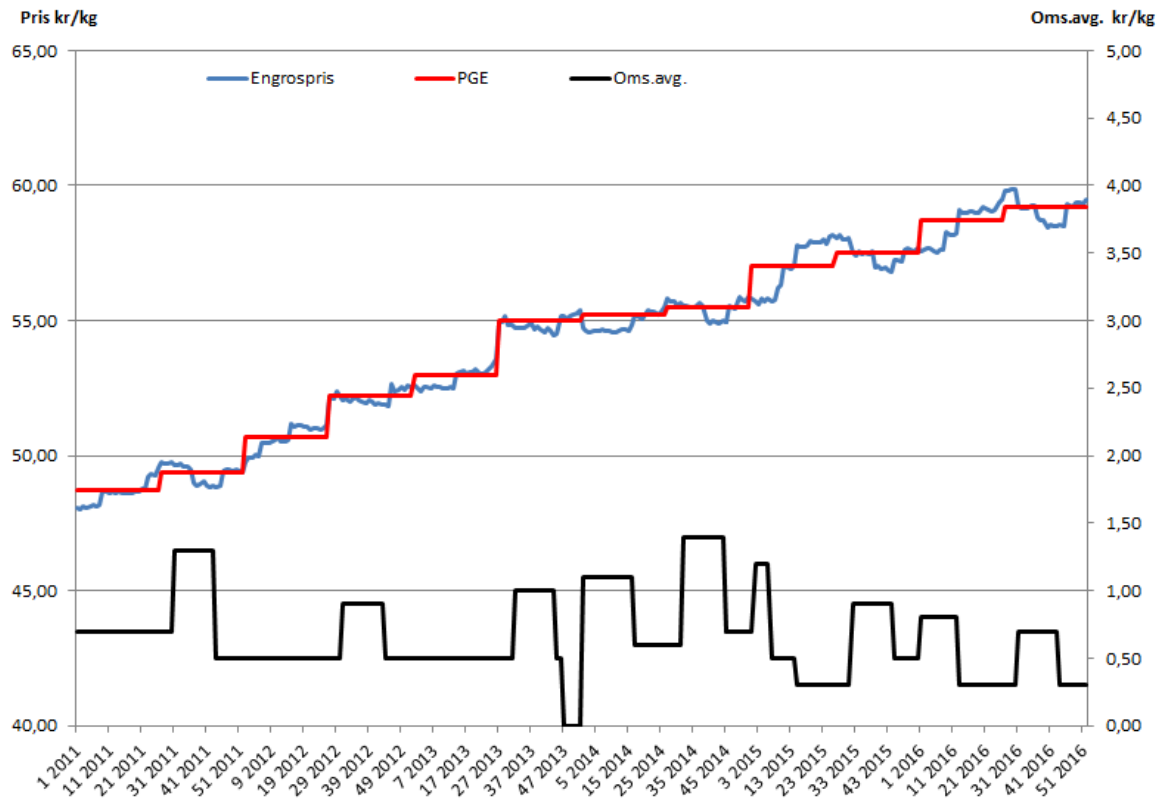
Mordyrbestanden prognoseres fortsatt å være stabil, inkludert en fortsatt forventet økning i ammekuttallet. Slaktingen av storfe er naturlig størst på høsten.

Figur 4-2 Slakting av storfe i landet per uke i 2015.

4.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I figur 4-3 vises utvikling i PGE, prisuttak og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 41 i 2. halvår 2016.

Figur 4-3 viser utvikling i oppnådd engrospris, planlagt gjennomsnittlig engrospris og omsetningsavgift for storfe fra 2011 - 2016

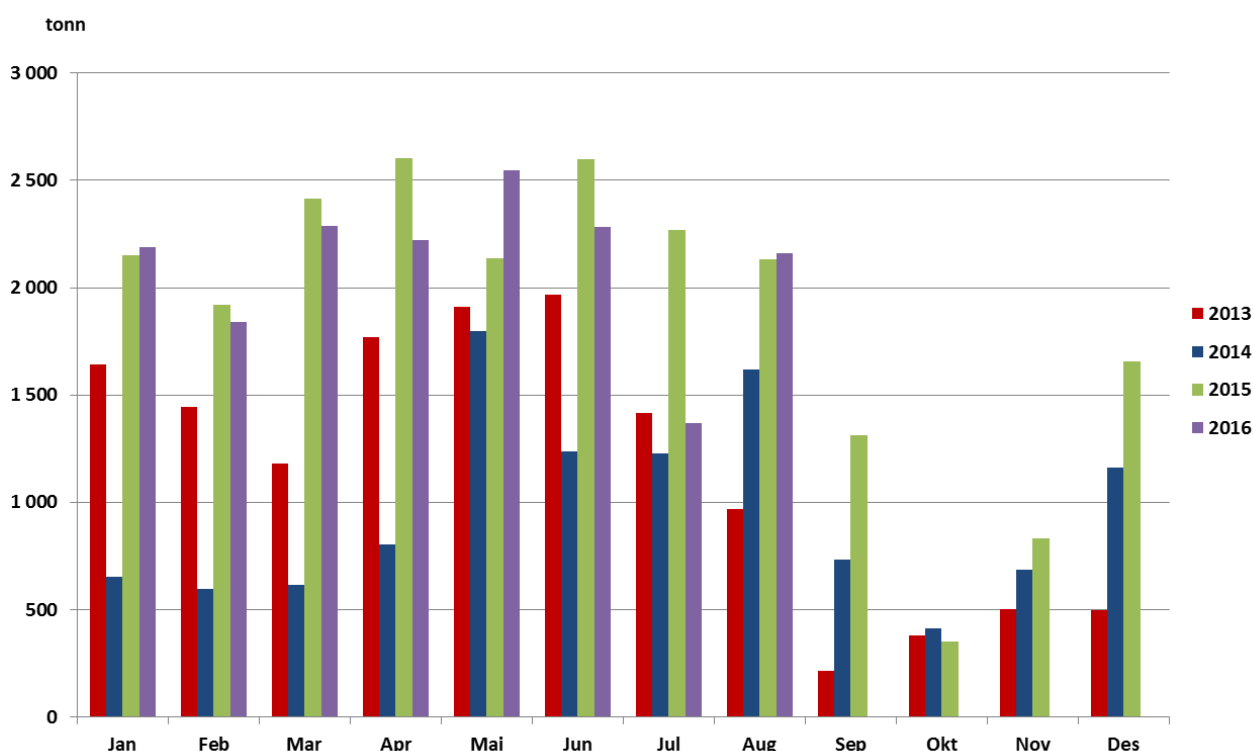
Som det framgår av figuren har det vært en betydelig økning i engrosprisen. Avviket mellom planlagt gjennomsnittlig engrospris og beregnet prisuttak varierer mindre enn for lam (kapittel 4.3.2) hvor det er store sesongvariasjoner i leveransene.

Omsetningsavgift for 2017 fastsettes av Omsetningsrådet i desember. Foreløpig budsjett for 2017 tilsier om lag uendret avgift i forhold til inneværende år.

4.1.4 Import av storfe må til for å dekke underskuddet i det norske markedet

Importvernet og internasjonale priser gir begrenset rom for prisøkning på grunn av fall i storfeprisene internasjonalt. Import er uansett nødvendig for å dekke markedet når året ses under ett, men det er sesongvariasjoner i både tilførsel og etterspørsel som må hensynstas både når man ber om tolladministrering og i selve prisfastsettingen. Enkelte stykningsdeler tåler begrenset med prisøkning selv med prosenttoll.

Totalimporten av storfe i 2015 var 22 378 tonn som var om lag en dobling fra året før. Hittil i år har det vært importert 16 894 tonn storfekjøtt. Figur 4-4 viser den offisielle importen av ferskt og fryst storfekjøtt per måned fra januar 2013 – august 2016.

Figur 4-4 Import av ferskt og fryst storfekjøtt (tollposisjon 0201 og 0202). Januar 2013 – august 2016.

Importen til og med august i år er 1 300 tonn lavere enn i samme periode i fjor. Det har vært administrert nedsatt tollsats i denne perioden. Lav dekningsgrad og tomme reguleringslager ved årets start har medført at Landbruksdirektoratet har administrert ned tollen fra januar til 12 september for hele/halve skrotter.

Tabell 4-1 viser import av storfekjøtt for 2015 og perioden januar – august 2016 per land og tollposisjon.

Tabell 4-1 Import av storfe per posisjon og land for 2015 og frem til og med august 2016.

Sum av Tonn	Kolonnetiketter																			Totalsum								
Radetiketter	FR	AU	BE	BR	BW	CA	DE	DK	ES	FI	GB	IE	IS	IT	JP	LT	LV	NA	NL	NZ	PL	SE	SZ	TR	US	UY	Totalsum	
2015																												
201 - Storfe, ferskt																												
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	66	-	-	-	37	-	-	-	-	49	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	152
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	15 883	20	-	134	-	-	-	-	-	64	16	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16 117
2002 - forpart	-	-	-	-	-	-	338	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	338	
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	841	-	-	-	19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	860	
2008 - andre kjøttstykker m bein	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	
3001 - biffer og fileter	-	-	-	29	1 309	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	1 052	-	-	-	-	-	131	-	203	2 724	
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
201 - Storfe, ferskt Totalt	-	-	-	29	1 309	-	17 131	20	0	134	56	-	-	0	-	113	16	1 052	-	-	-	-	131	-	209	20 201		
202 - Storfe, fryst																												
2001 - kvarte skrotter	-	-	-	-	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	0	-	0	-	2	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
3001 - biffer og fileter	-	0	1	73	41	0	0	0	4	-	1	-	0	0	-	19	-	101	30	76	0	0	50	0	-	601	998	
3009 - annet uten bein	1	-	10	16	271	-	3	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	425	0	1	105	0	319	2	-	0	1 153	
202 - Storfe, fryst Totalt	1	0	11	89	312	0	24	0	4	-	0	3	-	4	0	19	-	526	30	77	105	0	369	2	-	601	2 178	
2015 Totalt	1	0	11	118	1 621	0	17 155	20	4	134	56	3	-	4	0	132	16	1 578	30	77	105	0	500	2	-	810	22 378	
2016																												
201 - Storfe, ferskt																												
1000 - hele el halve skrotter	-	-	-	-	-	-	34	-	-	-	-	-	-	-	-	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64	
2001 - kvarte skrotter (forpart og bakpart)	-	-	-	-	-	-	13 273	22	-	116	-	-	-	-	-	294	-	-	20	-	-	-	-	-	-	-	13 725	
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	203	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	203	
2008 - andre kjøttstykker m bein	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	
3001 - biffer og fileter	-	-	-	42	978	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	667	-	-	-	-	-	106	-	123	1 916	
3009 - annet uten bein	-	-	-	-	-	-	-	-	0	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0	
201 - Storfe, ferskt Totalt	0	-	-	42	978	-	13 511	22	0	116	-	0	-	0	-	324	-	667	20	-	-	-	106	-	123	15 909		
202 - Storfe, fryst																												
2004 - "pistol"	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
2008 - andre kjøttstykker m bein	1	0	-	-	-	-	0	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	3	
3001 - biffer og fileter	0	0	0	28	111	-	2	1	1	-	0	-	0	0	1	1	-	32	37	34	-	-	29	-	1	317	593	
3009 - annet uten bein	1	0	10	-	34	-	4	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	19	0	10	39	0	268	-	-	388		
202 - Storfe, fryst Totalt	2	1	10	28	145	-	7	1	1	-	0	2	0	0	1	1	-	51	38	44	39	0	297	-	1	317	985	
2016 Totalt	2	1	10	70	1 123	-	13 517	23	1	116	0	2	0	1	1	324	-	718	59	44	39	0	403	-	1	440	16 894	

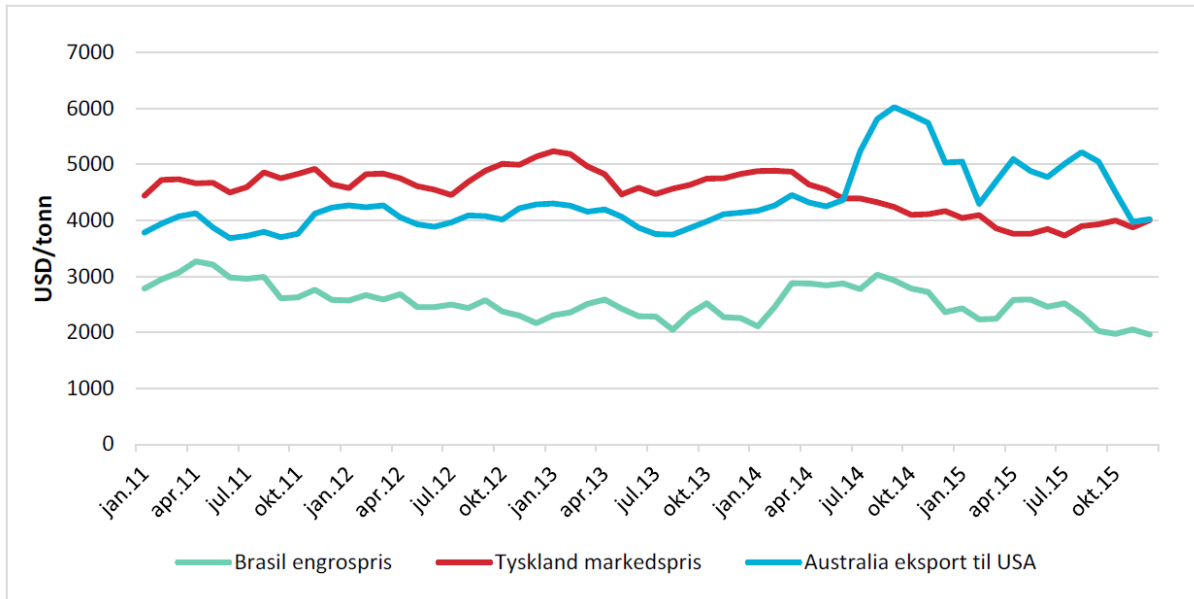
Så langt i år er det importert mest fra Tyskland og volumet er nesten tilsvarende fjorårets volum. Dette må sees i sammenheng med at det har vært reduserte tollsatser på import av hele og halve skrotter frem til og med 12 september. Tyskland er det absolutt viktigste eksportlandet for denne importen. Det har også blitt importert en del biffer og fileter fra Botswana innenfor de tollfrie kvotene²⁹. Tilsvarende import fra Namibia har vært om lag halvparten av volumet i fjor.

4.1.5 Importvern for stykningsdeler begrenser handlingsrommet

Internasjonale storfepriser lå på et historisk høyt nivå i 2014. Utover høsten begynte utviklingen å snu. Det er likevel forventet at prisene vil ligge høyt de neste ti årene. Oppbygging av storfebestanden i store produsent land og en svært begrenset produksjonsvekst sørget likevel for høye priser og FAO-OECD forventer at prisnivået også holder seg i 2016. Figur 4-5 viser prisutviklingen i produsentprisene for storfekjøtt i Tyskland, USA, Brasil samt Norge³⁰.

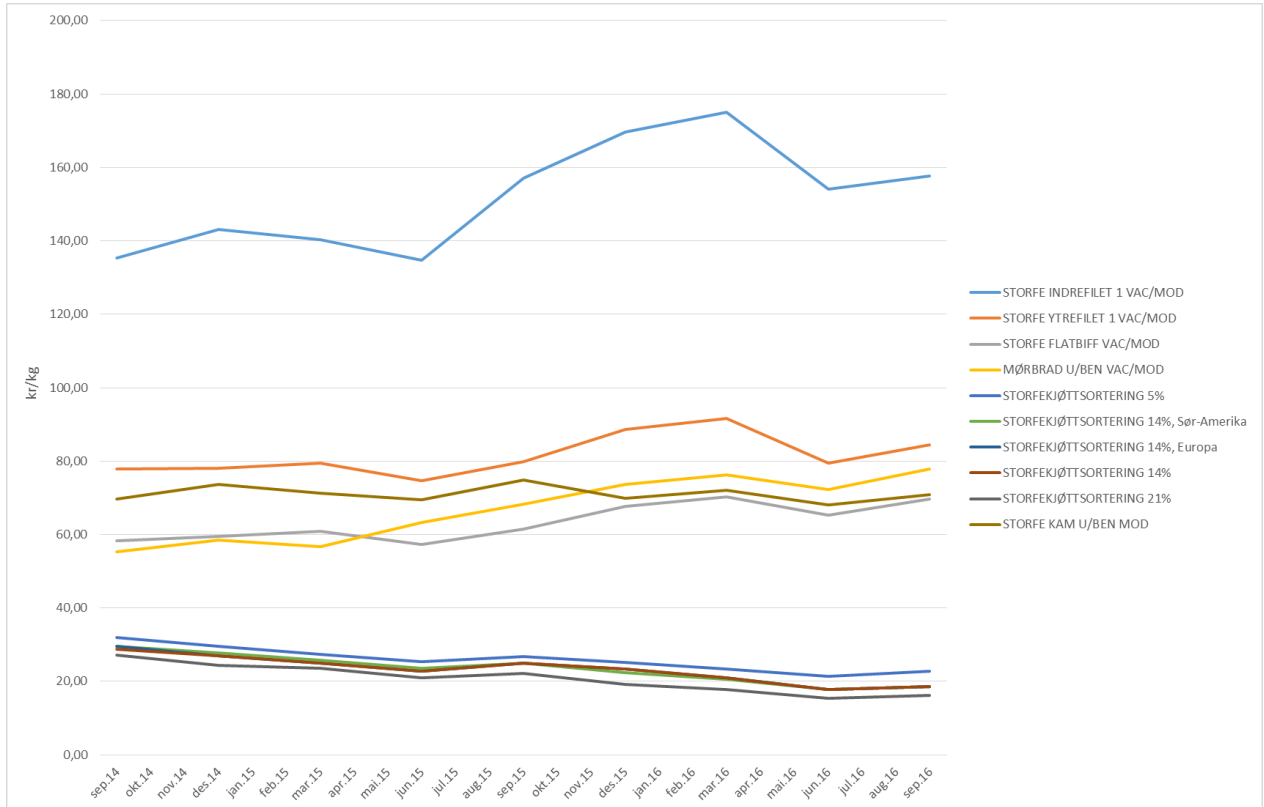
²⁹ Se grunnlagsdokument 2. halvår 2016 for oversikt over tollkvotene.

³⁰ Prisene er ikke direkte sammenlignbare med norske priser, men "oppgjørpris til bonde" blir det nærmeste norske sammenligningsgrunnlaget. Fra Landbruksdirektoratets *Omverdensrapport 2014*.

Figur 4-5 Prisutvikling storfekjøtt 2009 -2015 (US\$ per tonn).

Etter omleggingen av tollvernet har man tatt ut mer av prisøkningen på hele slakt på stykningsdeler av høy kvalitet, dvs. på biffer, fileter, mørbrad mm. Figur 4-6 viser utviklingen i internasjonale priser for enkelte stykningsdeler³¹.

Figur 4-6 viser utviklingen i internasjonale priser for et utvalg stykningsdeler av storfe

³¹ Prisene er hentet inn av NoriDane Danmark på forespørsel fra Nortura.

Figuren viser utvikling de siste to årene. Indrefiletten har økt mest i pris, men i inneværende år har prisen falt en god del. Dette skyldes nok at prisen for helt slakt storfe har falt og da er det prisen på fileter som påvirkes mest, mens sorteringer vil få ingen eller en svak prisnedgang siden et storfeslakt består hovedsakelig av sorteringer. De øvrige biffene og filetene følger prisutviklingen for indrefilet, men gjerne med noe mer moderate prisendringer.

Prisene som er brukt er priser på et gitt tidspunkt og for en spesifikk opprinnelse, men prisene kan varieres mye gjennom året og mellom lik vare med ulik opprinnelse. Det er derfor svært vanskelig å etablere eller stadfeste en verdensmarkedspris. **Beregningene gjort våren 2016 viser likevel at man må ta høyde for at tollvernet begrenser handlingsrommet for hvordan man kan ta ut økt pris på helt slakt på stykningsdelene.**

4.1.6 Tilførsler av storfe i EU økes betydelig pga. avvikling av melkekvoten³²

I 2016 er det forventet en økning i storfeproduksjonen i EU på 2,2 % drevet av høyere slaktning og dynamisk livdyreksport. Økningen knyttes i stor grad til avviklingen av melkekvoter i EU og vedvarende lav melkepris. Dette vil resultere i høy storfeslaktning utover høsten. I 2017 forventes det fortsatt økning, men svakere økning enn i 2016.

EUs eksport av levende dyr økte med 30 prosent i første kvartal i år. Dette er knyttet til økt eksport til middelhavsregionen. Økningen i eksport av levende dyr i 2016 er forventet å bli 12 % på grunn av stor etterspørsel fra Tyrkia og det forventes at dette nivået opprettholdes i 2017. Eksporten av storfekjøtt er estimerte til 9 prosent økning i 2016, men mye er usikkert fordi det er mange bilateraleavtaler som er under forhandling.

³² Dette avsnittet baserer seg i all hovedsak på Landbruksdirektoratets *Omverdensrapport 2015* og EU kommisjonen (2016) *Short Term Outlook for EU arable crops, dairy and meat markets in 2016 og 2017* http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2015-03_en.pdf ; http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/short-term-outlook/pdf/2015-07_en.pdf

Importen til EU har falt med nesten 3 prosent i 2015 ettersom markeder utenfor EU er mer attraktivt. Nedgangen er forventet å snu i 2016 med en økning på 4 prosent og ytterligere økning i 2017 med 2 prosent.

Økte tilførsler har ført til økt forbruk i EU med 2 prosent i 2015 og forventet ytterligere økning med 1,7 prosent.

4.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet

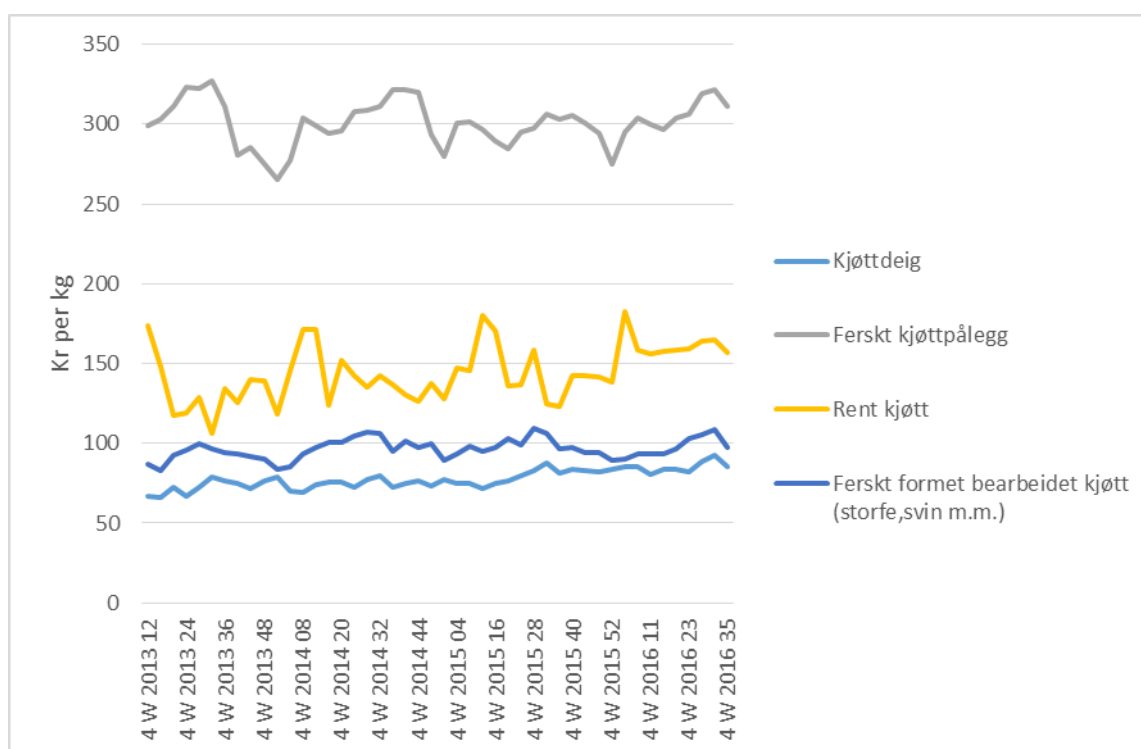
I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret. Mulighetene til å ta ut økt pris på ulike stykningsdeler må tillegges vekt i prisfastsettingen.

4.2.1 Faktiske butikkpriser enkeltvarer³³

Konsumprisindeksen (KPI) for kjøtt og egg er beskrevet i avsnitt 3.3.

Figur 4-7 nedenfor viser prisutviklingen for de viktigste produktgruppene for storfe³⁴ fra 2013 til uke 35 2016, basert på omsetningstall.

For rent storfekjøtt har prisene økt når man ser det over tid og utjevner for sesongvariasjoner, mens det for kjøttdeig og ferskt formet bearbeidet kjøtt har vært tilnærmet ingen endring i perioden. Prisutviklingen for ferskt kjøttpålegg har vært stabil når en ser på hele perioden, men med store variasjoner gjennom året.

Figur 4-7 viser forbrukerprisutvikling for utvalgte storfeprodukter

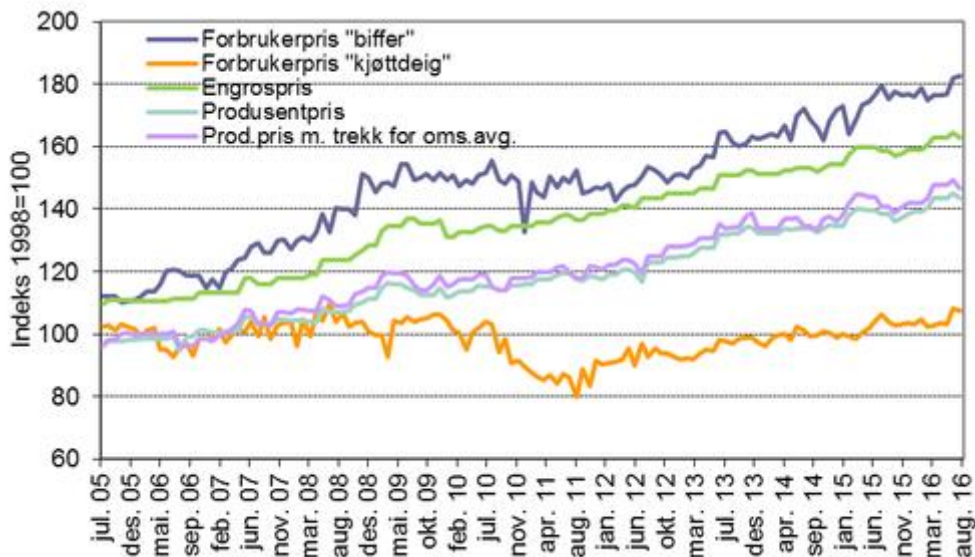
³³ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen.

³⁴ Tallene for biffer og fileter dekker bare en mindre andel av den totale omsetningen av biffer og fileter. Prisutslagene kan derfor være større i dette utvalget enn hvis en hadde et større utvalg.

4.2.2 Forbrukerprisene utvikler seg annerledes enn engrospris og produsentpris

Tall fra Resultatkontrollen viser at forbrukerprisene har økt med 4,9 prosent fra 2014 til 2015, mens engros og produsentpris henholdsvis økte med 3,2 og 3,9 prosent. For varegruppen kjøtt- og karbonadekaker økte forbrukerprisen 2,5 prosent etter en økning på 3 prosent fra 2012-2013.

Figur 4-8 viser en sammenstilling av prisutvikling på ulike ledd i verdikjeden. Alle pristypene har siden 2011 økt jevnt, men kjøttdeig har hatt en betydelig svakere prisutvikling enn økningen i engrospris skulle tilsi.

Figur 4-8 viser utviklingen i produsentpris, engrospris og forbrukerpris for storfe fra 2015 til 2016.³⁵

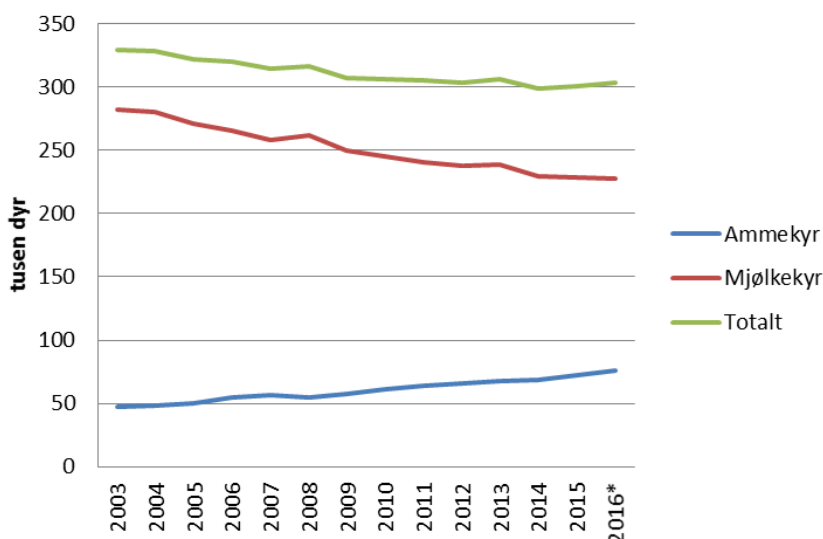
³⁵ NILF – matpriser http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_produkter_av_sau-lam_pa_forbrukerniva-figur, 20.09.2016

4.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det er stor interesse for å utvide og etablere ny ammekuproduksjon. Selv om tidligere tiltak har virket for å gjøre produksjon av storfekjøtt mer interessant er det behov for fortsatt økning i norsk produksjon av storfekjøtt. Dette tilsier at økonomien i produksjonen kan løftes noe mer.

I grunnlagsdokumentet for høsten 2013 er det en mer omfattende analyse av økonomien i storfeproduksjon. Analysen var basert på arbeidsgrupperapporten «Bedre markedsdekning for norsk storfekjøtt» fra våren 2012 og rapporten fra ekspertgruppen fra februar 2013 «Økt storfeproduksjon i Norge». Dette er analyser som i stor grad baserer seg på data som ikke oppdateres regelmessig. For en mer grundig gjennomgang av økonomien i storfeproduksjon vises dt derfor til grunnlagsdokumentet for høsten 2013.

4.3.1 Økende besetningsstørrelser i både melkeku- og ammekuproduksjonen³⁶

Figur 4-9 Utvikling i antall kyr 2000-2016³⁷

Det har siden 2006 vært en nedgang i totalt antall kyr på 5 prosent, men når det sees på melkekyr og ammekyr adskilt har antallet melkekyr gått ned med 14 prosent og antallet ammekyr har økt med 38 prosent. Fra 2009 ser bilde litt annerledes ut og det har vært mer stabilt antall kyr med mindre svingninger fra år til år.

³⁶ SSBs statistikkbank "Husdyrhald", tabell 03789 og 03802, 29.09.2016.

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true>

³⁷ SSBs statistikkbank "Husdyrhald", tabell 03789 og 03802, 29.09.2016.

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true>

Besetningstørrelsene for begge produksjonene har økt, hvor det har vært størst økning i besetningstørrelsen for ammekyr. Selv om besetningstørrelsene med ammeku har økt jevnt, er fortsatt gjennomsnittsbesetningen bare på litt over 15 dyr.

Det ble ved søknadsomgangen per 1. januar 2016 registrert 303 004 kyr, hvorav 227 231 er melkekyr og 75 633 er ammekyr. Det er en nedgang på 1 074 melkekyr fra samme tidspunkt i fjor. For ammekyr er det en økning fra foregående år på 3 689 dyr. Fra 2013 til 2014 var nedgangen i melkekyr på 9 106 dyr som var veldig høyt og det eneste året som hadde høyere nedgang var 2009 hvor det var 12 608 færre kyr enn året før.

I perioden 2007-2016 har den totale økningen i ammekyr vært på 20 659 dyr og for melkekyr har endringen vært en nedgang på 37 800 kyr. Dette viser at det totalt sett i denne perioden har vært ett underskudd på 17 141 kyr. De siste to årene har økningen i ammekyr vært over 3 tusen dyr, mens nedgangen i melkekyr har vært på om lag 1 000 dyr.

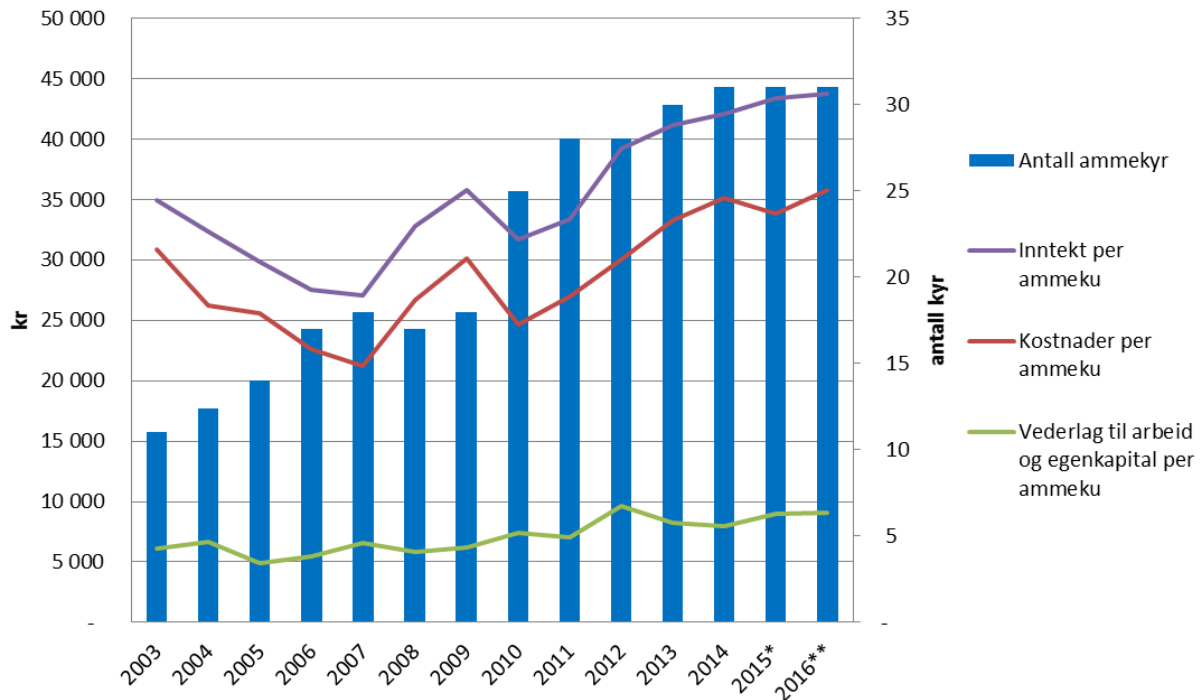
Kutallet varierer en del gjennom året og særlig ammekutallet er noe høyere på sommeren (telledato 31. juli) enn vinteren, naturlig nok når ammekuproduksjonen i stor grad nyttiggjør seg av beitesesongen.

Det registreres stor interesse for å etablere ammeku produksjon og utvidelse av driften hos eksisterende produsenter. Dette viser at økningen i pris som har vært sammen med tilskudd har gjort det interessant å starte med ammekuproduksjon.

4.3.2 Referansebruk nr. 8 viser at lønnsomheten per ammeku har økt

Tallene for referansebruk 8³⁸ viser at vederlaget per ku har variert noe de siste fire-fem årene. I 2015 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 11 prosent fra året før, dette er tilsvarende som for fjoråret. I 2016 er det estimert en reduksjon på om lag -7 prosent før jordbruksavtalen.

³⁸ Referansebruk 8 består i 2016 av bruk med 31 ammekyr.

Figur 4-10 viser utvikling i sentrale nøkkeltall for ammekuproduksjon basert på referansebruk 8 ³⁹

I jordbruksoppgjøret 2016 ble det bestemt at kvalitetstilskuddet for storfe skulle reduseres med 1 kroner til 3 kroner per kg i klasse O og at den skal økes med 3 kroner per kg til 7 kroner per kilo for klasse O+ og bedre. Driftstilskuddet for ammeku skal økes med 200 kroner per ku for de første 40 dyra, maksimalt 8000 kroner per foretak og beitetilskuddet utmark skal øke med 42 kroner per dyr. På referansebruk 8 med 31 ammekyr viser beregninger en virkningen av jordbruksoppgjøret på + 16 900 kroner.

4.3.3 Ammekuproduksjon er fortsatt avhengig av tilskudd.

Nedenfor i tabell 4-2 viser dekningsbidragskalkyler fra Nortura for bruk med 25 ammekyr. Som det framgår er det noe bedre økonomi i tung rase som følge av høyere produksjonsinntekter.

³⁹ 2015* = Fram regnede tall, 2016* = Budsjetterte tall

Tabell 4-2 viser dekningsbidrag for ammekuproduksjon, hhv. tung og lett rase. Dataene er for produksjon i sone 1⁴⁰ (kr per ku).

	tung rase 25 kyr ⁴¹	lett rase 25 kyr ⁴²
Produksjonsinntekter	20 685	16 387
Variable kostnader	13 265	10 421
Dekningsbidrag 1	7 420	5 966
Tilskudd	11 595	11 451
Dekningsbidrag 2	19 016	17 418

Basert på disse kalkylene, utgjør produksjonsinntekter 64 prosent og tilskudd 36 prosent av inntekten for tunge raser. Tilsvarende tall for lett rase er 59 prosent produksjonsinntekt og 41 prosent tilskudd. Kvalitetstilskuddet er beregnet inn i produksjonsinntekten.

Produksjonsinntektene har økt for både tung og lettrase. Dette skyldes økning i kvalitetstilskuddet og økt engrospris. Dette har gitt en økning i produksjons inntekt for tung rase med 905 kr og 947 kr for lett rase og denne økningen sees igjen på dekningsbidrag 2.

⁴⁰ Verdien av kjøttet er satt til forventet noteringspris i avtaleåret, inklusive diverse tillegg. Det er ingen distriktstilskudd.

⁴¹ Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O+/R-, 355 kg. Okse – klasse R+, 350 kg. Kvige – klasse R, 245 kg.

⁴² Slaktevekter og -kvalitet: Ku – klasse O, 300 kg. Okse – klasse O+/R-, 280 kg. Kvige – klasse O/O+, 200 kg.

5. Sau og lam

Ved fastsetting av engrospris skal Nortura som markedsregulator legge betydelig vekt på prognosene for tilbud og etterspørsel for helt slakt. Prognosen fra 12. oktober viser en overdekning av norsk sau/lam i 2017 på ca. 1.900 tonn. Ved inngangen til 2016 var det ca. 1400 tonn sau og lam på reguleringslager. Prognosert reguleringslager ved inngangen til 2017 er 2 800 tonn.

Det prognoseres en økning i bestanden av sau og lam ved beiteslipp på 2 prosent fra 2016 til 2017. Det er også registrert en økning i antall produsenter med sau de siste to årene og besetningsstørrelsen er økende. Det er stor etableringsvilje i næringen og signaler om planlagte og pågående nyetableringer og utvidelser tilsier at det er utsikter til at produksjonen vil øke ytterligere fremover.

Samtidig som produksjonen har økt, har salget gått tilbake eller stagnert de siste 3 årene. Sau/lam er relativt høyt priset sammenlignet med andre kjøttslag samtidig som salget i høysesongen til en viss grad er drevet av kjedenes kampanjer og lokketilbud. De to siste årene har forbrukerprisen økt i motsetning til tidligere, hvor forbrukerprisen har gått ned selv om engrosprisen har økt. Denne endringen i dynamikken må hensyn tas ved vurdering av engrosprisfastsetting. Det er nødvendig at pris brukes aktivt for å stimulere salget av sau og lam tydelig.

Tidligere års jordbruksoppgjør og prisøkninger for sau og lam er mye av årsaken til økt etableringsvilje i næringen. Signalene gjennom kvalitetstilskudd og prisøkning har gitt økt produksjon. Sau og lam er også den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene. Prisreduksjonen i 2. halvår 2016 gir en liten nedgang i vederlag til arbeid og kapital, men markedsituasjonen tilsier likevel at det er nødvendig å dempe produksjonsviljen gjennom ytterligere reduksjon i prisen. Økning i omsetningsavgiften som følge av økte reguleringskostnader vil også gi utslag i svekket produksjonsøkonomi.

Kombinasjonen av økning i produksjonen samtidig som salget flater ut eller går tilbake, økende mengde på reguleringslager og utsikter til fortsatt økning i bestanden tilsier at prisen må reduseres.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for lam reduseres med 3,00 kroner per kg til kr 64,60 per kg for første halvår 2017.

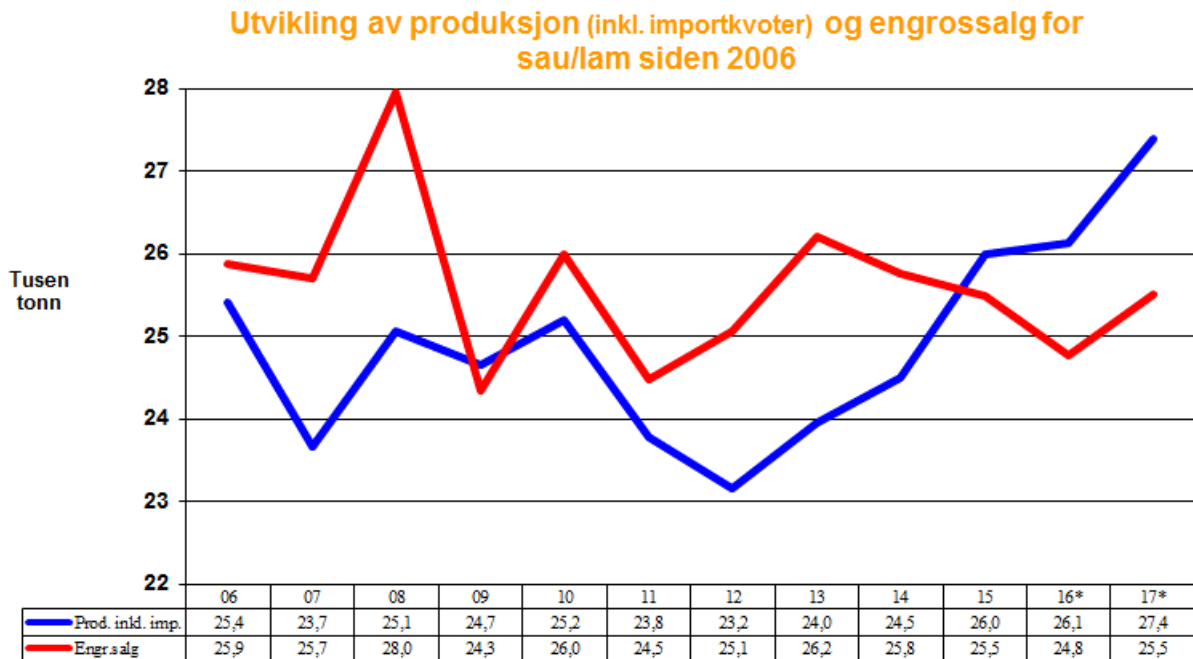
5.1 Marked og priser

Det var 293 tonn sau og 1.140 tonn lam, til sammen 1.433 tonn sau og lam på reguleringslager ved starten på 2016. Lageret økte til nærmere 2.000 tonn ved utgangen av april. Det var et uttak og reduksjon av lageret til 1.435 tonn ved starten på slaktesesongen. Pr. 10. oktober var reguleringslageret på ca. 2.150 tonn. Tidlig slakting har gitt god tilgang på lam i starten på lammesesongen.

Prognosert sau og lam på reguleringslager ved starten av 2017: 2.800 tonn. For 2017 indikerer prognosene fortsatt overskudd. Prisene er et viktig virkemiddel for å oppnå markedsbalanse.

Lavere priser vil kunne være med å øke salget og dempe veksten i produksjonen.

I Figur 5-1 vises utviklingen i produksjon og engrossalg av sau/lam fra 2006. Etter mange år med underdekning har vi fra høsten 2015 vært selvforsynte med sau og lam.

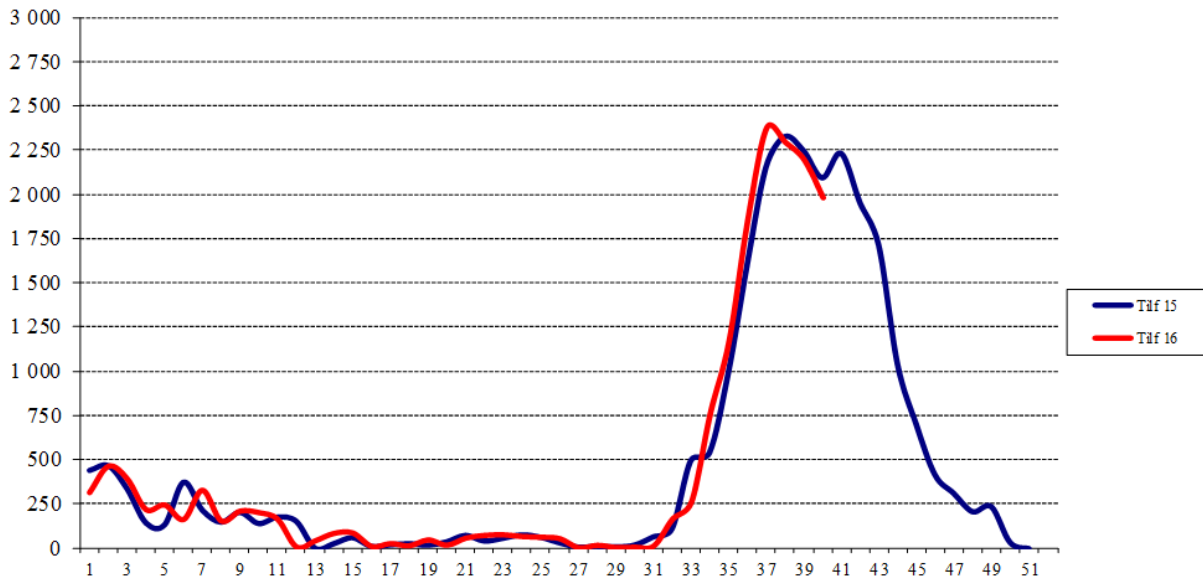

Figur 5-1 viser utvikling i produksjon, kvoteimport og engrossalg av sau/lam siden 2006. Importkvoter 2016 og 2017: Island-600 tonn, WTO-206 tonn og anslag på 200 tonn av SACU kvote.

5.1.1 Sau og lam i 2016 – god kvalitet og lettere lam

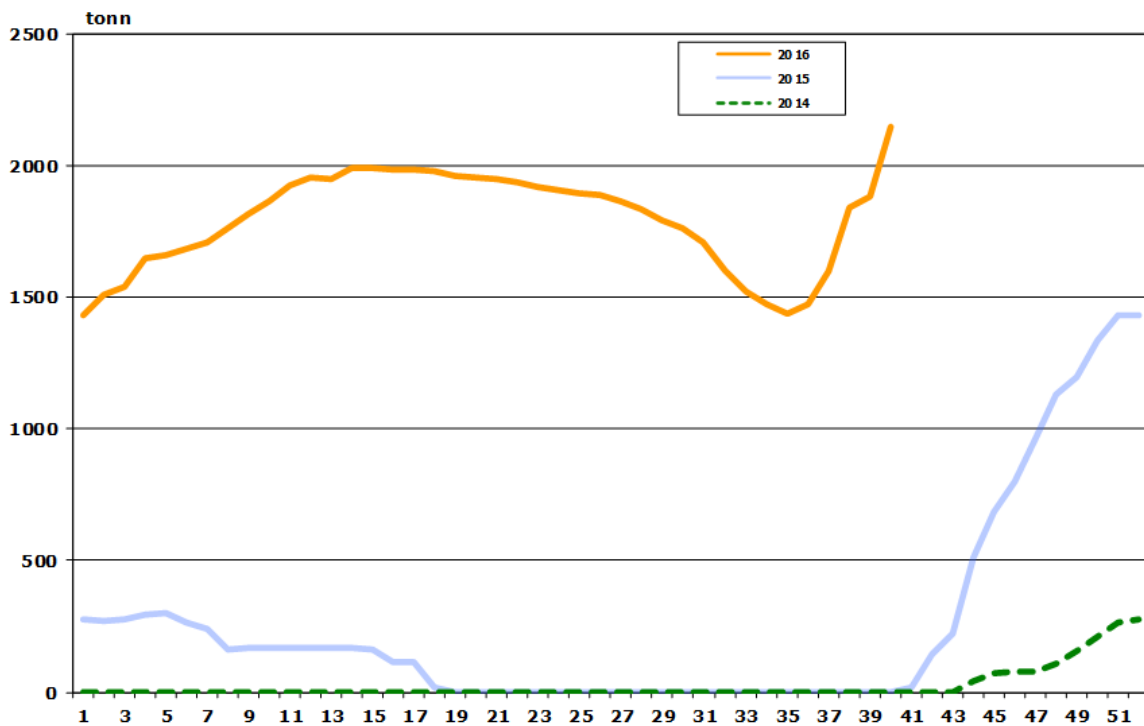
Året startet med 1.433 tonn sau og lam på reguleringslager. Som figur 5-2 viser kom sesongen tidligere i gang i år sammenlignet med i fjor, med flere lam levert fra uke 35 og hele september. Fra starten av oktober ligger leveransen under og er også prognosert å ligge under fjoråret. Det ventes noe overføring av lam til etter årsskiftet. Stimulering til tidligere slakting har bidratt til at slaktevektene ligger godt under fjorårets rekordvekter.

Totale tilførsler pr. uke 2015 og 2016 Sau og lam

Figur 5-2 viser oversikt over tilførsler av sau og lam per uke i 2015 og 2016. (uke +1 i 2015).

Engrossalget for året er nedjustert i den siste prognosen fra oktober. Det er lagt til grunn at lammetallet på sommerbeite var vel 4 % høyere enn i 2015. Med prognosert lavere engrossalg er overdekningen av norskprodusert vare høyere enn i 2015.

Figur 5-3 Reguleringslager lam per uke 2014-2016

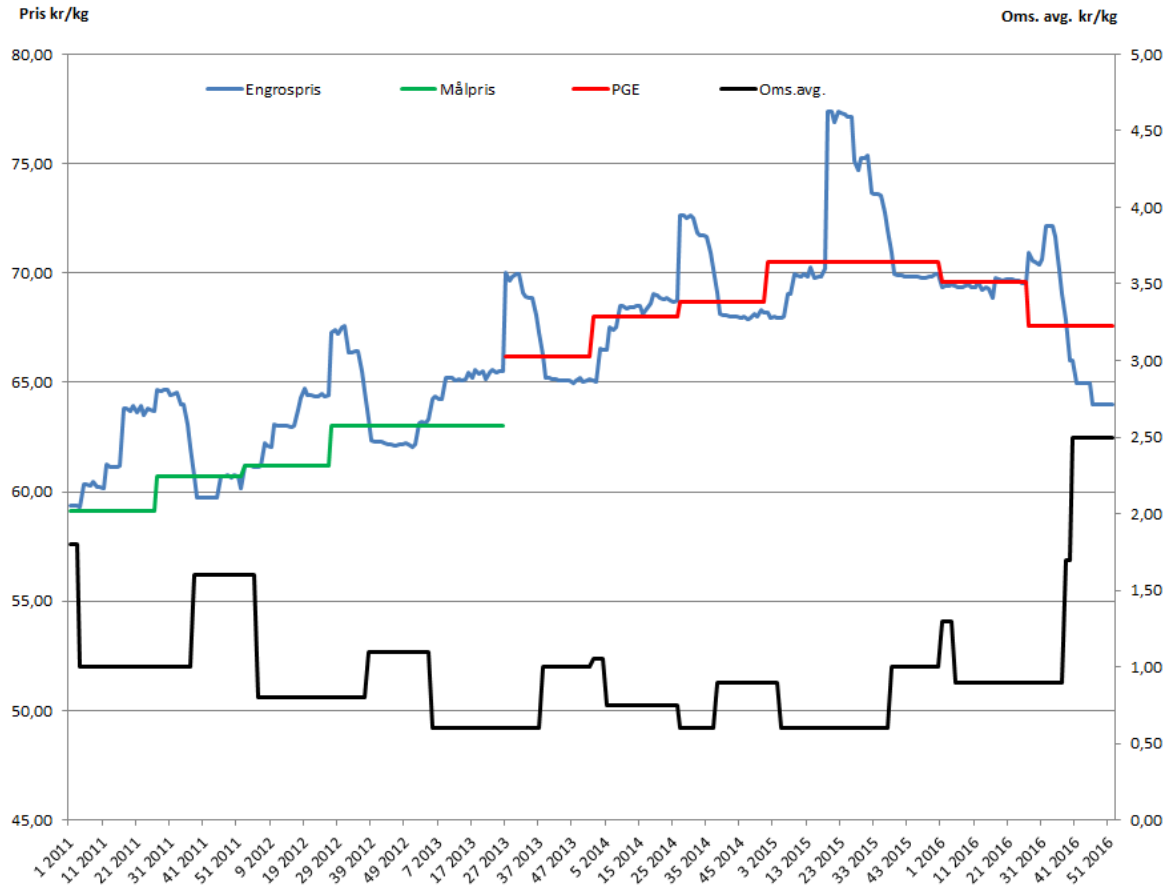
Som figur 5-3 viser har oppbygging av reguleringslager i høst startet tidligere i 2016 enn i 2015 og med større mengder. Det forventes at det vil være omtrent dobbelt så mye sau og lam på reguleringslager ved inngangen til 2017 sammenlignet med 2016.

5.1.2 Sau og lam i 2017 – krevende markedssituasjon

Det prognoseres en ytterligere økning i tilførslene i 2017. Tilførslene vil også avhenge av slaktingen i resten av inneværende sesong. Engrossalget forventes å øke med 3 %. Prognosen inneholder betydelig usikkerhet når det gjelder salget. Dette gir en overdekning av norskprodusert sau- og lam på om lag 900 tonn. I tillegg kommer importkvoter som følge av internasjonale avtaler og som myndighetene skal legge til rette for at skal bli tatt inn. For sau/lam er det WTO-kvoter på 206 tonn, Islandskvoter på 600 tonn og 400 tonn (uten ben) tollfri kvoter fra SACU-land. Det er prognosert med en SACU-import lik 2015 på om lag 200 tonn. I sum blir dette en forventet import på om lag 1.000 tonn. Altså i alt en prognosert overdekning på 1.900 tonn.

5.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 5-4 vises utviklingen i målpris/PGE, oppnådd pris og omsetningsavgift for de siste årene for lam. Prisprognose fra uke 41 i 2. halvår 2016.

Figur 5-4 viser utviklingen av målpris/engrospris/omsetningsavgift for lam fra 2011 - 2016

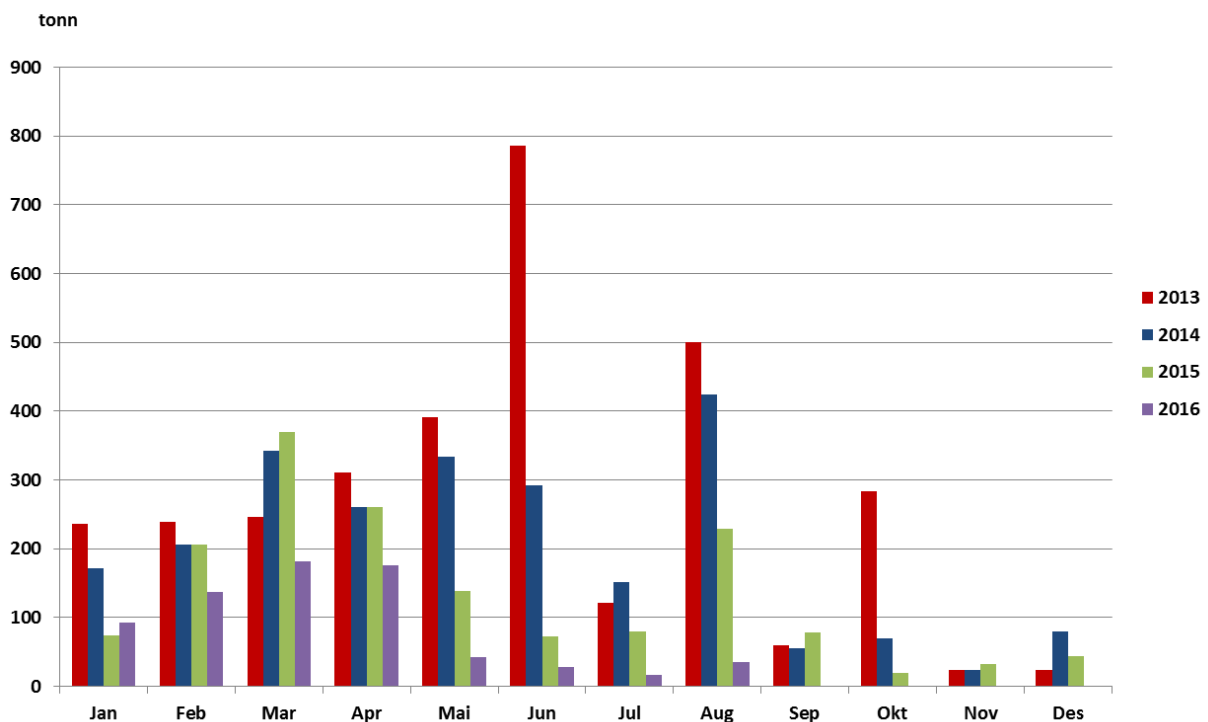
Det var til og med 2015 betydelige prisøkninger på lam. På grunn av markedssituasjonen for lam er planlagt gjennomsnittlig engrospris siden redusert. Det er store sesongvariasjoner i prisnivået som er naturlig ved en sesongbasert produksjon. Prisen er høy sommer/tidlig høst for å få flere lam til slakt tidligere i sesongen.

Omsetningsavgift for 2017 fastsettes av Omsetningsrådet i desember. Foreløpig budsjett for 2017 tilsier at avgiften må økes med ca. 90 øre per kg sammenlignet med 2016.

5.1.4 Det er prognosert ett overskudd av sau/lam i 2016 på 1 400 tonn og videre en overdekning i 2017 på 1 900 tonn.

Det internasjonale prisbildet gir begrenset rom for prisøkning på fersk vare på grunn av fallende priser og økt produksjon internasjonalt.

Figur 5-5 viser importen av ferskt og fryst saue- og lammekjøtt fra 2013 til og med august 2016. Hittil i år har importen vært på 711 tonn som er noe mer enn kvoten fra Island. I forhold til i fjor er importen om lag halvert.

Figur 5-5 viser en oversikt over importen av ferskt og frossent saue- og lammekjøtt fra januar 2013- august 2016

Så langt i år er det importert 547 tonn frossent lammekjøtt fra Island av kvoten på 600 tonn. I fjor var det import fra Storbritannia (Wales) som var største avsender land utenom Island. I år er det ikke kommet noe fra Storbritannia og det skyldes at det ikke har vært administrert nedsatt toll i år. I år har det kommet noen små volumer fra Namibia og New Zealand i tillegg til Island.

5.1.5 Økt produksjon av sau og lam i EU og fallende priser i inneværende år⁴³

Spørreundersøkelsen om besetninger i EU i desember 2015 viste en økning av søyer som var parret på 1,4 prosent som er opp under 900 000 dyr. Dette gir en økning i antall dyr på 2 millioner som gir en økning på 2,6 prosent. Veksten er i hovedsak i Spania, Storbritannia og Romania.

Den totale produksjons økningen av sau/lam kjøtt i EU var mer enn 4 prosent i 2015. I disse tallene ligger Romania som har hatt en stor økning i besetninger, men samtidig var det en god del hjemmeslakt som gir usikkerhet til tallene. Uten Romania var økningen 1,5 prosent som er betydelig lavere. I 2016 forventes det en økning på 2 prosent og det forventes ingen endring i 2017. Det er forventet at eksporten fra New Zealand resten av året blir noe lavere ettersom dyretallet er lavere enn forventet, men likevel er det forventet en økning på 2 prosent i 2016. Det er New Zealand og Australia som er de største eksportørene til EU.

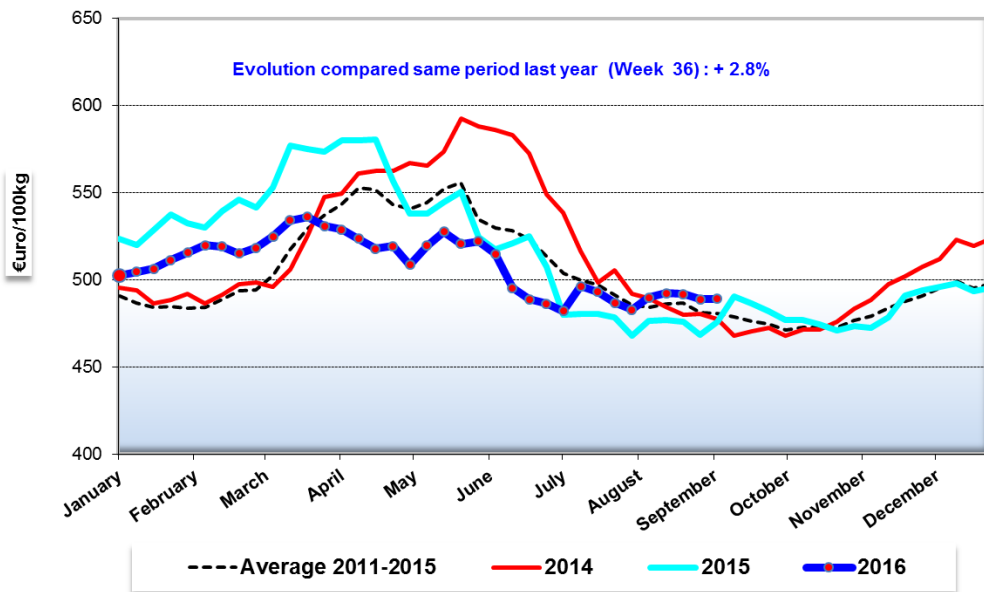
Eksporten fra EU er forventet å bli noe svakere enn i fjor med en nedgang på 2 prosent. Eksport av levende dyr går mye bedre og det har vært en økning på 35 prosent i første kvartal som er tilsvarende nivå som i 2014. Levende dyr eksporteres til to markeder; Libya og Jordan. Importen til EU økte i første kvartal med 5 prosent i forhold til samme periode i fjor.

I starten av året holdt prisene seg på 2014 og 2015 nivå, men dette har ikke holdt seg og de siste månedene har prisen falt under snittprisen i 2011-2013 perioden. I slutten av juni var prisene om lag 20 EUR under snittprisen for i fjor.

Forbruket av sau/lam er kun 2,5 prosent av totalt kjøttforbruk som utgjør om lag 1,9 kg per capita. Det er ikke forventet endringer i forbruket av kjøtt av sau/lam.

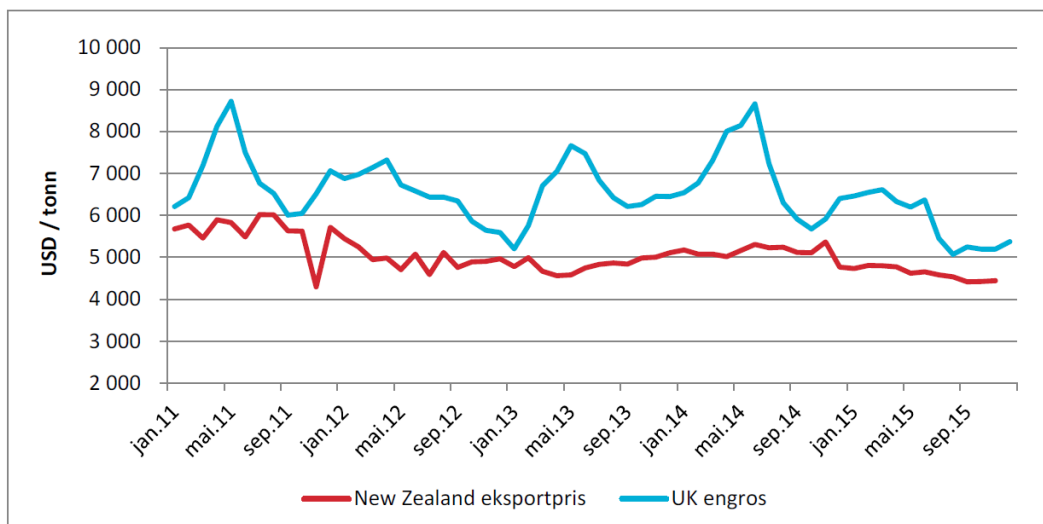
Figur 5-6 viser utviklingen i prisene i EU fram til mars-april 2016. Som i Norge varierer prisene mye gjennom året, men i år har prisen lagt under gjennomsnitt for årene 2011-2015 fra mars til juli. Dermed har det vært en dårligere pris i toppsesongen for lam som er våren. I august og september har prisene lagt mer på normal nivå med foregående år.

⁴³ Dette avsnittet baserer seg i all hovedsak på Landbruksdirektoratets *Omverdenrapport 2015*, EU kommisjonen (2016) *Short Term Outlook for EU arable crops, dairy and meat markets in 2016 og 2017*, 15.09.2016

Figur 5-6 Prisetutvikling for lammekjøtt i EU 2011-2016 for tunge lam (EUR/tonn)⁴⁴.

Figur 5-7 viser prisetutviklingen for lammekjøtt de siste 5 årene, for henholdsvis UK og New Zealand.

Figur 5-7 Prisetutvikling for lammekjøtt 2011-2015 (USD/tonn)⁴⁵

⁴⁴ EU-kommisjonen (2016); http://ec.europa.eu/agriculture/sheep-goats/presentations/index_en.htm "Weekly market prices for sheep and goat meat"

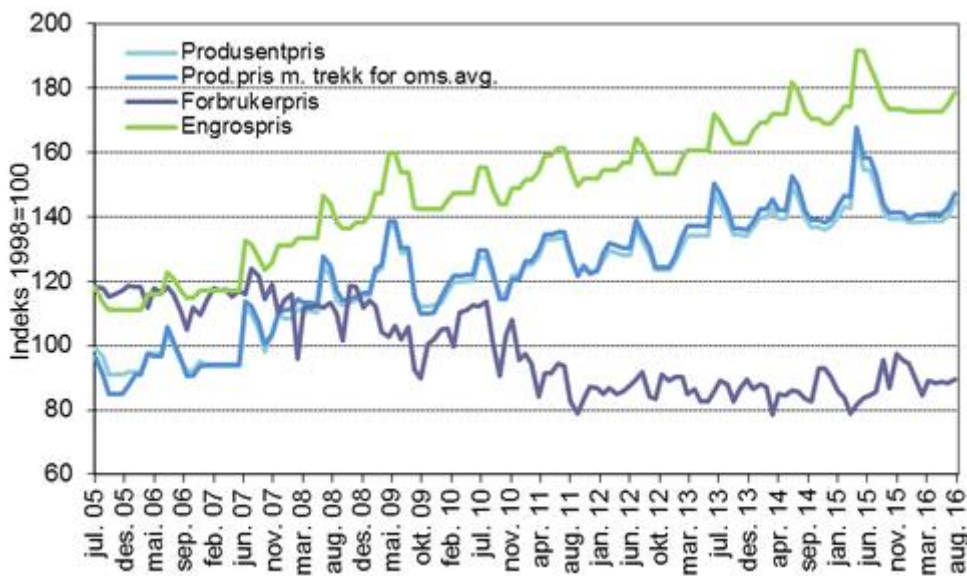
⁴⁵ NZ – engrospris for frosne hele slakt. UK – gjennomsnittlig engros hele/halve slakt. Norsk pris – målpris / planlagt gjennomsnittlig engrospris

5.2 Prisdannelse etter engrosprispunktet sau og lam

I dagligvarehandelen er det ulik prisutvikling for ulike deler av dyret og prisutviklingen i forbrukermarkedet samsvarer ikke med engrosprisen. De to siste årene har forbrukerprisen økt i motsetning til tidligere, hvor forbrukerprisen har gått ned selv om engrosprisen har økt. Denne endringen i dynamikken må hensyn tas ved vurdering av engrosprissetting og mulighetsrommet ved prissetting på de ulike stykningsdelene.

5.2.1 Faktiske butikkpriser sau og lam⁴⁶

Figur 5-8 viser butikkpriser for viktige produktgrupper av sau og lam. Den viser et økende sprik mellom engrospris og forbrukerpris, men siden 2011 har forbrukerprisen flatet ut og i inneværende år har den økt noe. Det er ikke sikkert denne trenden fortsetter inn i lammesessongen⁴⁷.

Figur 5-8 viser engrospris, produsentpris og forbrukerpris for sau og lam fra 2005 til 2016

I følge resultatkontrollen så har forbrukerprisene økt fra 2014 til 2015 med 1,5 prosent. Engrosprisen har økt med 3,6 prosent og produsentprisen med 2,1 prosent. Siden 2010 har forbrukerprisen falt med 17,6 prosent, mens engros – og produsentpriser har økt med henholdsvis 20,5 og 32 prosent⁴⁸. Denne historikken viser tydelig at forbrukerpris ikke har

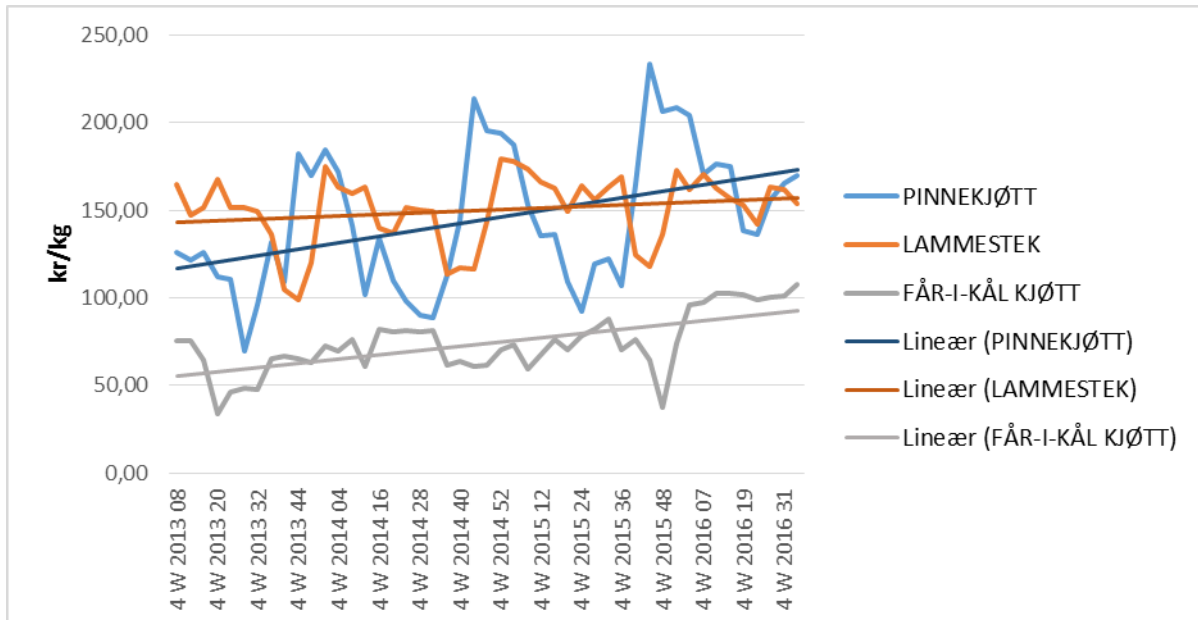
⁴⁶ Alle data som ligger bak figurene er hentet fra Nielsen

⁴⁷ Norsk Institutt for landbruksøkonomisk forskning, Statistikk- matvarepriser; http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_produkter_av_sau-lam_pa_forbrukerniva-figur 20.09.2016.

⁴⁸ Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontrollen for gjennomføring av landbrukspolitikken, April 2016.

fulgt engrosprisen og at lam i stor grad har blitt benyttet som kampanjevare. Men det at det har vært en økning fra 2013 kan tyde på at dette prisbildet er i ferd med å snu selv om prisøkningene er betydelige mindre enn nedgangen har vært.

Figur 5-9 nedenfor viser butikkpriser for viktige produktgrupper av sau og lam.

Figur 5-9 viser en oversikt over verdien av saue- og lammekjøtt i dagligvaren fordelt på produkttype i kroner per kg.

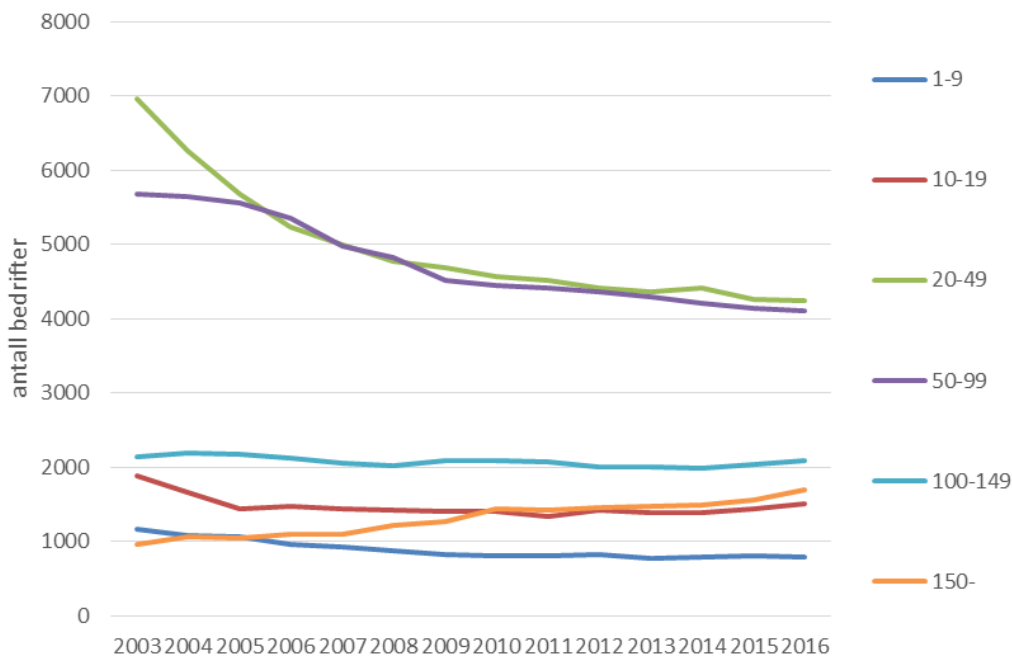
Prisene for pinnekjøtt og lammestek varierer veldig gjennom året etter sesongene. Det er til jul at pinnekjøttet har høyest pris som er naturlig og da ligger prisen på i overkant av 200 kr per kg. Prisen for lammestek varierer også i forhold til sesongene og har høyest pris i jule- og påskesesongen. Det er lagt til trendlinjer i figuren for å vise at prisen på lammestek, i vist periode, har endret seg lite, mens prisen på pinnekjøtt og fårrikål har økt. Det er en større prisøkning for pinnekjøtt enn fårrikålkjøtt. Det er inngang til sesongen for fårrikålkjøtt nå og som figuren viser ligger det ann til at forbrukerprisen blir betydelig høyere i årets fårrikålsessong sammenliknet med tidligere år.

5.3 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det er en økning i antall produsenter med sau og antall vinterfôra sauer de siste to årene. Det er stor etableringsvilje i næringen, sammen med prognoserte overskudd og store reguleringslagre, tilsier dette at man må sette en pris som ikke stimulerer til ytterligere produksjonsøkninger. Produksjonen er den kjøttproduksjonen hvor tilskudd utgjør størst andel av totalinntektene.

5.3.1 Antall gårdsbruk med sau har økt de siste to årene, det er økning i antall vinterforede sauer og økningen sees i de største besetningene.

Det har vært en jevn nedgang i antall jordbruksbedrifter med sau i de små og mellomstore besetningene, som vist i figur 5-1. I de siste to årene har antall jordbruksbedrifter økt med 220 jordbruksbedrifter og disse har hovedsakelig besetninger med mer enn 100 vinterforede sauer.

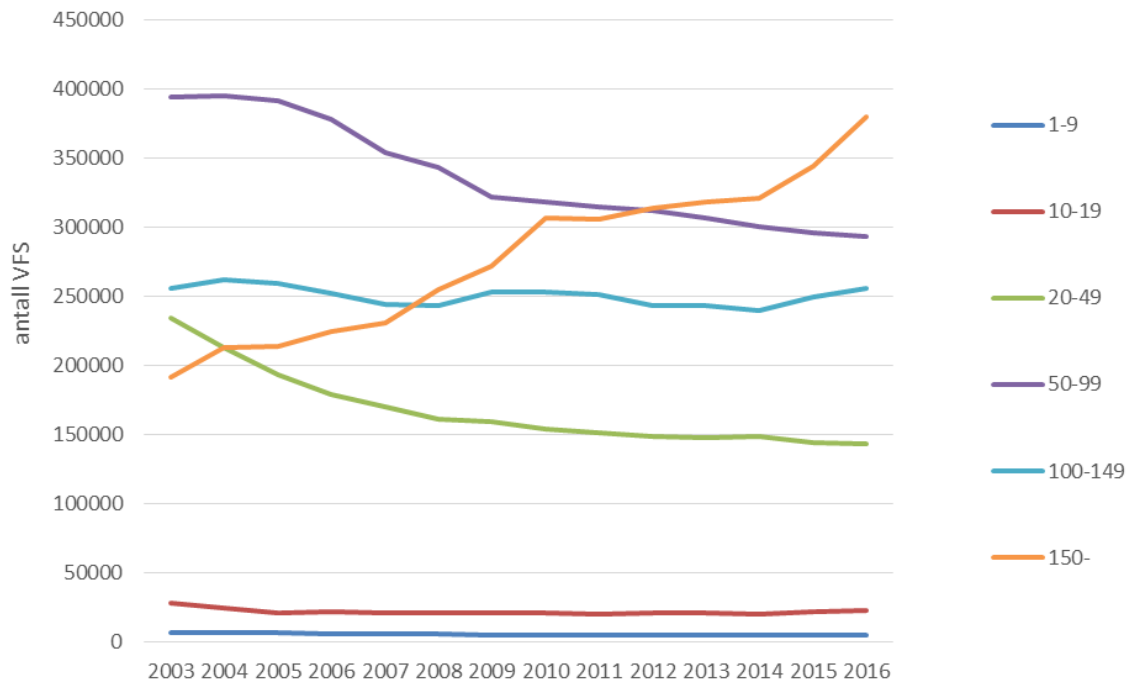

Figur 5-1 viser antall jordbruksbedrifter med sau fra 2003-2015 fordelt etter besetningsstørrelse⁴⁹.

⁴⁹ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31. desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall. <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabell/Hjem.asp?KortNavnWeb=jordhus&CMSSubjectArea=jord-skog-jakt-og-fiskeri&checked=true>, tabell 03803, 22.04.2016

Figur 5-1 viser en strukturendring i saueholdet, men fremdeles består norsk sauehold i vesentlig grad av mellomstore besetninger. Det er imidlertid de mellomstore sauebesetningene som har hatt klart størst nedgang tidligere år. Antall produsenter med 20-49 og 50-99 sauer har hatt en nedgang på hhv. 985 og 1232 jordbruksbedrifter de siste ti årene.

Det er i dag de største besetningene som har flest vinterfôra sauer totalt sett (figur 5-2)

Figur 5-2 viser antall vinterfôra sauer fra 2003 til 2016⁵⁰ fordelt på besetningsstørrelse

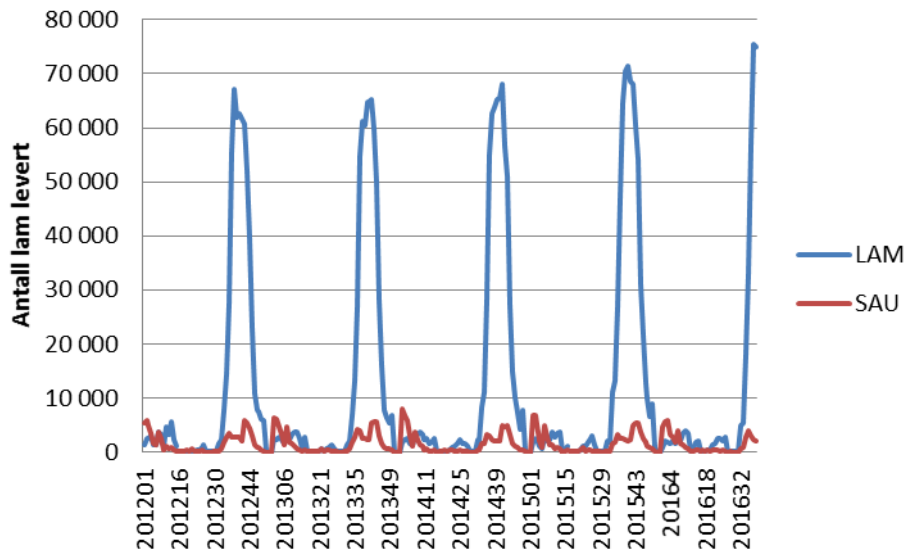
Totalt antall vinterfôra sauer (VFS) har gått opp og ned, de siste ti årene har antall VFS økt med 3,4 prosent og de to siste årene har antall VFS økt med 2,5 prosent og 3,5 prosent. Det er ved søknad om produksjonstilskudd per 1. januar 2016 registrert 1 095 669 VFS⁵¹.

Andelen av produksjonen som skjer i de største besetningene øker. Andelen vinterfôra sauer i besetninger over 150 VFS har økt med 2,1 prosent det siste året. Antall sauer i besetninger fra 100-149 sauer har også økt noe, mens antall sauer som står i besetninger fra 20-49 og 50-99 er synkende.

⁵⁰ SSB: Statistikkbanken. Omfatter de som søkte om produksjonstilskudd. Til og med år 2000 var telledatoen 31 desember, men fra år 2000 er telledatoen 1. januar. Siste års tall er foreløpige tall.

⁵¹ Tall for 2016 er foreløpige tall.

Siden lam/sau er en produksjon som følger sesongen, så er det store variasjoner gjennom året hvor mye som leveres til slaktning (figur 5-3). Dette har betydning for produsentens inntekt som dermed i all hovedsak kommer på høsten. En god del av sauene derimot blir i tillegg levert på nyåret.

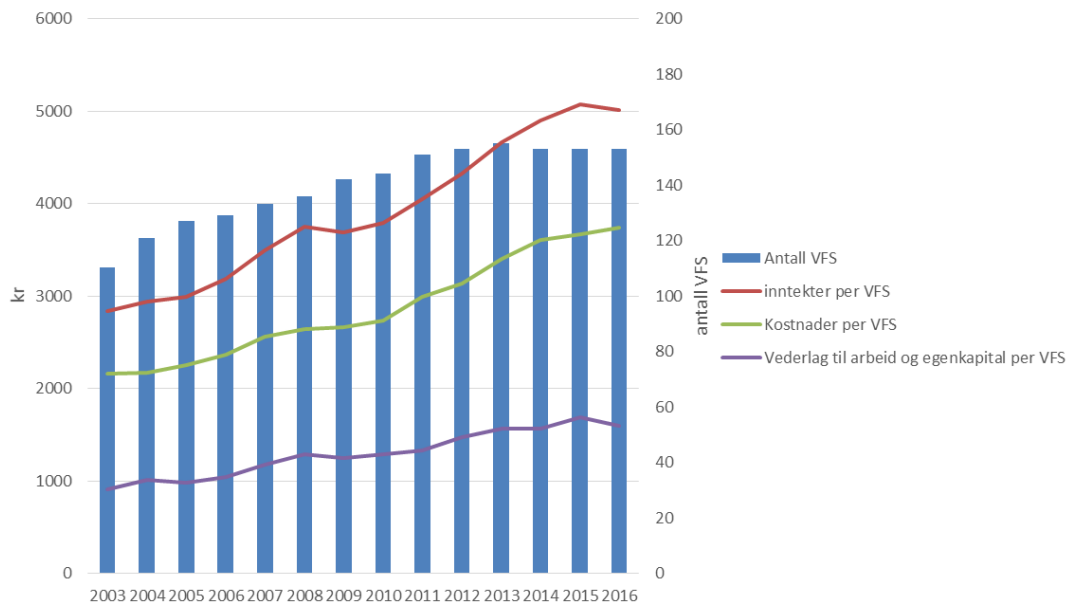
Figur 5-3 viser variasjonen i levering av lam og sau til slakt fra 2012 til i dag⁵²

Gjennomsnittlig planlagt engrospris settes for et halvt år om gangen, hvor det altså er svært begrenset med slakt i det første halvåret. Dersom man ønsker å øke prisen i andre halvår, bør man likevel endre prisen i første halvår for bl.a. å unngå forskyving i slaktning rundt 1. juli. Dette har betydning for produsentens inntekt som dermed i all hovedsak kommer på høsten.

⁵² Tallene er hentet fra Nortura og basert på tilførsler til Nortura. 29.09.2016

5.3.2 Referansebruk 3 viser at vederlag til arbeid og egenkapital har økt.

Tallene for referansebruk 3⁵³ viser at vederlaget per vinterfôret sau har økt noe de siste par årene.

Figur 5-4 viser utviklingen i sentrale nøkkeltall for sauehold basert på referansebruk 3

I 2015 økte vederlaget til arbeid og egenkapital per årsverk med 8,4 prosent fra året før. I jordbruksoppgjøret 2016 ble dyretilskuddet for sau over 1 år økt med 40 kroner per dyr for de første 100 dyra, i tillegg økte beitetilskudd utmark med 12 kroner per dyr. På referansebruk 3 med 153 vinterfôra sauer er virkningen av jordbruksoppgjøret beregnet til -1 500 kroner.

5.3.3 Produksjonen av lam er avhengig av tilskudd

Utgangspunktet for de økonomiske vurderingene her er Norturas dekningsbidragskalkyle for et sauebruk med 130 vinterfôrede sauer. Utgangspunktet for å velge et bruk med 130 sauer er at dette tilsvarer ca. 1 årsverk i de ulike referansebrukene NILF har for rene sauebruk. Det er et stort sauebruk i Norge. Ut fra tall fra SSB, har det gjennomsnittlige sauebruket i Norge i

⁵³ Referansebruk 3 består i 2014 av bruk med 155 vinterfôra sau.

dag omkring 75 vinterfødte sauer. Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddszone 5 og distriktstilskuddszone 2. 95,5 prosent av lamma er klasse O eller bedre⁵⁴.

Tabell 5-1 viser oversikt over dekningsbidraget til et sauebruk med 130 vinterfødte sauer.

	2015/2016	2016/2017
Produksjonsinntekter	2 053	1 895
Variable kostnader	1 348	1 341
Dekningsbidrag 1	705	554
Tilskudd	2 455	2 512
Dekningsbidrag 2	3 160	3 066
Hele bruket:	410 800	398 580

I 2016/2017 utgjør produksjonsinntektene⁵⁵ om lag 43 prosent av inntektene, en nedgang på 2 prosent i forhold til året før på grunn av nedgang i kjøttprisen, mens det ble en liten økning i dyretilskudd og beitetilskudd i jordbruksoppjøret 2016/17.

Ved årsskiftet 2016/2017 øker lammeslakttilskuddet fra kr 250 til kr 500 kroner per lam klasse O eller bedre. Dette skjer fordi en i 2017 vil være over på ny utbetalingsrutine for dette tilskuddet ved at slakteriene betaler dette løpende over slakteoppjøret. Vi forventer derfor mindre slakting av lam i slutten av 2016 og større slakting av lam etter nyttår i 2017. I en revidert tilførselsprognose, antar vi at effekten av dette utgjør 30 000 ekstra lam slakta etter nyttår.

⁵⁴ Beregningene er gjort med reelle priser og tillegg fra Nortura. Det er gjort forutsetninger om framtidig prisutvikling og skinnverdi. Inkludert i produksjonsinntekter er grunntilskuddet og ulltilskuddet.

⁵⁵ Inkludert grunntilskudd og ulltilskudd

6. Egg

Etter flere år med betydelig overkapasitet og store reguleringskostnader har markedet for egg gått mot tilnærmet balanse gjennom 2016.

Forbruket av egg har økt med 3 prosent i 2016 i forhold til året før. I forbrukermarkedet er det ikke alltid forbrukerprisen følger engrosprisen. Etterspørselen av egg fra høner i miljøinnredning eller frittgående høner varierer. Det er likevel en tydelig trend at egg fra frittgående løsninger etterspørres i større grad.

Økonomien i eggproduksjon har i lengre tid er svært presset på grunn av reduserte priser. I andre halvår 2016 er økonomien i eggproduksjonen noe bedret.

Det er forventet en betydelig reduksjon i omsetningsavgiften for egg fra årsskiftet 2016-17. Dette gir en nødvendig og etterlengtet bedret produsentøkonomi. Ved fastsettelse av planlagt gjennomsnittlig engrospris må det likevel vises varsomhet med å øke prisene mot et nivå som stimulerer til nyetablering i næringa. Det er viktig at en nå unngår en ukontrollert oppbygging av produksjonskapasitet. Dette tilsier en varsomhet med prisøkninger.

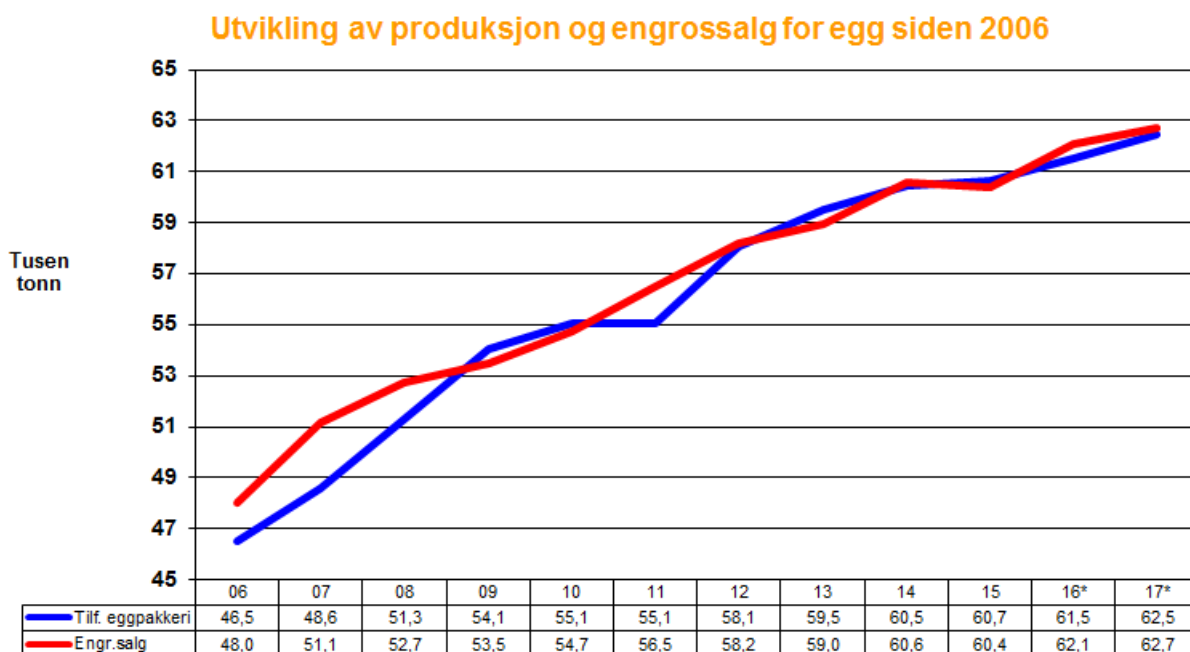
Planlagt gjennomsnittlig engrospris for egg økes med 0,20 kroner per kg til kr 18,80 per kg.

6.1 Marked og pris

I løpet av 2016 her eggmarkedet bedret seg etter flere år med større produksjonskapasitet enn etterspørsel. Godt salg er hovedforklaringen til det. Det er prognosert tilnærmet balanse for egg i 2017. Det er forventet en nedgang i omsetningsavgiften fra årsskiftet 2016-17.

Erfaring fra flere år med svært krevende markedssituasjon tilsier varsomhet med prisendringer for å unngå for sterke incitament for nyetablering i næringa.

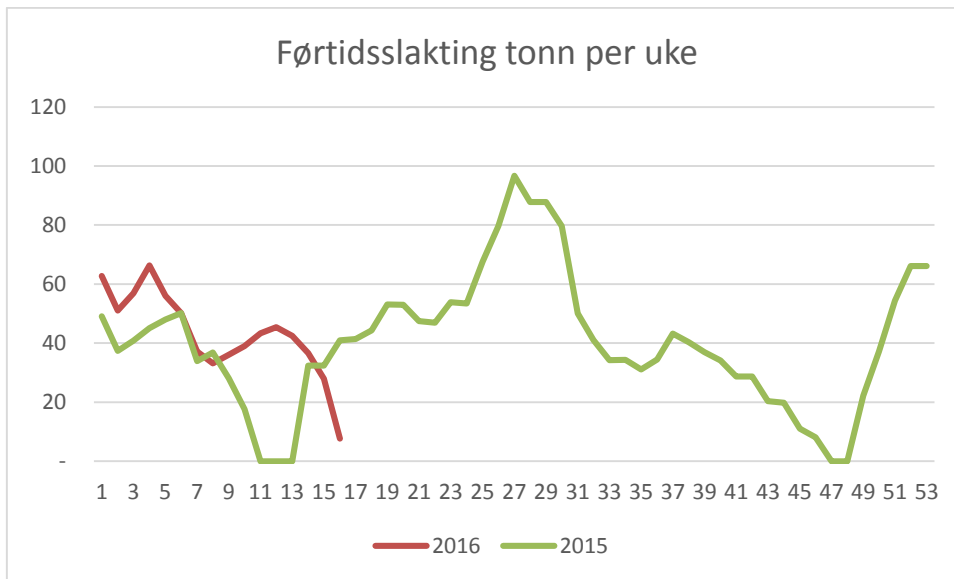
I Figur 6-1 vises utviklingen i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg.

Figur 6-1 Utvikling i tilførsler eggpakkeri og engrossalg av egg siden 2006.

6.1.1 Egg 2016 – godt salg og balanse i løpet av året

Tilførslene ble redusert med om lag 740 tonn i 1. tertial som følge av førtidsslakting av verpehøner. Et godt salg gjennom våren og sommeren har ikke gjort det nødvendig med ytterligere førtidsslakting. Dette til tross for en økning i tilførslene. Det ligger an til noe kvoteimport til produksjon av eggprodukter i høst. Det er prognosert med en økning i engrossalget på nærmere 3 prosent i 2016. Tilførslene ventes å øke med vel 1 prosent. Økningen fra 2015 skyldes differansen i uttak av egg gjennom førtidsslaktingen. Det ble tatt ut om lag 2.200 tonn i fjor. Figur 6-2 nedenfor illustrerer hvordan egg ble tatt ut med førtidsslakting fordelt på uker i 2015 og 2016. Det tas lite egg ut ved førtidsslakting i perioder med høy etterspørsel og mer ut når etterspørselen er lav.

Figur 6-2 viser antall tonn egg per uke tatt ut ved førtidsslakting i 2015 og 2016

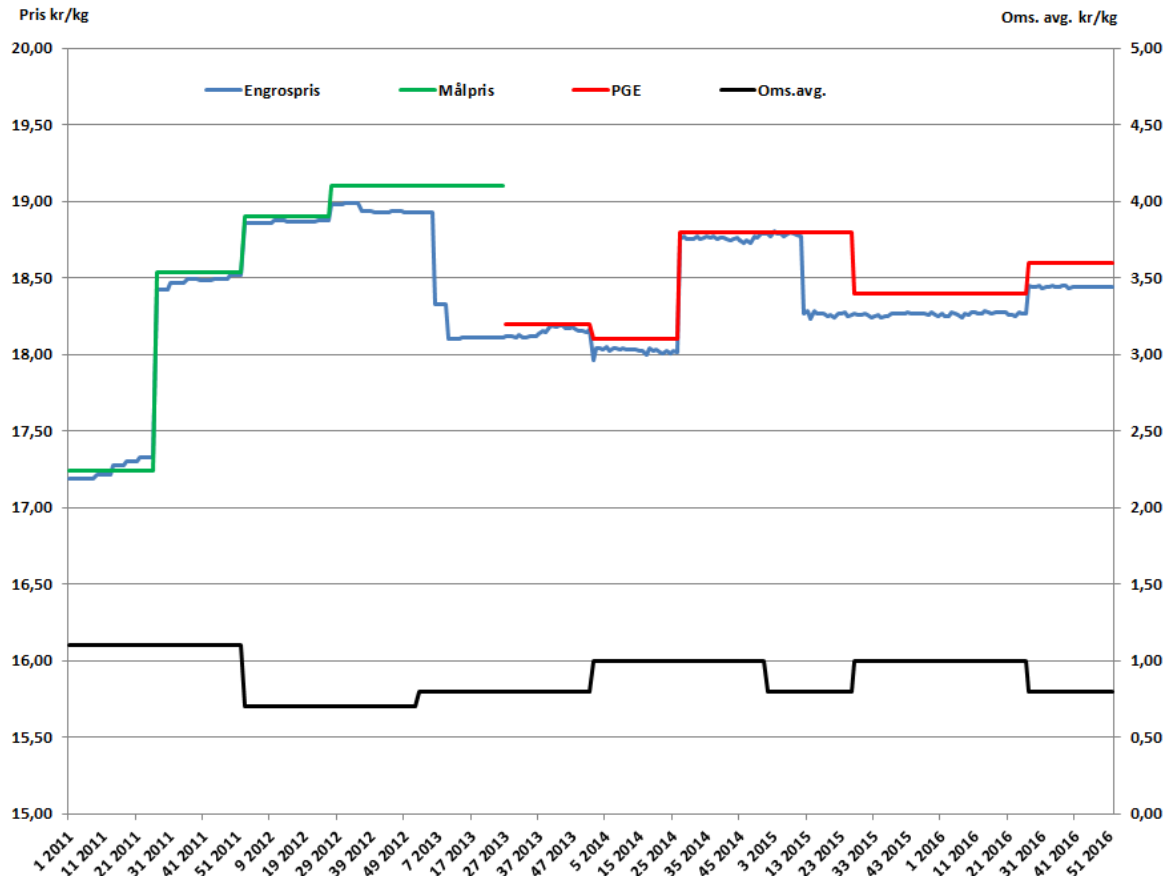
6.1.2 Egg 2017 – tilnærmet balanse

For 2017 prognoseres det en økning i tilførslene på 1,6 %. Ingen førtidsslakting i prognosen forklarer 1,2 % av denne økningen fra 2016. Engrossalget av egg forventes å øke med 1 %. Det forutsettes inntak av EU-kvoten på 290 tonn. Til sammen gir dette tilnærmet markedsbalanse av egg.

Det vil dermed neppe, eller i begrenset grad, være behov for å slakte verpehøner før tiden i 2017. Etter anbefaling fra Rådet for Frivillig førtidsslakting er det ikke søkt om å ta ut produksjonskapasitet i 2017.

6.1.3 Målpris/engrospris, oppnådd pris og omsetningsavgift

I Figur 6-3 vises utviklingen i målpris, planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift. Prisprognose fra uke 40 i 2. halvår 2016.

Figur 6-3 viser utviklingen av målpris/planlagt gjennomsnittlig engrospris, oppnådd engrospris og omsetningsavgift for egg fra 2011 - 2016

Som det framgår av figuren, ble den planlagte gjennomsnittlige engrosprisen justert ned i forhold til tidligere målpris i 2013, men økte igjen 2. halvår 2014 av hensyn til produsentenes økonomi (se også 6.1.2). For å hindre nyetablering ble engrosprisen redusert fra 2. halvår 2015. På grunn av store lagernivåer på egg og eggprodukter sommeren og høsten 2015 ble avregningsprisen for Norturas produsenter justert ned med 30 øre per kilo for å finansiere nødvendig eksport. Bedring i markedet for egg medførte at engrosprisen ble justert opp med 20 øre for andre halvår 2016.

Omsetningsavgiften har på grunn av betydelig reguleringskostnad ligger på eller opp mot en krone per kg egg fra 2014. Ved inngangen til andre halvår 2016 ble avgiften redusert med 20 øre per kg. Det er forventet en ytterligere reduksjon i omsetningsavgiften ved inngangen til 2017. Dette skyldes mindre førtidssalkting enn forventet i 2016 og også lave forventede reguleringskostnader i 2017.

6.1.4 Import av egg innenfor importkvotene

Importen varierer med markedssituasjonen i Norge. I perioden fra medio 2011 til medio 2012 var det en del import av egg. Etter det har det vært lite import; 330 tonn i 2014 og 202 tonn i 2015 og 180 tonn hittil i år⁵⁶. Importen til Norge kommer i all hovedsak fra Skandinavia, pga. salmonellarisikoen. Det er forventet at det vil bli importert noe mer egg i 2016 enn i 2014 og 15. Importerte egg benyttes normalt i eggprodukter og det er kun unntaksvis det selges importerte egg i konsummarkedet.

Importen til Norge skjer innenfor WTO- og EU-kvotene. Det er noe utenlands bearbeiding basert på norske egg, som f.eks. "langegg" som kommer i tillegg.

6.1.5 Produksjon og prisutvikling internasjonalt – prisene i EU har stabilisert seg^{57 58}

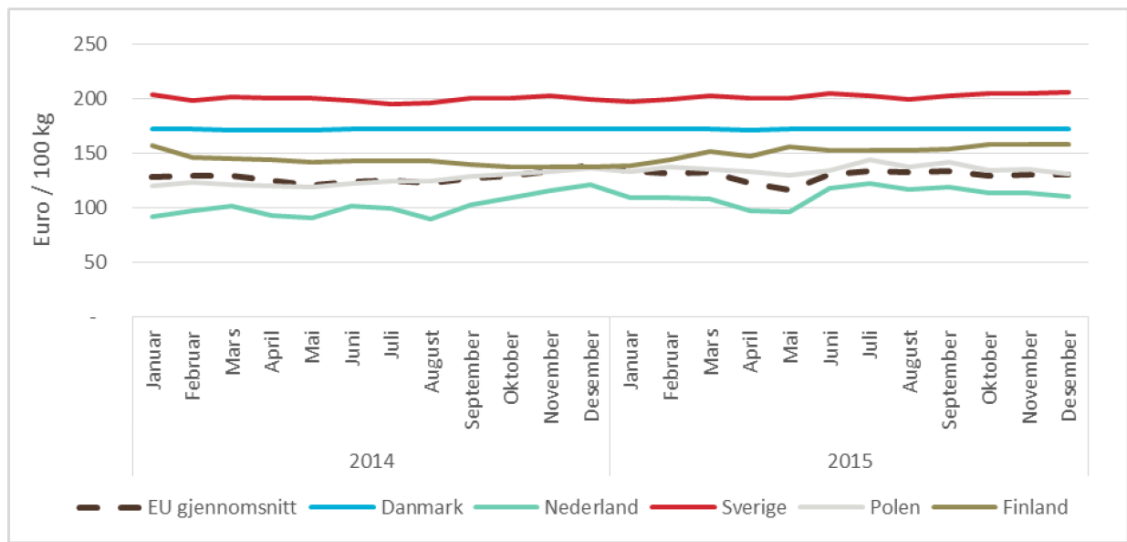
De internasjonale prisene på egg har begrenset påvirkning for prissettingen på konsumegg ettersom det er en svært liten andel av verdens produksjon av egg som blir solgt på det internasjonale markedet.

I 2013 økte verdens egg produksjon med 3 prosent sammenlignet med året før. Egg produseres i all hovedsak for innlands konsum og det er om lag 3 prosent av verdens eggproduksjon som blir solgt på det internasjonale markedet. Kina er den største produsenten av egg og produserer 36 prosent av den totale eggproduksjonen i verden. Fugleinfluenza utbruddet i USA på slutten av 2014 påvirket ikke verdensmarkedsprisen for konsumegg, men forårsaket store prissvingninger for eggprodukter. Prisene i EU var relativt konstante i 2015.

Det var unormalt høye priser i Europa i 2012 som følge av underskudd i forbindelse med nye krav til dyrevelferd for burhøns. Etter det har prisene vært noenlunde stabile, med unntak av et par "hopp" som skyldes endring i notering av burhøns versus frittgående. Svenske priser ligger godt over snittprisene i EU (Figur 6-4). Flere EU-land har vanskelig for å eksportere hele egg til Sverige på grunn av krav om salmonellafrihet.

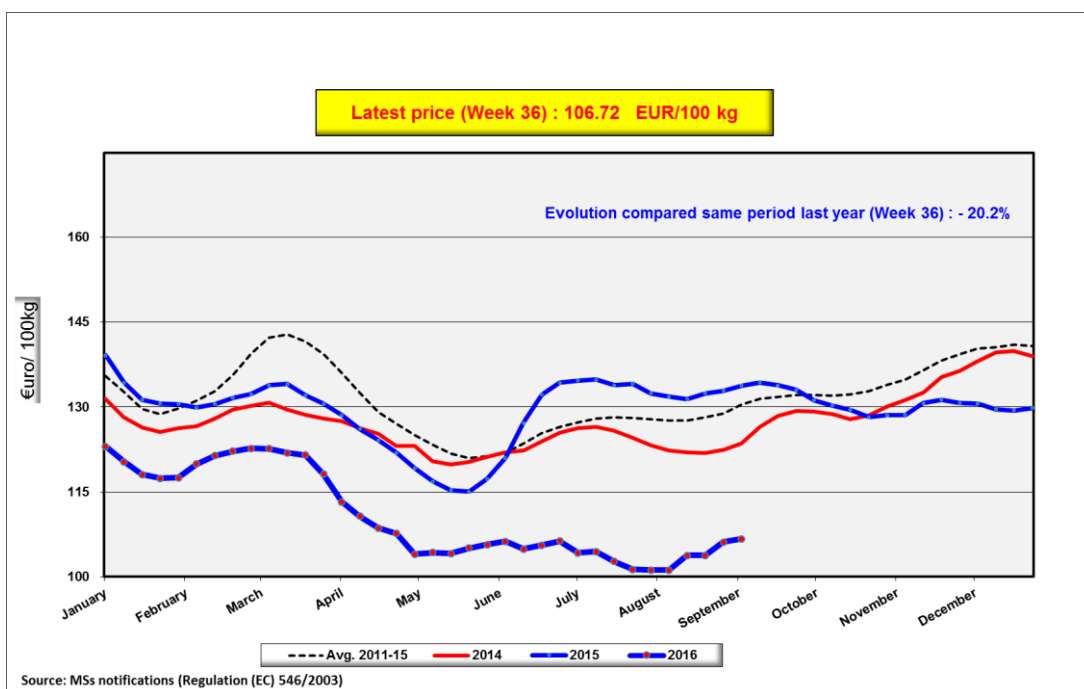
⁵⁶ Kilde SSB tabell 11008, 28.09.2016.

⁵⁷ Omverdenrapport 2015. Ibid.

Figur 6-4 utvikling i pris på ferske skallegg i EU i perioden 2014-2015⁵⁹

Figur 6-5 nedenfor viser utviklingen i pris i Euro for EU sett under ett. I 2016 har prisutviklingen for egg vært særskilt dårlig hvor prisen har lagt langt under gjennomsnittet for årene 2011-2015. Prisen for egg i EU per uke 36 ligger 20 prosent lavere enn i samme uke i fjor.

Figur 6-5 utvikling i pris på egg i EU, gjennomsnitt av alle medlemsland – t.o.m. uke 36⁶⁰

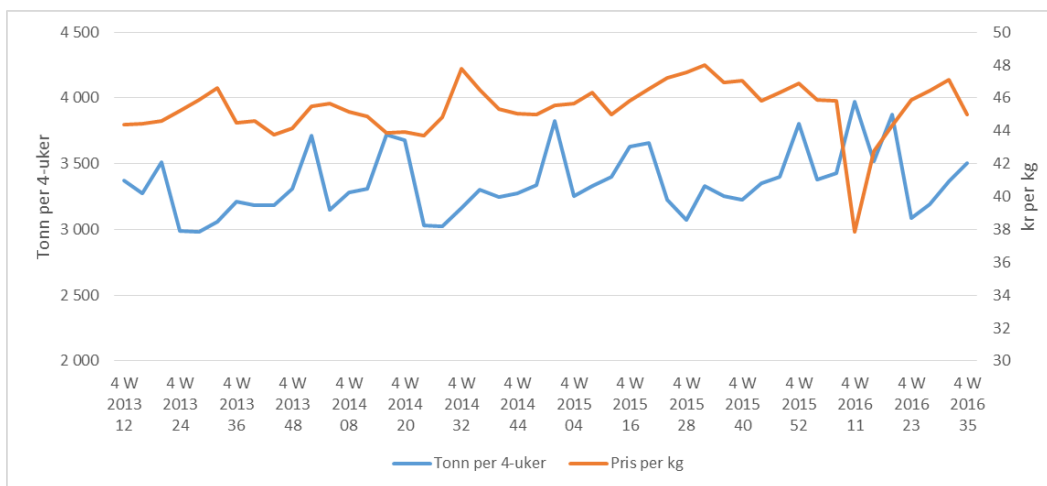
⁵⁹ Data fra EU-kommisjonen, kopiert fra *Omverdenrapport 2015*

⁶⁰ EU-kommisjonen (2015); http://ec.europa.eu/agriculture/eggs/presentations/index_en.htm Egg Market presentations and prices, 15.09.2016

6.2 Priser og prisdannelse etter engrosprispunktet for egg.

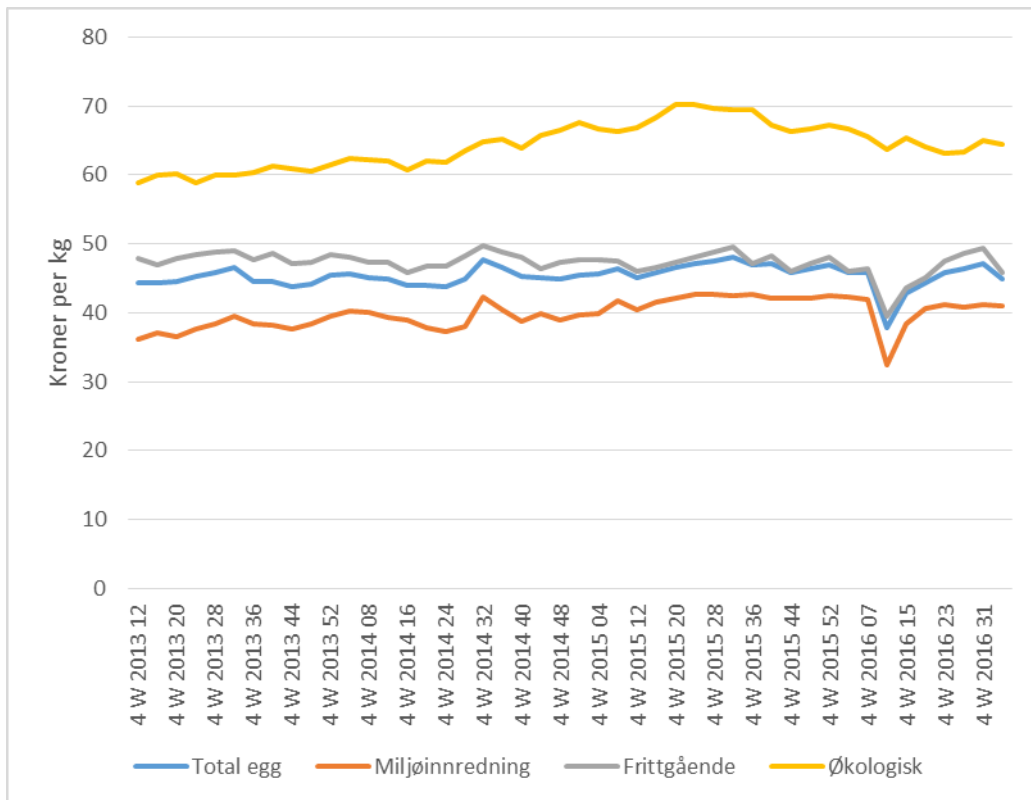
Både tall fra Nielsen og SSB viser at forbrukerprisene på egg ikke alltid følger engrosprisendringene.

Figur 6-6 viser det totale salget av egg og prisen per kg. Etterspørselen etter egg varierer en del gjennom året med høysesong rundt påske, 17 mai og jul. Omsatt volum året sett under ett er litt økende. Forbrukerprisen på egg er interessant ettersom prisen ikke har blitt redusert som følge av at engrosprisen ble satt ned i mars 2015. I etterkant av dette økte faktisk prisen på egg før den falt noe igjen inn mot jul. Det store prisdroppet i uke 11 2016 skyldes priskrigen på egg til påske. Det ser ut til at tendensen er at prisen på egg øker i perioder med lavt salg også faller prisen igjen i perioder med høyt salg ut i fra figuren.

Figur 6-6 viser utviklingen av volum og pris for egg i dagligvaremarkedet 2010 – september 2015.

Figur 6-7 viser prisutviklingen på egg i dagligvarehandelen fordelt på egg fra ulike produksjonsformer.

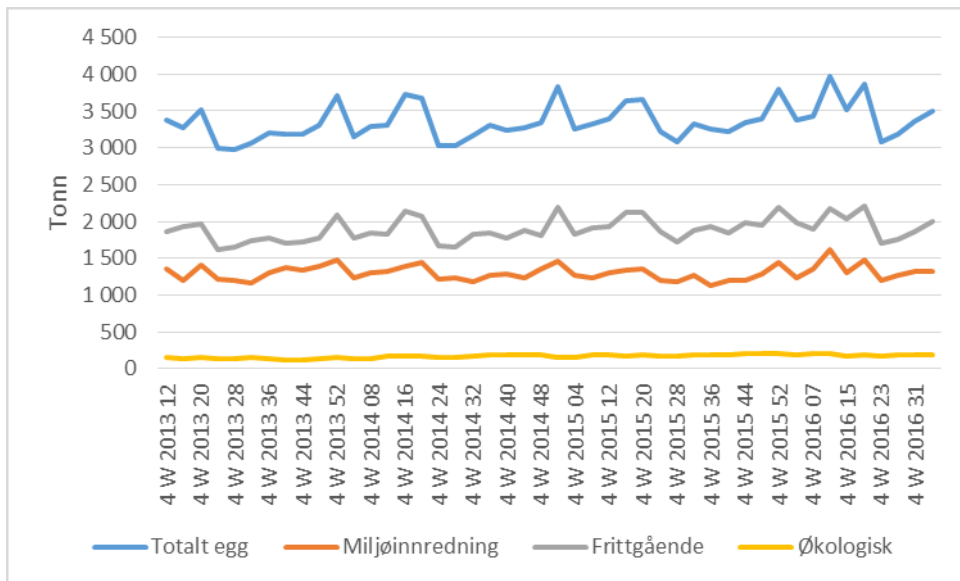
Figur 6-7 viser utviklingen av prisen på ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

Naturlig nok er økologiske egg priset høyere enn egg fra frittgående og fra miljøinnredning. Prisforskjellen økte i 2014 og -15, men har i 2015 blitt noe mindre igjen og nærmere 2013 nivået.

Differansen mellom egg fra frittgående og egg fra miljøinnredning har lenge vært større i butikk enn hva tilfellet er på produsent- og engrosprisinivå. Den siste tiden har prisforskjellen blitt mindre. Enkelte dagligvarekjeder vil bare ha egg fra frittgående høns. I perioder er det likevel noe overproduksjon av egg fra frittgående høner og underskudd på egg fra miljøinnredning. Prisfokus hos forbruker øker gjerne etterspørselen etter egg fra miljøinnredning.

I tilknytning til påske var det priskrig på egg som synes godt på figuren. Det var ett fall i prisen for alle typer egg bortsett fra økologiske.

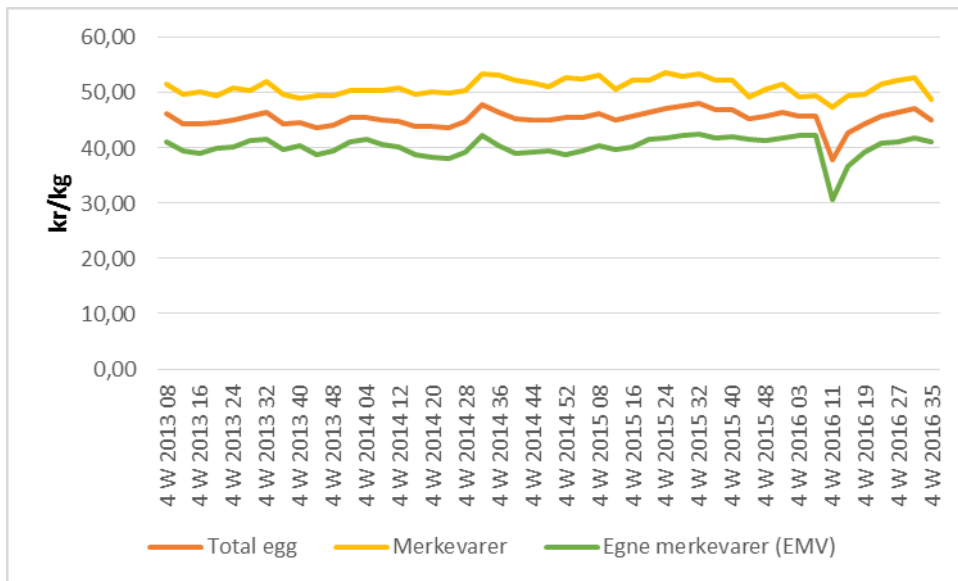
Figur 6-8 nedenfor viser utviklingen i omsatt volum for egg med fordeling på driftstyper.

Figur 6-8 viser utviklingen av volum av ulike typer egg i dagligvaremarkedet.

Fra 1. januar 2012 ble det forbud mot å holde høner til eggproduksjon i tradisjonelle bur. Alternativene ble da miljøberikede bur eller frittgående systemer. Dette medførte en økning i antall egg fra høner i frittgående systemer ettersom flere valgte dette systemet. Salget av egg fra de ulike driftsformene har holdt seg stabil i perioden som figuren viser. Økningen i volum tilknyttet priskrigen til påske synes ikke så godt i figuren, men det var en økning på om lag 500 tonn.

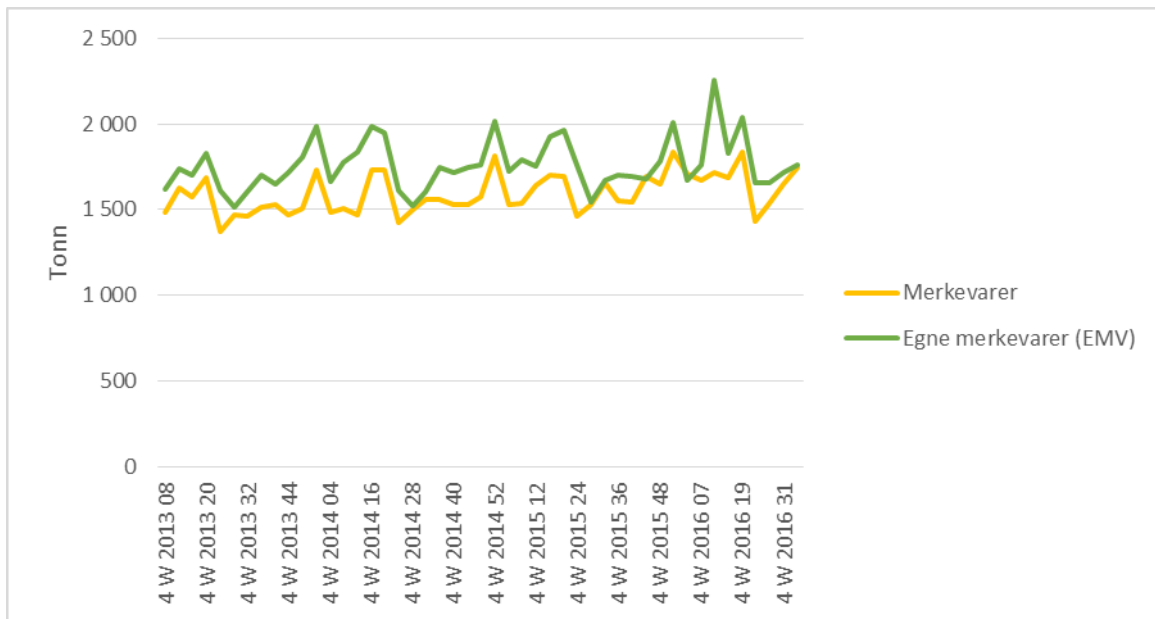
Figur 6-9 viser prisutviklingen av egg fordelt på EMV-varer og merkevarer.

Figur 6-9 viser prisutviklingen av egg solgt som dagligvarenes EMV og merkevarer.

EMV-eggene i dagligvaren har lavest pris med om lag 40 kr per kg og merkevarer har høyest pris med om lag 50 kr per kg. Prisutviklingen er relativt lik for EMV-varer og merkevarer. Men det er noen små forskjeller som vises tydelig i uke 11 ved priskrigen hvor EMV eggene ble betydelig satt ned, om lag 10 kr, mens det var så vidt en reduksjon for merkevarene. I tillegg har EMV eggene blitt satt opp igjen til 40 kr og ikke fått en reduksjon i pris i uke 35 som merkevare eggene har.

Figur 6-10 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvare fordelt på EMV og merkevarer.

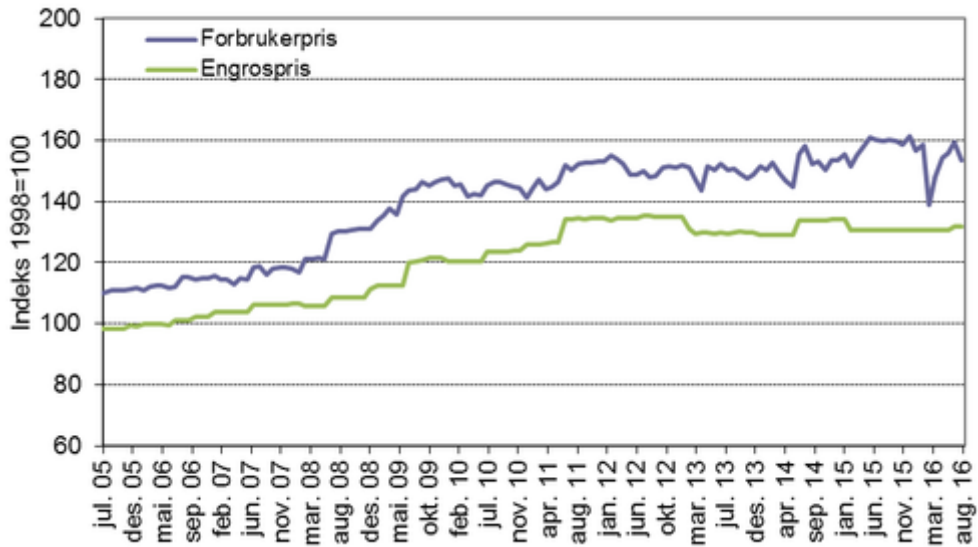

Figur 6-10 viser utviklingen av volumet av egg i dagligvaremarkedet fordelt på dagligvarenes egne merkevarer (EMV) og merkevarer.

Fra begynnelsen av 2013 har det vært omsatt et større volum egg som EMV enn som merkevarer. Størrelsesforholdet mellom dem har vært ganske konstant siden da, viser disse tallene. Økningen i salget av egg i uke 11 skyldes priskrigen på egg i forbindelse med påsken. Det kommer frem av figuren at det var hovedsakelig EMV-egg som ble benyttet i priskrigen.

6.2.1 Forbrukerpriser og utvikling i engrospriser

Figur 6-11 viser utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg indekstert. Den viser større variasjon i forbrukerpris enn engrospris, men de beveger seg oftest i samme retning når det skjer større endringer i engrospris, men ikke alltid. Etter at engrosprisen ble satt ned i mars 2015 har ikke forbrukerprisene falt, men derimot økt. Det store prisfallet i forbrukerpris i mars viser effekten av priskrig i dagligvare handelen. Det var en økning i forbrukerpris frem til priskrigen selv om engrosprisen ble satt ned i mars 2015.

Figur 6-11 viser en indeksert sammenstilling av utviklingen i forbruker- og engrospriser på egg⁶¹

Jfr. Resultatkontrollen, har forbrukerprisene økt med 1,4 prosent fra 2014 til 2015⁶², noe som stemmer overens med grafene over. Engrosprisene falt med 0,2 prosent, mens produsentprisene økte med 0,4 prosent sammenlignet med året før. Dette er tall for årene sett under ett og ikke løpende som er framstilt i avsnittet over.

⁶¹ NILF og beregninger utført av SSB for NILF-
http://nilf.no/statistikk/Matvarepriser/Tekst/Manedlig_prisutvikling_for_egg_pa_forbruker-_og_engrosniva-figur, 20.09.2016

⁶² BFJ – Resultatkontrollen, april 2016

6.1 Produksjon, struktur og produksjonsøkonomi

Det ble bygd mange nye hus og det ble gjort store investeringer i bransjen i årene fram mot 2012. Mange produsenter har derfor fortsatt stor gjeldsbelastning og tilhørende høye finansielle kostnader.

Andelen av egg som kommer fra frittgående høner og miljøinnredning har vært stabilt de siste to årene. Forskjellen i produksjonskostnader mellom de to produksjonssystemene er om lag en krone per kg og det skal reflekteres i engrosprisen. Etter en periode med overproduksjon og betydelige reduserte inntekter har nå produsentøkonomien styrket seg i siste halvår 2016. Men det er fremdeles ikke en økonomi som vil burde gi interesse for nyetablering.

6.1.1 Besetningsstørrelsen styres av konsesjonsgrensen

Fra 1. januar 2012 ble det forbudt å ha verpehøns i tradisjonelle bur. Omleggingen har medført at en stor andel av produsentene investerte i nye hus og driftsapparat i årene fram mot 2012. De bygde med kapasitet for å produsere opp mot konsesjonsgrensen og produksjonen økte derfor betydelig. I dag er fordelingen mellom driftsformene ca. 58 prosent fra frittgående og 42 prosent fra miljøinnredning når økologisk holdes utenom.

Unghøner fra de 15 ulike oppsaktørene selges til ca. 570 kommersielle eggprodusenter, dvs. produsenter med over 1000 høner⁶³. Totalt har vi ca. 3,5 millioner høner som produserer egg til enhver tid⁶⁴.

Basert på beregninger over de produsentene som har tegnet prognoseavtale med Nortura, så er gjennomsnittsbesetningen i år på 7515 høneplasser, rett i overkant av konsesjonsgrensen på 7500 høneplasser⁶⁵. Det er en stor økning fra 2011 hvor gjennomsnittlig besetning var på ca. 5 500 verpehøns.

6.1.2 Produksjons økonomi på referansebruk 6 – egg og korn⁶⁶

Tallene for referansebruk 6 viser at kostnadene per høne har økt. For 2014 og 2015 har inntektene stått i ro, det er det også forventet å gjøre for 2016. Kostnadene er antatt å fortsette

⁶³ Fjørfe nr 3 2015

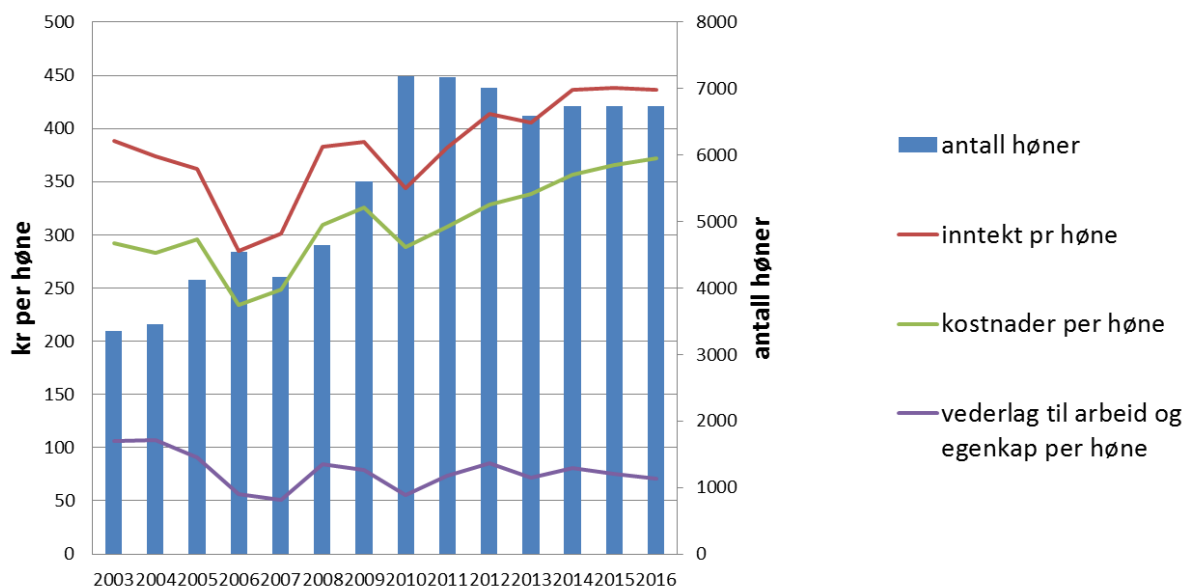
⁶⁴ Totalt er det 2 083 registrerte eggprodusenter med over 4 380 605 høner, dvs. med mer enn 30 høner og som søker produksjonstilskudd. Bondens har i gjennomsnitt et opphold på 8 uker mellom hvert innsett. Derfor er ikke antall høner som produserer til enhver tid og totalt antall høner likt. Kilde SSB tabell: 03806

⁶⁵ Gjennomsnittlig besetningsstørrelse er over dagens konsesjonsgrense fordi det finnes enkelte produsenter som hadde flere enn 7500 høner når konsesjonsgrensen ble til, og de trengte ikke redusere sine besetninger.

⁶⁶ Referansebruk 6 (BFJ) består i 2016 av 6739 høner og 257 dekar korn. Inntektene fra kornproduksjonen er også inkludert i tallene som figuren er basert på. Tallene er fra før resultatet av jordbruksavtalen 2016 forelå.

å øke i 2016 slik det har gjort siden 2010. Vederlaget til arbeid og egenkapital er forventet å reduseres ytterligere.

Endringer i bondens inntekt henger i stor grad sammen med endringer i engrosprisen. Se kapittel 6.1.3 for mer om pris.

Figur 6-12 viser inntekter, kostnader mm per høne plass før resultatet av jordbruksavtalen 2016.⁶⁷

I følge referansebruksberegningene har altså vederlaget til arbeid og egenkapital blitt redusert og forventes ytterligere redusert i 2016 før jordbruksavtalen.

Jordbruksoppkjøret medfører en forventet økt kraftfôrpris på 3 øre, dette gir en økning i kostnaden per kilo egg produsert på om lag 6 øre. Kraftfôrkostnaden er en betydelig del av de totale kostnadene. I tillegg er det en reduksjon i distriktstilskudd egg på 45 øre per kg i Nord-Norge og 20 øre per kg på Vestlandet. På referansebruk 6 med 6 700 høner og planteproduksjon er effekten av jordbruksoppkjøret beregnet til - 13 000 kroner.

6.1.3 Lønnsevnen per time er fortsatt lav, men betydelig forbedret siden forrige grunnlagsdokument.

Tabell 6-1 viser Norturas kalkyler for dekningsbidrag i produksjon av egg i hhv oktober 2014, 2015 og 2016.

⁶⁷ 2014 er regnskapstall, 2015 er framregna tall og 2016 er prognose.

Grunnlagsdokument storfe, sau/lam og egg – 1. halvår 2017

Tabell 6-1 viser utvikling i kostnadene, inntekter og dekningsbidrag i produksjon av egg fra 2014-2016.

	okt.14 Miljø- inndredning	okt.15 Miljø- inndredning	okt.16 Miljø- inndredning	okt.14 Frittgående aviar	okt.15 Frittgående aviar	okt.16 Frittgående aviar
Forutsetninger:						
Antall høner satt inn	stk 7 500	7 500	7 500	7 500	7 500	7 500
Eggproduksjon per innsatt høne	kg 22,0	22,4	23,2	21,6	21,9	22,4
Eggvekt	g 63,4	63,4	64,6	62,8	62,9	63,2
Blod-/knekegg (kasserte)	% 0,90	0,76	0,50	0,70	0,74	0,46
Dødelighet	% 3,1	3,0	3,2	4,4	3,9	5,1
Alder ved innsetting	uker 16	16	16	16	16	16
Levealder (OBS! Endring i 2016)	uker 76	76	78	76	76	78
Tomtid mellom innsatt	uker 4	4	4	4	4	4
Førforbruk per kg egg	kg/egg 2,05	2,00	1,95	2,10	2,10	2,05
Avregningspris for egg	kr/kg 13,99	13,19	13,74	14,88	14,03	14,62
Årsproduksjon av egg (fra hele huset)	tonn 134,1	136,5	137,1	131,6	133,5	132,4
Kvantumstillegg egg	kr/kg 0,49	0,50	0,50	0,49	0,49	0,49
Etterbetaling	kr/kg -	-	-	-	-	-
Distriktstillegg	kr/kg egg -	-	-	-	-	-
Avlaving	kr/stk -2,50	-2,50	-2,50	-2,50	-2,50	-2,50
Utrangeringstillegg	kr/stk 2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00
Unghøne	kr/stk 46,00	47,00	48,00	47,00	48,00	49,00
Kraftfôrpris	kr/kg fôr 3,73	3,76	3,89	3,75	3,78	3,90
Diverse variable kostnader per uke	kr 0,22	0,22	0,23	0,28	0,28	0,29
Tilskudd til husdyr	kr/høne 6,67	6,67	6,67	6,67	6,67	6,67
Dekningsbidrag:						
Eggleveranser	kr 308	kr 295	kr 319	kr 321	kr 307	kr 327
Kvantumstillegg	kr 11	kr 11	kr 12	kr 11	kr 11	kr 11
Etterbetaling	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Distriktstill. (eks knekk og blod)	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Sum produksjonsinntekter	kr 318	kr 307	kr 330	kr 332	kr 318	kr 338
<i>Produksjonsinntekter per kg egg</i>	<i>kr 14,47</i>	<i>kr 13,69</i>	<i>kr 14,24</i>	<i>kr 15,37</i>	<i>kr 14,52</i>	<i>kr 15,11</i>
Unghøne	kr 46	kr 47	kr 48	kr 47	kr 48	kr 49
Fôr	kr 168	kr 169	kr 176	kr 170	kr 174	kr 179
Avlaving og kadaverlevering	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2	kr 2
Utrangeringstillegg	kr -2	kr -2	kr -2	kr -2	kr -2	kr -2
Sum produksjonskostnader	kr 215	kr 216	kr 225	kr 218	kr 222	kr 229
<i>Produksjonskostnader per kg egg</i>	<i>kr 9,76</i>	<i>kr 9,65</i>	<i>kr 9,68</i>	<i>kr 10,08</i>	<i>kr 10,14</i>	<i>kr 10,20</i>
Dekningsbidrag 1 per høne og omløp	kr 104	kr 90	kr 106	kr 114	kr 96	kr 110
Dekningsbidrag 1 per høne og år	kr 84	kr 73	kr 83	kr 93	kr 78	kr 87
Diverse variable kostnader	kr 13	kr 13	kr 14	kr 17	kr 17	kr 18
Dekningsbidrag 2 per høne og omløp	kr 91	kr 77	kr 92	kr 97	kr 79	kr 92
Dekningsbidrag 2 per høne og år	kr 74	kr 63	kr 72	kr 79	kr 64	kr 72
<i>Dekningsbidrag 2 per kilo egg</i>	<i>kr 4,12</i>	<i>kr 3,46</i>	<i>kr 3,95</i>	<i>kr 4,50</i>	<i>kr 3,60</i>	<i>kr 4,10</i>
Produksjonstillegg (satser for Sør-Norge)	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7	kr 7
Dekningsbidrag 2 per høne og år inkl. prod.tillegg	kr 80	kr 70	kr 79	kr 86	kr 71	kr 79
Dekningsbidrag 2 per år inkl. produksjonstillegg	kr 601 904	kr 521 855	kr 591 744	kr 642 187	kr 530 057	kr 592 906
Tilskudd til avløsning for ferie og fritid kommer i tillegg.						
Investering:						
Investeringsår	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Investering	kr 6 000 000	kr 6 000 000	kr 6 000 000	kr 6 000 000	kr 6 000 000	kr 6 000 000
Egenkapital (25% av inv. Avkastning er ikke hensyntatt)	kr 1 500 000	kr 1 500 000	kr 1 500 000	kr 1 500 000	kr 1 500 000	kr 1 500 000
Tilskudd	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -	kr -
Rest / Rentebærende gjeld	kr 4 500 000	kr 4 500 000	kr 4 500 000	kr 4 500 000	kr 4 500 000	kr 4 500 000
Nedbetalingsstid, år	20	20	20	20	20	20
Restverdi	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Rentesats	6,5 %	5,8 %	5,6 %	6,5 %	5,8 %	5,6 %
Årlig kapitalkostnader	kr 402 609	kr 380 668	kr 374 516	kr 402 609	kr 380 668	kr 374 516
Vedlikehold og forsikring (1,5 % av byggesum)	kr 90 000	kr 90 000	kr 90 000	kr 90 000	kr 90 000	kr 90 000
Rest til arbeid, per år	kr 109 294	kr 51 186	kr 127 229	kr 149 577	kr 59 389	kr 128 391
Arbeid, timer per år	1 500	1 500	1 500	1 800	1 800	1 800
Lønnsevne per time	kr 73	kr 34	kr 85	kr 83	kr 33	kr 71

Produksjonsinntektene har det siste året målt fra oktober i år styrket seg for både miljøinndredning og frittgående produksjon. Noe skyldes økt engrospris i fra 4 juli i år på 20 øre/kg egg og redusert omsetningsavgift på 20 øre/kg egg. I tillegg skyldes forbedringen at

Norturas produsenter fikk fra høsten 2015 ett trekk på 30 øre per kg egg for å finansiere nødvendig eksport som nå ikke trekkes og levealderen på hønene er økt med 2 uker siden oktober 2015, samt at sorteringsresultatene er noe bedre i år enn i fjor. Dermed har avregningsprisen totalt økt med 55-59 øre per kg egg.

Produksjonsinntektene har økt med henholdsvis 24 og 20 kr for begge produksjonstypene. Produksjonskostnadene har økt mindre enn inntektene med henholdsvis 8,5 og 6,4 kr. Dette gir utslag i en endring på dekningsbidrag 2 per høne per år på henholdsvis + 9 kr/høne/år og 8 kr/høne/år. Inkludert produksjonstillegget utgjør det en økning i dekningsbidrag 2 per år på 13 og 12 prosent. I kroner utgjør dette ca. 70 000 kr for miljøinnredning og ca. 63 000 kr for frittgående produksjon. Dette gir en lønnsevne på 85 kr og 71 kr for miljøinnredning og frittgående som er en betydelig økning fra i fjor på samme tid. I dette oppsettet er det ingen endring i produksjonstillegget, men for Nord-Norge og Vestlandet vil det føre til ett lavere dekningsbidrag per år etter at satsene ble redusert i jordbruksoppkjøret med 45 øre per kg egg i Nord-Norge og 20 øre per kg egg på Vestlandet.

7. Vedlegg

Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på storfe						
Representantvare ung okse						
		Oppnådd pris	avvik fra PGE	PGE	endring % årlig endring	
2. halvår	2009	48,84	-0,04	48,88	1,10	
1. halvår	2010	47,45	-0,13	47,58	-1,30	
2. halvår	2010	47,99	-0,09	48,08	0,50	
1. halvår	2011	48,61	-0,09	48,70	0,62	2,4 %
2. halvår	2011	49,32	-0,08	49,40	0,70	
1. halvår	2012	50,66	-0,04	50,70	1,30	4,1 %
2. halvår	2012	52,15	-0,05	52,20	1,50	
1. halvår	2013	52,83	-0,17	53,00	0,80	4,5 %
2. halvår	2013	54,87	-0,13	55,00	2,00	
1. halvår	2014	54,88	-0,32	55,20	0,20	4,2 %
2. halvår	2014	55,44	-0,06	55,50	0,30	
1. halvår	2015	57,03	0,03	57,00	1,50	3,3 %
2. halvår	2015	57,43	-0,07	57,50	0,50	
1. halvår	2016	58,52	-0,18	58,70	1,20	3,0 %
2. halvår	2016			59,20	0,50	
1. halvår	2017			60,00	0,80	2,2 %

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på lam						
Representantvare lam						
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring % årlig endring	
2009/2010	målpris	57,44	-0,31	57,75	2,48	
2010/2011	målpris	58,64	-0,51	59,15	1,40	2,4 %
2011/2012	målpris	60,66	-0,12	60,78	1,63	2,8 %
2012/2013	målpris	62,95	-0,05	63,00	2,22	3,7 %
2. halvår	2013 PGE	65,76	-0,44	66,20	3,20	
1. halvår	2014 PGE	67,84	-0,16	68,00	1,80	7,9 %
2. halvår	2014 PGE	68,66	-0,04	68,70	0,70	
1. halvår	2015 PGE	70,67	0,17	70,50	1,80	3,7 %
2. halvår	2015 PGE	70,46	-0,04	70,50	0,00	
1. halvår	2016 PGE	69,43	-0,17	69,60	-0,90	-1,3 %
2. halvår	2016 PGE			67,60	-2,00	
1. halvår	2017 PGE			64,60	-3,00	-7,2 %

Målpris og planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på egg						
Representantvare egg						
Avtaleår/halvår		Oppnådd pris	Avvik	Målpris/PGE	endring % årlig endring	
2009/2010	målpris	16,44	-0,10	16,54	1,58	
2010/2011	målpris	17,06	-0,18	17,24	0,70	4,2 %
2011/2012	målpris	18,67	-0,05	18,72	1,48	8,6 %
2012/2013	målpris	18,63	-0,47	19,10	0,38	2,0 %
2. halvår	2013 PGE	18,15	-0,05	18,20	-0,90	
1. halvår	2014 PGE	18,03	-0,07	18,10	-0,10	-5,2 %
2. halvår	2014 PGE	18,76	-0,04	18,80	0,70	
1. halvår	2015 PGE	18,48	-0,32	18,8*	0,00	3,9 %
2. halvår	2015 PGE	18,26	-0,14	18,40	-0,40	
1. halvår	2016 PGE	18,26	-0,14	18,40	0,00	-2,1 %
2. halvår	2016 PGE			18,60	0,20	
1. halvår	2017 PGE			18,80	0,20	2,2 %

*pris satt ned til 18,30 fra 16. mars